

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ
HAYVANCILIK POLİTİKALARI ve
VETERİNER HEKİMLİĞİ HİZMETLERİ**

Savaş Volkan GENÇ

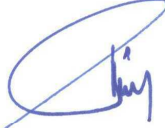
VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİ ve DEONTOLOJİ ANABİLİM DALI

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Atilla ÖZGÜR**

2011 – ANKARA

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Doktora Programı
çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından
Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 15/07/2011

Prof. Dr. Gülbin ÖZÇELİKAY
Ankara Üniversitesi
Jüri Başkanı

Doç. Dr. R. Tamay BAŞAĞAÇ GÜL
Ankara Üniversitesi
Raportör

Prof. Dr. Yavuz CEVGER
Ankara Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Atilla ÖZGÜR
Ankara Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Dr. Altan ARMUTAK
İstanbul Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	ii
İçindekiler	iii
Önsöz	v
Simge ve Kısaltmalar	vii
Çizelgeler	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Atatürk Sonrası Dünya ve Türkiye	1
1.2. Türkiye'nin Uluslararası Alanda Yalnızlığı	3
1.3. II. Dünya Savaşı Sonrası Dünya Ekonomisinin Yapılanması	3
1.4. II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Görülen Sosyo-Ekonomik Gelişmeler	6
1.5. 1939–1950 Arası Yasal Yapılanmalar ve Çok Partili Dizgenin Başlaması	8
1.6. Çok Partili Hayat	25
1.7. Yeter Söz Milletindir	38
1.8. 1939–1950 Arası Hayvancılık Verileri	40
2. GEREÇ ve YÖNTEM	45
2.1. Gereç	45
2.2. Yöntem	45
3. BULGULAR	47
3.1. Birinci Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri	47
3.2. İkinci Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri	50
3.2.1. Veteriner Hekimliği Meslekinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun	59
3.3. Üçüncü Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri	68
3.4. Dördüncü Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri	77
3.5. Beşinci Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri	83
3.6. DP Dönemi Hayvancılık ve Veteriner Hekimliği Hizmetlerine İlişkin Veriler	87
4. TARTIŞMA	113
5. SONUÇ	130
ÖZET	132
SUMMARY	133
KAYNAKLAR	134

EKLER	140
Ek 1	140
Ek 2	141
Ek 3	142
Ek 4	143
Ek 5	145
Ek 6	146
Ek 7	147
Ek 8	149
Ek 9	151
Ek 10	152
Ek 11	154
Ek 12	156
ÖZGEÇMİŞ	160

Önsöz

Türkiye Cumhuriyeti, sınırlarına kadar gelen II. Dünya Savaşı'nın içinde yer aldığı takdirde sonu olacağını bilerek uzak durabilmek için dünya siyasi tarihine geçmiş olağan üstü bir çaba göstermiş, ancak savaşın ekonomik tüm zorluklarını da kalkınma çabalarını tamamlayamadığı için yaşamıştır.

Savaş sonunda her alanda ABD eksenli bir politika benimseyen Türkiye için 1950 genel seçimleri bir kırılma noktası olmuş; ülke, çok partili siyasi yaşama geçmiş, ekonomi devletçilikten günden güne uzaklaşan, kapitalist sistem enstrümanlarını yerleştirmeye çabalayan bir yapı almıştır.

Bu dönemde iktidar olan Demokrat Parti'nin tarımsal kalkınma çabaları birçok alanda ortaya konmuş, ancak eksik olan hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetleri konusunda derli toplu bir çalışmaya rastlanamamıştır. Araştırma bu eksiği gidermeğe hizmet etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırma konusunun seçiminden başlayarak, çalışmanın her aşamasında bir danışmanın yapması gerekenlerden çok daha fazlasını yapıp, daha fazlası için çabalayan ve bunların karşılığı olarak sadece başarı ve mutluluğumu isteyen değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Atilla Özgür'e; kaynaklara ulaşmamda, gereç ve yöntemi belirlememde yardımları için Doç. Dr. Tamay Başağaç Gül'e; günler geçtikçe artan heyecanımla bilim alanımızın daima en genç araştırmacısı olabilen Hocaların Hocası Prof. Dr. Ferruh Dinçer'e; eşsiz kütüphanesini benimle paylaşan, kibarlığı ve entelektüel birikimiyle bize örnek olan Yrd. Doç. Dr. Dr. Altan Armutak'a; dönemin ekonomik yapısı konusunda değerlendirmeleriyle yol gösteren Prof. Dr. Yavuz Cevger'e; lisansüstü çalışmamda verdikleri desteklerden dolayı Eczacılık Tarihinin kıymetli hocaları Prof. Dr. Sevgi Şar ve Prof. Dr. Gülbin Özçelikay'a; felsefe ve tarih konulu tartışmalar farklı açılardan bakmamı sağlayan Prof. Dr. Adnan Ataç'a; Dekanlık görevi süresince yardım ve ilgisini esirgemeyen Prof. Dr. Hikmet Altunay'a; benim için bir hoca olmaktan çok daha büyük anlamlar ifade eden Prof. Dr. Eser Özgencil'e; her zaman örnek aldığım değerli büyüğüm Savaş Mülazımoğlu'na; kıymetli meslektaşlarım, Gülhan Savaş, Alper Kurul, Evren İleri, Oktay-Aygül Pak, Hümay Akın, Gözde Tarhan, Kemal Eker, Cevat Sipahi, Erol Akın, Çetin Kaya ve Akın Özdemir'e; sevgili dostlarım Aytekin Akbulut, Fulya

Eren, Umut Dürüst, Bülent Obuz, Melda-Tolgahan Dönmez, Maide-Mehmet Soylu, Nisa Temiz, Uğur Telli, Özge-Mert Zengil, Aybey Yarkataş ve Gülay Başağaç'a; ablalarım Gamze, Hülya kardeşlerim Nezih Ali ile Hüsnü'ye, Babama, olmasaydı okuyamazdık dediğimiz Anneme ve Hale Ergin'e en kalbî teşekkürlerimi sunarım.

Simgeler ve Kısaltmalar

AÜ	:	Ankara Üniversitesi
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BCA	:	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BKKK	:	Bakanlar Kurulu Kararları Katalogu
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMuGn.Md.K.	:	Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Katalogu
BMüş.K.K.	:	Başbakanlık Müşterek Kararnameler Katalogu
BÖz.K.Md.K	:	Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Katalogu
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
CHPK	:	Cumhuriyet Halk Partisi Katalogu
DP	:	Demokrat Parti
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hâsıla
HSZK	:	Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanunu
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
MKK	:	Milli Korunma Kanunu
OECD	:	Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
YZE	:	Yüksek Ziraat Enstitüsü

ÇİZELGELER

Çizelge – 1.1. 1939–1950 Arası Hayvan Sayısı (Baş)	39
Çizelge – 1.2. 1939–1950 Arası Sağılan Hayvan Sayısı	40
Çizelge – 1.3. 1939–1950 Arası Süt Üretimi (Ton)	41
Çizelge – 1.4. 1939–1950 Arası Et Üretimi (Ton)	42
Çizelge – 1.5. 1939–1950 Arası Kümes Hayvanları Sayısı ve Yumurta Üretimi (1000Adet)	43
Çizelge – 3.1. Mera Normlarına Dair Yönetmelik’e göre mera dağılımı	47
Çizelge – 3.1. Toplam Hayvan Sayısı ve Türlerine Göre Hayvan Sayısı (Her Yaşta)	88
Çizelge – 3.2. Mezbahalarda Kesilen Hayvan Sayısı, Üretilen ve Kişi Başına Düşen Et Miktarı	89
Çizelge – 3.3. Suni Tohumlama Yapılan İnek Sayısı	89
Çizelge – 3.4. Suni Tohumlama Yapılan Koyun Sayısı	90
Çizelge – 3.5. Suni Tohumlama İşleri İçin Bütçeye Ayrılan Ödenek	90
Çizelge – 3.6. 1959’da Çalışan Sığır Suni Tohumlama İstasyonları	91
Çizelge – 3.7. 1959’da Çalışan Koyun Suni Tohumlama Merkezleri	92
Çizelge – 3.8. 1959’da Şehirlerde ve Kazalarda Açılan Aşım Durakları Sayısı	93
Çizelge – 3.6.9. Damızlık Sığır Çalışmaları	94
Çizelge – 3.10. Haralardan Yetiştiricilere ve Aygır Depolarına Verilen Damızlık At Miktarları	94
Çizelge – 3.11. Haraların 1949–1959 Arası Damızlık At Mevcudu	95
Çizelge – 3.12. Merinos Yetiştiricilerine Verilen Damızlık Merinoslar	97
Çizelge – 3.13. Üretilen Merinos Yapağı ve Yün Miktarı	97
Çizelge – 3.14. Merinos İşleri İçin Genel Bütçeden Ayrılan Ödenekler	98
Çizelge – 3.15. Toplam Merinos Varlığı	98
Çizelge – 3.16. Merinos, Yerli Koyun ve Tiftik Keçisi Varlığı	99
Çizelge – 3.17. Kurumlardan Halka Verilen Damızlık Küçükbaş Hayvanlar	99

Çizelge – 3.18. Devlet Kurumlarında Koyun Sütü Üretimi	100
Çizelge – 3.19. Hayvan Hastalıklarıyla Mücadele Ödeneği, Hastalık Çeşitleri ve Fiyat Miktarı ve Oranları	101
Çizelge – 3.20. Veteriner Bakteriyoloji Enstitüleri ve Bölge Laboratuvarlarında Salgın Hayvan Hastalıklarına Karşı Uygulamak Üzere Üretilen Aşı, Serum ve Biyolojik Maddeler	102
Çizelge – 3.21. Salgın ve Paraziter Hayvan Hastalıkları Açısından Muayeneden Geçirilen Marazi Madde Sayıları	103
Çizelge – 3.22. 1949–1959 Arası Veteriner Hekim ve Hayvan Sağlık Memuru Sayıları	104
Çizelge – 3.23. 1949–1959 Arasında Açılan Veteriner Bakteriyoloji Enstitüleri, Bölge Laboratuvarları, Hayvan Hastaneleri ve Dispanserleri	105
Çizelge – 3.24. Hayvan Hastaneleri ve Dispanserlerinde Muayene ve Tedavi Edilen Hayvan Sayıları	106
Çizelge – 3.25. Hayvancılık Alanına 1949–1959 Yılları Arasında Verilen Ödenek (TL)	107
Çizelge – 3.26. 1949–1959 Yıllarında Veteriner Umum Müdürlüğü Bütçeleri	108
Çizelge – 3.27. Hayvancılık Kurumlarından 1959’a Kadar Halka Verilen Damızlıklar	109
Çizelge – 3.28. Hayvancılık Kurumlarının 1950–1959 Yıllarında Tavukçuluk Durumu	110
Çizelge – 3.29. Döner Sermayeli Hayvancılık Kurumlarının 1949–1959 Arası Çıkarılan Sayısal Bilgi	111

*Bu Tez 14 Temmuz 2011 tarihinde Diyarbakır'ın Silvan İlçesinde
hain bir saldırı ile şehit edilen 13 vatan evladına ithaf olunur...*

1. GİRİŞ

1.1 Atatürk Sonrası Dünya ve Türkiye

Atatürk'ün ölümünden yalnızca iki gün sonra, 11 Kasım 1938'de İsmet İnönü Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 26 Aralık 1938 tarihli Olağanüstü Kurultay'ında ise Milli Şef seçilmiştir (Koçak, 1997). İnönü, Celal Bayar'ı tekrar Başbakanlığa atamış, ancak kısa süre sonra Bayar'ın büyük oğlu Refii Bayar'ın adının karıştığı bazı yolsuzluk davaları onu çekilmeye zorlamış, kovuşturmaların başladığı sırada Refii Bayar intihar etmiştir (Çavdar, 2008). Celal Bayar 25 Ocak 1939'da istifasını vermiş; Bayar'ın ardından Refik Saydam'ın Başbakan olarak görev yaptığı Hükümet'te¹ Tarım Bakanı Muhlis Erkmn olmuştur (Akşin, 2009; Çavdar, 2008). Yenilenen milletvekili seçimleri sonrası TBMM Milletvekillerinin üçte biri yeni seçilmiş kişilerden oluşmuştur.

İnönü, yaklaşan dünya savaşında Türkiye'nin ancak İtalya ve Almanya tarafından tehdit edilebileceğini düşünerek, Batılı müttefikler ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) birlikte kurmaya çalıştığı blokta yer almak istemiştir. Atatürk döneminde izlenen Batı'dan uzak, SSCB'ye yakın tarafsız/bağlantısız dış politika bu dönemde temelinden değişmeye başlamıştır (Akşin, 2009; Gümüş, 2006; Koçak, 1997).

Litvinof'un Sovyet Dışişleri Bakanı olduğu dönemde Türk-İngiliz görüşmeleri sıcak karşılırken, Molotov'un Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmesiyle durum değişmiş; SSCB, Almanya'nın Batı'lı Müttefiklerce kendisine karşı kışkırtıldığını iddia ederek Mihver Devletleri ile uzlaşma arayışlarına başlamıştır (Çavdar, 2008). Türkiye, katıldığı ittifaklara rağmen II. Dünya Savaşı'na her açıdan hazırlıksız yakalanmıştır (Çavdar, 2003).

Stalin, Batılıların, bir Sovyet-Alman savaşı çıkarmak istedikleri düşüncesinden hareket ederek, Almanya ile bir saldırmazlık antlaşması yapmış ve Almanya'nın

¹**Resmi Gazete** (1940): TBMM Kararı İcra Vekilleri Heyetine itimad beyan olduğuna dair, Tarih: 13.07.1940, Sayı: 4560.

Polonya'yı paylaşma önerisini kabul etmiştir. Polonya'ya karşı 1 Eylül 1939'da karşı Almanya tarafından yapılan istila hareketiyle II. Dünya Savaşı resmen başlamış, bu saldırıyı takiben İngiltere ile Fransa, Almanya'ya savaş ilan etmişlerdir. Alman–Sovyet İttifakı ile tüm planlarını yeniden değerlendirmek zorunda kalan Türkiye, Fransa ve İngiltere'yle 19 Ekim 1939'da bir ittifak antlaşması imzalamış, Akdeniz'de çıkacak olası bir savaşta, bu üç devletin yardımlaşması kararlaştırılmıştır (Çavdar, 2008; Timur, 2003). II. Dünya Savaşı başında SSCB'nin Almanya ile ittifakı, Türkiye'ye yönelik yayılcı bir eylemin işaretini vermiştir. İlerleyen zamanda İtalya'nın, Fransa ve İngiltere'ye savaş ilanı ile, Türkiye'nin de savaşa girmesi gündeme gelmiş; ancak Türkiye, SSCB ile yaptığı antlaşmalara sadık kalacağını ve tarafsızlığını koruyacağını belirtmiş, (14 Haziran 1940) bu tutumunu savaşın sonuna kadar sürdürmüştür (Akşin, 2009; Kayra, 2011).

Türk–Alman Saldırmazlık Paktı'nın 18 Haziran 1941'de imzalanmasının ardından, 22 Haziran 1941'de Almanya SSCB'ye saldırmış, bu durum Batılı Müttefiklerin tepkisine neden olmuş, ABD, Türkiye'ye “*Ödünç Verme–Kiralama*”^{*} yardımlarını bir süre durdurmuştur (Balcıoğlu, 2007). Türkiye bu dönemde mühimmat yüklü üç Alman treninin Irak'a transit geçişine izin verecek kadar Almanya'ya yakınlaşmış/yakınlaşmak zorunda kalmıştır (Avcıoğlu, 1990; Çavdar, 2008). Ancak, bu yakınlaşma uzun süreli olmamış, TBMM 1944 yılında aldığı 1430 ve 1431 sayılı Kararları² ile kesin olarak Müttefik Cephesinde yer aldığını göstermiş, Almanya ile siyasi ve ekonomik ilişkiler kesilmiş, İngiltere Parlamentosu'na “*selam ve muhabbet telgrafi*” çekilmesi kararı açıklanmıştır. Ayrıca, bunlara ek olarak, TBMM 23 Şubat 1945 tarihinde aldığı bir karar ile Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiş ve 1 Ocak 1942 tarihli “*Birleşik Milletler Beyannamesi*”ne katıldığını açıklamış,³ böylece Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olmağa hak kazanmıştır (Çavdar, 2008). Yalta Konferansı'nda, (4–11 Şubat 1945) Türkiye, Boğazlar ve BM, dolaylı olarak gündeme gelmiş, Sovyet Askerlerinin Berlin'e 50 km yaklaştığı bir dönemde Stalin,

* ABD'nin Müttefik Devletlere yaptığı yardımın toplam miktarı 50 milyar doları bulmuş, bunun 6 milyar doları yiyecek, 4 milyarı doları hizmet kalan kısmı savaş malzemesi olmuştur. Yardımdan İngiltere, SSCB, Fransa, Çin vb yararlanmıştır.

² **Resmi Gazete** (1944): T.B.M.M. Kararları, Tarih: 03.08.1944, Sayı: 5773.

³ **Resmi Gazete** (1945): T.B.M.M. Kararı, Tarih: 24.02.1945, Sayı: 5940.

Montreux'nun eskimiş olduğunu, değişmesi gerektiğini söylemiştir (Çavdar, 2003). ABD bu isteğe taraf olmamış ve Boğazlar konusunun Dışişleri Bakanlarınca ele alınıp durumdan Türkiye'nin de haberdar edilmesi kararlaştırılmıştır (Balcıoğlu, 2007).

1.2. Türkiye'nin Uluslararası Alanda Yalnızlığı

SSCB ve Türkiye arasında asıl kriz 1945 yılında ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği, 19 Mart 1945'te ilk defa 17 Aralık 1925'te imzalanan Türk–Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nı II. Dünya Savaşı'ndaki askeri ve siyasi değişimler sonucunda, 7 Kasım 1935 tarihli protokole dayanarak feshetmek istediğini bildirmiştir. Bu isteğe olumlu bakan Türkiye, yeni bir antlaşmaya hazır olduğunu 7 Nisan 1945'te iletmiştir (Avcıoğlu, 1990; Koçak, 1997). Kars–Ardahan bölgesinde sınır değişiklikleri ve 1936 Montreux Konvansiyonu'nun SSCB'ye Boğazlar üzerinde denetim hakkı tanınması yönünde değiştirilmesi isteğiyle gelen Sovyetler Birliği, 1945 Postdam Konferansı'nda da bu isteklerini yinelemiştir (Tezel, 1982). SSCB'nin henüz Batılı ülkelerle arası bozulmamış, II. Dünya Savaşı sırasında uyguladığı politika sonrası bu dönem, Türkiye için uluslararası alanda yalnızlık dönemi olmuştur (Akın, 2009; Avcıoğlu, 1990; Gümüş, 2006; Timur, 2003).

1.3. II. Dünya Savaşı Sonrası Dünya Ekonomisinin Yapılanması

II. Dünya Savaşı sırasında ABD ekonomisi yıllık %15, toplamda %50 büyümüştür. Gayri Safi Milli Hâsıla'sı (GSMH) 1945'te 135 milyar dolara yükselmiş, altın rezervi 1947'de dünya toplamının %70'ine ulaşmıştır (Başkaya, 1986; Çiftçioğlu, 2008). Savaş sonrası ABD ve SSCB dünyanın bazı bölgelerinde karşı karşıya gelmiş, Türkiye, SSCB'nin kalbine ve Karadeniz'e açılan stratejik kapı olması itibarıyla ABD tarafından özel bir yere konmuştur (Avcıoğlu, 1990; Gümüş, 2006). İngiltere'nin Savaş sebebiyle yaşadığı büyük ekonomik yıkımdan dolayı Yunanistan ve Türkiye'ye yardım edemeyeceğini bildirmesi üzerine ABD Başkanı Truman; 12 Mart 1947'de ABD Kongresi'ne, Türkiye ve Yunanistan'ı SSCB tehdidinden korumak için kendi adıyla anılan bir siyaset başlattığını bildirmiştir (Akşin, 2009; Timur, 2003). ABD, II. Dünya

Savaşı sonrası dünyanın en büyük ekonomisi olmuş, sermaye ve teknolojiyle kapitalist ülkeler piramidinin tepesine oturmuştur (Başkaya, 1986; Çiftçioğlu, 2008).

ABD Kongresi, ilk zamanlarda Türkiye’yi iç ve dış politikalarından dolayı ikiyüzlü hareket etmek ve baskıcı bir iç politika izlemekle suçlayarak ekonomik yardım yapmayı reddetmiştir. ABD Senato Üyesi Barkley Başkanlığında bir Heyet, 12 Nisan 1947’de Türkiye’ye gelmiş, sonuçta ABD, Yardım Kanunu’nu isteksizce kabul etmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü, ABD yardımının demokrasiyi savunmak yolunda bir adım olduğunu ve Türkiye ile ABD arasında daha sıkı ilişkiler kurulmasının, demokrasinin Türkiye’de sağlam bir şekilde yerleşmesine yardım edeceğini belirtmiştir (Avcioğlu, 1990; Karpat, 2008). ABD’nin bu yakınlığı, Başbakan Recep Peker tarafından da çok iyi şekilde karşılanmış ve New York Times⁴ ve Cleveland Plain Dealer⁵ gazetelerine 17 Nisan 1947’de verdiği demeçte “...*ecnebi sermayedarlarına Türk hükümetinin elinden gelen ‘her kolaylığın’ gösterileceğini*” ve “...*Amerikanın eski infıratçı siyasetine artık kesin olarak arkasını dönmüş oluşu karşısında duyduğu memnunluğu*” ifade etmiştir. Ancak; yardımlar için asıl çalışma Max. W. Thornburg’un gelişiyle başlamıştır. “*Türkiye’nin İktisadi Tetkiki Bürosu Müdürü*” ve Standart Oil Firması’nın Başmühendisi olan Thornburg, 1947 yılında Türkiye’ye 20. Yüzyıl Vakfı adına, ABD yardımlarının kullanımını belirlemeye yönelik bir rapor hazırlamak için gelmiş, kendisine açılan devlet kuruluşlarının bilgilerini incelemiş ve birçok görüşme yapmıştır. Çalışmalar sonunda “*Türkiye: Bir İktisadi Değerlendirme*” başlıklı Raporuyla; Türkiye’nin yabancı sermayeye ihtiyacı olmadığını bildirmiş, kalkınmada tarıma öncelik verilmesini, tarımsal ürünler işleyen endüstri dalları geliştirmesini, deri işleri atölyeleri, saban, çekiç gibi aletler üreten küçük dökümhaneler kurmasını önermiştir (Avcioğlu, 1990; Demirci, 2007; Timur, 2003; Tüfekçi 2008). Türkiye’nin savaş sonrası hazırladığı kalkınma planı için de “*Devlet sosyalizminin aşırı bir ifadesi*” değerlendirmesini yapmıştır (Tezel, 1982). Geri kalmışlığın ve ilerleyememenin nedeninin Türk insanının tembel olmasından kaynaklandığını söylemiş, en geri kısım olarak ulaştırma ağını göstermiş, tarım ve madencilik sektörünün gereksinimleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmesini istemiştir. Özellikle kamyon nakliyatına önem verilmesi, tarım ürünleri

⁴BCA: 30.1/12.70.5

⁵BCA: 30.1/12.70.6

ile başlayan, sonrasında basit tüketim maddeleri üretimine geçen daha sonra ise ağır sanayiye doğru yol alan sanayileşme politikası izlenmesini önermiştir. ABD yardımından yararlanabilme şartları olan bu önerilerde, ileride Marshall Planı çerçevesinde netleşecek olan yeni işbölümünde Türkiye'nin yerine de göndermeler yapılmıştır. Yardımlar zamanla başka kuruluşlar eliyle de sürdürülmüştür (Akad, 1989; Avcıoğlu, 1990; Erdoğan, 2008; Tüfekçi 2008).

ABD Başkanı Truman ünlü Doktrinini ilan etmeden bir hafta önce Baylor Üniversitesi'nde ABD'nin ekonomik gücü sayesinde dünyada ekonomik barışı sağlayabileceklerini söylemiştir (Timur, 2003). Başkan Truman 12 Mart 1947'de Kongre'de "*Truman Doktrini*" adıyla bilinen mesajını okumuş, Doktrin içeriği 22 Mayıs 1947'de uygulanmaya konmuştur (Erdoğan, 2008). Daha sonra hazırlanan Marshall Planı, her şeyden önce Avrupa Ekonomisi'ni canlandırma; "*askeri, iktisadi ve ahlâki*" boşluğu kapatma iddiasıyla dünyaya duyurulmuştur (Timur, 2003). Dışişleri Bakanı General George Marshall'ın 5 Haziran 1947 günü Harvard Üniversitesi'nde yaptığı konuşma ile açıklanan Plan'ın ardından ABD Senatosu, Hükümet'e 11 Haziran 1947 tarihinde başka devletlerle ortak ittifak sistemlerine girme yetkisini vermiş, (Balcıoğlu, 2007). Marshall Planı ile "*Soğuk Savaş Dönemi*" başlamıştır. Marshall Planı'na karşılık SSCB de, bağlantılı olduğu devletler ile arasındaki ekonomik ilişki ve işbirliğini güçlendirmek için Molotov Planı adını verdikleri "*ikili ticaret sistemi*"ni geliştirmiştir (Gümüş, 2006). Truman Doktrini, Versay düzenini sürdürmek isteyen ABD ile bu düzene bağlılığı olmayan SSCB arasında, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan çatışmanın ilk önemli göstergesi olmuştur (Gümüş, 2006). ABD'nin bu atağının ardından 16 Avrupa ülkesi tarafından 16 Nisan 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD) kurulmuştur. Türkiye ve Yunanistan'a yapılacak yardımın planlanması sırasında ABD Türkiye'nin askerî bakımdan Yunanistan'dan daha önemli olduğunu kabul ederek, Türkiye'ye bir ekonomik yardım daha yapmayı gerekli görmüştür (Gümüş, 2006). Türkiye'ye yapılacak yardımın şeklini belirlemek için 12 Temmuz 1947'de Ankara'da imzalanan "*Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma*" 1 Eylül 1947'de TBMM tarafından onanmıştır. Anlaşma gerekçesinde "*Türkiye'nin hürriyet ve bağımsızlığını korumak için ihtiyacı olan güvenlik kuvvetlerinin takviyesini temin ve aynı zamanda Türk Ekonomisinin istikrarını muhafazaya devam*" ifadelerine

yer verilmiştir⁶. Yardımdan yararlanabilme ise OECD’ye üye olmak, ABD ile ekonomik işbirliği anlaşması imzalamak, ticaret ve ödemeler düzeninin ana kurallarını saptayan Bretton Woods sözleşmesini kabul ederek IMF’ye girmek gibi bazı koşullara bağlanmıştır (Çavdar, 2003; Erdoğan, 2008).

1.4. II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Görülen Sosyo–Ekonomik Gelişmeler

Türkiye, II. Dünya Savaşı öncesi planlı bir kalkınma çabası sergilemiş, Savaştan uzak kalma konusunda başarılı olmuş, ancak ekonomik olarak ağır bir darbe almıştır. Tüm dünyada olduğu gibi başlattığı kalkınma çabası içerisinde Mayıs 1946’da “*İthalatçı Birlikleri*” kaldırılmış ve liberal dünya ticaret sistemine katılmıştır. Ayrıca, “*Bretton Woods*” sözleşmesine katılabilmek ve Türkiye’de fiyat ve kambiyo kuru kararlılığı sağlamak için Eylül 1946’da kur ayarlaması yapılmıştır (Tezel, 1982).

II. Dünya Savaşı sonrası için Şevket Süreyya Aydemir ve İsmail Hüsrev Tökin gibi “*Kadrocular*” grubunda yer alan iktisatçılara “*İvedili Sanayi Planı*” başlığında bir kalkınma planı hazırlanmıştır. Plan; devletçilik–halkçılık temelinde, milli ve ekonomik bağımsızlığı korumak için sanayi, ziraat ve ulaşım çalışmalarını ülke çapında sürdürmeyi amaçlamıştır. Hükümet, ülkenin içinde bulunduğu uluslararası koşullar nedeniyle Şubat 1947’de Kadrocuların Planını uygulamadan çekerek Başkanlığını İktisat Vekâleti Başmüşaviri Kemal Süleyman Vaner’in yaptığı özel kesim taraftarı bürokratlardan oluşan bir Komisyona “*Vaner Planı*” adıyla bilinen “*Türkiye İktisadi Kalkınma Planı*”nı hazırlatmıştır. Planda; ulaştırma, tarım, enerji yatırımlarına ve kırsal kesime öncelik verilmiş, kırsal kesimin kısa sürede pazara açılması amacıyla karayolları yatırımları ilk sırada yer almıştır. Finansmanın %50’ye yakın bölümünün dış yardım ve kredilerden karşılanması öngörülmüştür (Erdoğan, 2008).

Tekeli ve İlkin’e (1988) göre, Türkiye’de 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ile başlayan devletçilik politikasından, 1940–1945 arasındaki altı yıllık savaş

⁶**Resmi Gazete** (1947): Türkiye Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 12 Temmuz 1947 tarihinde Ankara’da imzalan “Türkiye’ye yapılacak yardım hakkında Anlaşma”nın onanmasına dair Kanun, Tarih: 05.09.1947, Sayı: 6699.

ekonomisinden ve 1946–1948 arası üç yıllık savaş sonrası geçiş döneminden sonra 1948 Marshall Planı ile uzaklaşmaya başlanmıştır. Marshall Planı’ndan yararlanılması için Türkiye’ye sunulan uzun dönemli ekonomik programda, ulusal çabaların büyük bir yabancı sermaye akımı ile desteklenmeğe çalışılacağı bildirilmiş, karayolları yapımını ve tarımda makineleşmeyi vurgulayan bir başka ekonomik programla yeniden ABD’den iktisadi ve mali yardım istenmiştir*. ABD Türkiye’nin, “*Avrupa İmar Programı*” ya da diğer adıyla “*Marshall Planı*” kapsamına alınmasını uzun diplomatik uğraşlar sonucu kabul etmiştir (Önal, 2010; Tezel, 1982). Keyder ve Önal’a göre, Savaşın bitiminde CHP köylü kesime çeşitli tavizler vermeye başlamıştır. Bu dönemde, ABD uzmanlarının planı uygulanmış, tarıma yatırım ve kırsal gelişme önerileri kabul edilmiş, 1948’den sonra traktör ve tarımda üretkenliği artıracak diğer yatırım planları da Türkiye’ye gelmeye başlamıştır (Keyder, 1988; Önal, 2010).

CHP Hükümeti yeni ekonomik plan çerçevesinde Avrupa Ekonomik İşbirliği Anlaşması’na katılma çabalarını artırmış, özellikle Avrupa’nın yetersiz zirai seviyesi karşısında Türk ziraatının gelişmesinin bu ülkelerin yararına olacağı vurgulanarak, Avrupa’daki zirai açıkların Türkiye tarafından kapatılabileceği ileri sürülmüştür. Yeni Plan ile ABD’den mali yardım alınması sağlanmıştır. Türkiye savaş sonrası Avrupa’nın gıda açığının kapatılmasına katkıda bulunacak tarımsal üretim için 1948 yılında “*Beş Yıllık Tarım Programı*” adı verilen; hazırlanmasına ABD’li uzmanların da katıldığı, tarımın makineleştirilmesini temel alan bir programı kabul etmiştir. Bu konuda ABD ile bir kredi anlaşması⁷ da imzalanmıştır (Demirci, 2007). Baytal’a (2007) göre, 1948 yılı Türkiye ve CHP’nin devletçilik konusunda güttüğü politika “*oldukça yumuşamış*”tır.

1.5. 1939 – 1950 Arası Yasal Yapılanmalar ve Çok Partili Dizgenin Başlaması

*Bu dönemde ABD yardımları büyük bir özlemle beklenmiş, en ufak bir şüphede dahi milletvekilleri tarafından bu konuda Başbakanlık katına soru önergesi verilmiştir (EK-1) **BCA**: 30.1/42.251.3

⁷**Resmi Gazete** (1948): Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde imzalanan Ekonomik İşbirliği Anlaşması ve Eki ile aynı tarihte teati edilen mektupların onanması hakkında Kanun, Tarih: 13.07.1948, Sayı: 6956.

Hükümetin verdiği görev üzerine aralarında Şevket Süreyya Aydemir'in de bulunduğu Komisyon “*Müdafaa Ekonomisi*” adı altında bir Rapor hazırlamıştır. İktisat Vekili Hüsnü Çakır'a 4 Eylül 1939'da sunulan Rapora dayanılarak hazırlanan “*Millî İktisadi Korunma Kanun Projesi*” CHP grubunda tartışılmış (Aydemir; 2000, Çavdar, 2008), yasa taslağı, eleştiriler sonucunda yeni bir Komisyon'a havale edilmiştir. Komisyon “*Millî Korunma Kanunu*”⁸ (MKK) üzerinde uzlaşma sağlamış, 18 Ocak 1940 tarihinde ulusal ekonomi ve savunmayı ilgilendiren konularda hükümete geniş yetkiler veren Kanun çıkartılmıştır (Baytal, 2007). Kanun'a göre, “*çiftçilik yapmaya elverişli her erkek ve kadın*”ın kendi zirai işlerini ihmal etmemek şartıyla bulunduğu yerden 15 km uzaklıktaki Devlet ya da şahsa ait ziraat işlerinde ücretli olarak çalıştırılabilmesi, sahibinin işine yaramayan ziraat araçlarından kirasını ödeyerek yararlanılabilmesi, ekilen her dört hektar için bir çift öküzün “*millî müdafaa yükümlülüğü*”nden muaf tutulması karara bağlanmıştır (Avcıoğlu, 1990; Çavdar, 2003; Oktar ve Varlı, 2010; Önal, 2010). Mevcut yapının, ülke ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde baştanbaşa değiştirilmesi gerektiğini bizzat Başbakan Saydam ifade etmiştir* (Eraslan, 2007).

Tarım Bakanlığı'nın 6 Temmuz 1939 tarih ve 29/24901 sayılı Yazısı üzerine 21 Şubat 1940 tarih ve 3168 sayılı Yazı ile “*Hayvan Sağlık Zabıtası Nizamnamesine ek Distomatosis ve Hypodermosis Hastalıkları Nizamnamesi*” yürürlüğe konmuştur¹⁰. II. Dünya Savaşı'nın getirdiği zorluklar üzerine, merkezi Mersin'de olmak üzere İçel, Niğde, Seyhan, Maraş, Hatay, Gaziantep, Urfa, Malatya, Elazığ, Tunceli, Diyarbakır, Siirt, Hakkâri, Bitlis, Muş, Van illerini kapsayan “*Cenup Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği*” ve merkezi İzmir'de olmak üzere İzmir, Aydın, Manisa, Muğla,

⁸**Resmi Gazete** (1940): Millî Korunma Kanunu, Tarih: 18.01.1940, Sayı: 3780.

*Başbakan Refik Saydam iç ve dış meseleler hakkında, 29.02.1940 tarihli radyo konuşmasında; Dünyanın içinde bulunduğu buhrana değinerek, ülke savunması için, “*bir yılı aşkın zamandır sürdürülen tedbirlerin*” devam edeceğini söylemiş, devlet dairelerinde, mümkün olan tasarrufu yapmak, bazı geçici vergiler koymak, en zorunlular dışında masraf yapmamak suretiyle bütçeyi denkleştirdiklerini vurgulamıştır. Ülke savunmasına ayrılan 150 000 000 liralık tahsisatın kaynağının nereden bulunduğunu, büyük inşaa ve bayındırlık programlarının kısıldığını belirterek, dünyanın yaşadığı savaşı ve Türkiye'ye yansımalarına değinmiştir (**Resmi Gazete** (1940): Başvekil Doktor Refik Saydam'ın dâhili ve harici meseleler hakkında 29/2/1940 tarihinde radyoda irad ettikleri nutuk, Tarih: 01.03.1940, Sayı: 4447). Başbakanlığın yayımladığı 10.07.1940 tarihli Tamimde, II. Dünya Savaşı'nın ufukta görülmesi üzerine Eylül 1939 tarihli bildiriyle Türk çiftçisi fazla ekime davet edilmiş ve tüm idari âmirlerden üretim konusunda azami gayret istendiği hatırlatılmış, üretimin sürekliliği ve aksamaması için aynı köyde ve köyler arasında işbirliğinin organize edilmesi istenmiştir. Karşılaşılabilecek sorunlarda bizzat Başbakan'a başvurulabileceği söylenmiş, azami üretim istenen tamimde hayvancılığa yönelik özel bir uyarı yapılmamış, ancak bu gibi konularda da valiler başbakana yazı yazmışlardır (EK-2).

¹⁰**BKKK**: 30.18.1.2/90.20.10, **Resmi Gazete** (1940): Kararnameler, Tarih: 16.03.1940, Sayı: 4460.

Denizli, Burdur, Isparta, Antalya, Afyon, Çanakkale, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne illerini kapsayan “*Garp Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği*” kurulmuştur¹¹.

MKK’na göre çıkartılan 155 sayılı Karar¹² ile Ticaret Vekâleti’nin gerekli gördüğü yerde tiftik almak, satın alınacak tiftikleri gerektiğinde ihraç etmek için Ticaret Ofisi’ne yetki verilmiştir. Bu Karardan dört ay sonra, yeni bir Kararname ile yapağılara el konulacağı açıklanmıştır. *MKK’nda yapılan değişiklikle Hükümet, büyük ve küçükbaş hayvanların alım, satım ve kesimini düzenlemeğe; bunlara el koymağa yetkilendirilmiştir¹³. Dış ticarete sıkı bir hükümet denetimi getiren bu önlemler, Çavdar’a (2008) göre, Başbakan Refik Saydam ve yönetici bürokrat kadronun eseridir. Tarafsız kalma çabaları ve savaşa girilmemesine rağmen, beslenmesi gereken büyük bir ordu ve üretken nüfusun silâh altında olmasının getirdiği ağır sonuçlar savaş yıllarında gıda ve temel giyim mallarının dağıtımında geniş kapsamlı bir “*tayınlama*” sistemini zorunlu kılmıştır (Çavdar, 2008; Tezel, 1982).

Atatürk’ün en büyük ideallerinden olan köylünün kalkınması düşüncesini hayata geçirmek için 1940 yılı Nisan ayında CHP içindeki “*muhalefet*”e rağmen Köy Enstitüleri Kanunu¹⁴ çıkartılmıştır (Koçak, 1997). Kanun’a göre bu Enstitülerden mezun öğretmenlere çift ve irat (gelir) hayvanları, Devlet tarafından parasız olarak verilmiş, köy okuluna ait hayvan, okulun malı sayılarak bu hayvanlar üzerinden elde edilecek gelir, öğretmenlere bırakılmıştır. Ancak, öğretmenin görev yerinden ayrılışında demirbaş sayılan hayvanların aynen teslim edilmesi hüküm altına alınmıştır. Köy

¹¹**BKKK**: 30.18.1.2/90.26.13, **Resmi Gazete** (1940): Kararnameler, Tarih: 25.03.1940, Sayı: 4467.

¹²**Resmi Gazete** (1941): Karar, Tarih: 31.05.1941, Sayı: 4822.

*Bir ülkede, savaş olsun ya da olmasın ordunun ve kentlerin hububat ihtiyacının üreticilerden sağlanmasına ilişkin iki farklı politika söz konusudur: 1- Devlet piyasaya yoğun bir biçimde müdahale eder. Bu, istifçilik ve karaborsaya yol açar. Ancak devlet fiyat artışını sınırlayacağını planlamaktadır. 2- Devlet piyasa işleyişine daha fazla bel bağlar, müdahaleden kaçınır. Fiyat artışının, talep artışının üretimdeki artışlarla karşılanacağı beklenir. Refik Saydam Başbakanlığında (1939–Temmuz 1942) Türkiye birinci yöntemi, Şükrü Saracoğlu Başbakanlığı döneminde ise (Temmuz 1942–1945) ikinci yöntem benimsenmiştir (Tekeli ve İlkin, 1988; Çavdar, 2003).

¹³**Resmi Gazete** (1942): Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun, Tarih: 03.02.1942, Sayı: 5023.

¹⁴**Resmi Gazete** (1940): Köy Enstitüleri Kanunu, Tarih: 22.04.1940, Sayı: 4491.

Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nda¹⁵ ise öğretmenlere Tarım Bakanlığı uzmanlarıyla valilik, ziraat müdürleri ve ziraat öğretmenleriyle işbirliği yapma ve köy öğretmenlerine köyde ve yakın çevrede bulunan; neslinin tükenmemesi gereken hayvan ve bitki cinslerinin belirlenmesi ve korunması konularında ilgili kişi ve kurumlarla beraber çalışma zorunluluğu getirilmiştir. Köyün ortak malı olarak kurulacak çayırıkları oluşturmak için köylülerin, birlikte çalışmaları ve gelirlerine göre köy bütçesine katkıda bulunmaları kararlaştırılmış, okul kurumlarından damızlıkların köylülere ücretsiz verilmesi, hayvanların “görev” sırasında ölmeleri veya kazaya uğramalarında ise “Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı”ndan tazminat alınması hükmü konulmuştur. Yasanın görüşülmesi sırasında övücü konuşmalar yapılsa da oylamaya 148 milletvekili gelmemiş, bu durum gizli muhalefeti ortaya çıkartmıştır (Çavdar, 2008).

Veteriner hekimliği hizmetlerinin daha sağlıklı yürümesi ve her alanda daha nitelikli eleman yetiştirilmesi için 1941 yılında Hayvan Sağlık Memurları Okulu ile hayvan sağlık memurlarının görev ve yetkilerini belirleyen bir Tüzük¹⁶ yayınlanmıştır. Tüzük'e göre okulun eğitim süresi, okula kabul şartları, sınav ve sınıf geçme şartları, hayvan sağlık memurlarının, görev sınıfları, hastalık durumunda yapacakları ve yetkileri belirlenmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan olağanüstü durum süresince uygulanmak üzere kıl ipliği, yün ve kıl mensucat ve yünden ve kıldan yapılmış hazır eşyadan alınmakta olan vergiler %10 artırılmıştır¹⁷. Ancak, canlı hayvan, arpa, bulgur, mısır, ot, yulaf, saman, kepek her çeşit nakliye ücretinden muaf tutulmuştur. Aynı Kanun'da 1941 yılı Mayıs ayında yapılan değişiklik¹⁸ ile koyun, kıl keçisi, tiftik keçisi, sığır, manda, at (iğdiş, aygır, kısırak), katır, deve, eşek ve domuzlar vergiye tabi kılınmış, tiftik satın almak ve bu suretle satın alınacak tiftiklerin gerektiğinde ihracatını yapmakla Ticaret

¹⁵**Resmi Gazete** (1942): Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, Tarih: 25.06.1942, Sayı: 5141.

¹⁶**Resmi Gazete** (1941): Hayvan Sağlık Memurları Mektebi ve bu memurların vazife ve selahiyetleri hakkında Nizamname, Tarih: 28.05.1941, Sayı: 4819.

¹⁷**Resmi Gazete** (1940): Fevkalade vaziet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair kanun, Tarih: 27.05.1940, Sayı: 4519.

¹⁸**Resmi Gazete** (1941): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanun, Tarih: 31.05.1941, Sayı: 4822.

Ofisi yetkilendirilmiştir. Olağanüstü durumun sürmesi, 1942 yılında bazı vergilerin artırılmasını da beraberinde getirmiştir¹⁹.

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girme olasılığı her zaman göz önünde tutulmuş, veteriner hekimlerin savaş konusunda güncel bilgilerle donatılmaları amacıyla Veteriner Fakültesi'nde Türk Veteriner Hekimleri Derneği tarafından düzenlenen savaşa hazırlık konulu konferanslar verilmiştir (Anon., 1941a; Anon., 1941b).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün TBMM'nin altıncı seçim devresi ikinci toplantı yılını açarken söylediği nutkunda²⁰: *“Yalnız ziraat ve hayvancılıkla uğraşan köylülerimize boş zamanlarda çalışmalarına ve en kaçınılmaz ihtiyaçlarına yarayan olmak ve bu suretle refah ve sosyal seviyelerini yükseltmek bakımından, ilk basamak olarak, dokumacılığın köylerimizde tamimi için gereken faaliyete geçilmiş bulunmaktadır.”* demiştir. Hayvancılık üzerine özel bir vurgu olmayan bu konuşmada, hayvancılık yapan köylüye ek gelir olanağı sağlama planı açıklanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı olanca şiddetiyle sürerken; 14 Ekim 1940 tarihinde *“Türkiye Hayvan Yemi Yetiştirme Cemiyeti”*²¹ adıyla, 3512 sayılı Kanun gereğince, mera ve çayırların çoğaltılmasına, mevcutların ıslahına ve korunmasına, hayvan yemi ziraatının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapacak bir Dernek* kurulmuştur. Derneğin *“Alâmetifarikası”* dördü yonca yaprağı olarak belirlenmiştir. Tarım Bakanlığı'nın kontrolü altında çalışacak olan bu Dernek'e, Ankara ve ilçe merkezlerinde şube açabilme yetkisi verilmiştir. Derneğin görevleri arasında: Mera ve çayırların verimlerinin artırılması ve korunması için alınması gereken önlemleri yayma,

¹⁹**Resmi Gazete** (1942): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 ve 4040 numaralı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair kanun, Tarih: 30.05.1942, Sayı: 5119.

²⁰**Resmi Gazete** (1940): Reisicumhur İsmet İnönü'nün T.B.M. Meclisinin altıncı intihap devresinin ikincisi içtima yılını açarken Umumî Heyette irad buyurdıkları nutuk, Tarih: 4 Teşrinisani 1940, Sayı: 4651.

²¹**Resmi Gazete** (1940): İlanlar, Tarih: 20. Teşrinisani 1940, Sayı: 4665.

*Dernek Yönetim Kurulu, dönemin Tarım Bakanı Muhlis Erkmen, Giresun Sayısları Fikret Atlı, Ankara Tohum Islah İstasyonu Asistanı Muzaffer Önhon, YZE Doçenti Ömer Tarhan, İçişleri Bakanlığı Köycülük Şubesi Müdürü Baha Koldaş, YZE Doçenti İsfendiyar Kadester, Veteriner Umum Müdürü Atçılık Uzmanı İhsan Akhun'dan oluşmuş, Merkezi, Ankara Soğukuyu'da Atlispor Kulübü olmuştur.

hayvan yemi ziraatının artırılıp, yemden en iyi şekilde yararlanma yöntemleri konusunda genelge hazırlama, uğraş alanı ile ilgili buluşları yayma, çiftçi ve hayvan yetiştiricilerine tohum, araç–gereç temini ve kullanma şekillerini öğretme, örnek mera, çayır ve yem tarlaları kuranlar arasında yarışmalar düzenleyerek teşvik edici çalışmalar yapma, her türlü araçlardan yararlanarak çalışmaların ülkede kısa zamanda kökleşmesine ve Hükümetçe bu alanda yapılan yardımlardan en yüksek ölçekte yararlanmak için yetiştiricilere yol göstericilik yapma gibi hususlara yer verilmiştir.

Çiftçi mallarının korunmasına yönelik çıkartılan Kanun’la²² ihtiyar heyetleri, hayvanların geçeceği yollar üzerindeki tarla, bağ, bahçe sınırları ve su arklarının belirlenmesiyle görevlendirilmiştir. Başiboş yakalanıp, on beş gün içinde sahipleri tarafından alınmayan hayvanların ihtiyar heyetince uygun bir pazar yerinde satılması, yapılan masrafların satış bedelinden düşüldükten sonra kalan miktarın bir yıl süreyle saklanıp, bu süre içinde alınmadığı takdirde koruma sandığına devredilmesi hükme bağlanmıştır.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü TBMM’nin altıncı seçim devresinin üçüncü toplantı yılını açış söylevinde²³; Tarım Bakanlığı’nın, üretimi artırma, çeşitlendirme ve niteliğini yükseltme yolundaki çalışmalarına devam ettiğine, önceki yıllarda başlatılan makineleşme işinin geçen sene bir misli arttığına değinmiş ve “*Toprak Kanunu, Büyük Meclise sunulmak üzere dir. Birçok araştırmalardan anlıyoruz ki, toprağı hiç olmayan köylünün nispeti mahduttur. Devlet malı toprak dağıtılmak suretiyle bu nispet yıldan yıla azaltılmaktadır.*” sözleriyle yapacakları toprak reformu tekrar gündeme getirmiştir.

Büyükbaş koşum hayvanları için çıkarılan bir Kararname²⁴ 1 Kasım 1941 tarihinden itibaren yeni mahsule kadar üst üste ortalama ayda 45 kilo ve koşulmayan büyükbaş hayvanlar için de ayda 15 kilo arpa, yemlik olarak arpa ve yulaf birlikte hesap edilmiş; küçükbaş hayvanlar için yemlik arpa ve yulaf tahsis edilmesi kaldırılmıştır.

²²**Resmi Gazete** (1941): Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, Tarih: 10.07.1941, Sayı:4855.

²³**Resmi Gazete** (1941): Reiscümhur İsmet İnönü’nün T.B.M. Meclisinin altıncı intihap devresinin üçüncü içtima yılını açarken Umumi Heyette irad buyurdukları nutuk, Tarih: 3 Teşrinisani 1941, Sayı: 4948.

²⁴**Resmi Gazete** (1941): Kararname, Tarih: 24 Teşrinisani 1941, Sayı: 4966.

Veteriner hekimlerin mesleklerinde uzmanlık yapmaları konusundaki ilk talimatnameler II. Dünya savaşı yıllarında çıkarılmıştır (Anon, 1942a). Vilayet veteriner müdürlerinin yanında bir yıl stajyer olarak çalışacak veteriner hekimler için “*Stajyer Veterinerlere Dair Talimatname*” hazırlanmıştır. Talimatnamede, stajyerlerin görev ve sorumluluklarının yanı sıra idari amirlerin de genç stajyerlere karşı tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği bildirilmiştir. Stajyerlere, çalışacakları yörenin sosyoekonomik durumu, hayvan hareketleri, bitki örtüsü ve meteorolojik özelliklerini öğrenme zorunluluğu getirilmiştir. Stajyerler, bir yıl içerisinde genel ve özel olmak üzere iki tez yazmakla yükümlü tutulmuşlardır. Birkaç ay sonra da “*Veteriner Teşkilatı İhtisas Talimatnamesi*” (Anon, 1942b) çıkartılmış; ancak Resmi Gazete’de yayımlanmamıştır.

Beş yaşına kadar (beş yaş dâhil) sığır ve mandaların 1942 yılında çıkartılan Kararname²⁵ ile kasaplık olarak alım, satım ve kesimleri yasaklanmıştır. Hayvan Sağlık Zabıtası Nizamnamesine (HSZN) göre zorunlu kesimlerle, yaş sınırlarında bulunan, çift, koşum ve damızlık vasıflarını taşımayan hayvanların alım, satım ve kesimleri yaş sınırları kayıtları dışında tutulmuş, veteriner hekim bulunmayan yerlerde, bu işlemlerin yerel belediye ve muhtarlıklarca, askeri birliklerde ise kıta veteriner hekimleri tarafından yapılması hükme bağlanmıştır.

Savaş koşullarında ekmek 13 Ocak 1942’den başlayarak karne ile verilmeye başlanmış; ilerleyen günlerde et, un, şeker ve Sümerbank ürünleri de karneye bağlanmıştır (Eraslan, 2007). Buna paralel olarak çiftlik hayvanlarının beslenmesi konusunda da bölge ve çalışan–çalışmayan hayvanlar açısından farklı yem programı uygulanmıştır²⁶, süregelen olağanüstü durum ülke savunmasında kullanılacak hayvanların ithalinde* vergi muafiyetini zorunlu hale getirmiştir²⁷.

²⁵Resmi Gazete (1942): Kararname No:17850, Tarih: 11.05.1942, Sayı: 5103.

²⁶Resmi Gazete (1942): 1942 yılı hububat mahsulüne el konulması hakkındaki kararnamenin tatbikına dair talimatname, Tarih: 18.06.1942, Sayı: 5135.

*Savunmada kullanılacak hayvanların gümrüklerden alınacak her türlü vergiden muaf tutulması daha önce de yapılmış ancak bu işlemler “*Gizlilik*” kaydı altında sürmüş, evrakın gizliliği 1994 yılında kaldırılmıştır. BKKK: 30.18.1.2/88.100.7 (EK-3).

Başbakan Dr. Refik Saydam'ın (7/8 Temmuz 1942 gecesi) geçirdiği kalp krizi sonucu beklenmeyen ölümü üzerine (Çavdar, 2008), Başbakanlık görevine Şükrü Saracoğlu getirilmiştir²⁸. Yeni Başbakan Şükrü Saracoğlu TBMM'de 5 Ağustos 1942 tarihinde yaptığı konuşmasında; Savaşla beraber Türk Ordusu'nun buğday ihtiyacının yüz binlerce ton; bunun yanı sıra Ordu hayvanlarının arpa ve yulaf giderlerinin de yüz binlerce ton arttığını belirterek ortaya çıkan açığı vurgulamıştır. Et meselesi konusunda ise; ülkenin öteden beri, kasaplık hayvan ihraç etmesini belirtip, çeşitli yerlerde ortaya çıkan fiyat farklarının, azar azar ılımlı bir seviyede birleşeceğini ve ihraç yasağına güvenerek uyumlu bir düzeyde tutulabileceğine “*ümitli*” olduğunu söylemiştir. Köy Enstitüleri'nin, köylerde yapacakları konusunda büyük beklentileri olan Saracoğlu: “*Köylüyü topraksız, toprağı da köylüsüz bırakmayacağız*” diyerek planladıkları toprak reformunun işaretini o tarihlerde vermiştir. “*Biz ne sarayın ne sermayenin ne de sınıfların saltanatını istiyoruz. İstedığımız sadece milletin hâkimiyetidir. Hep beraber bir tek yoldan ve bir tek hedefe doğru yürüyerek Türk köyünü ve Türk köylüsünü yükselteceğiz. Böyle bir ideal için güvendiğimiz en büyük varlık inan, bilgi ve fedakârlıktır. Diğer büyük bir varlık da, bu işler konuşulurken, yazılırken, yapılırken Atatürk'ün daima aramızda yaşamakta olmasıdır.*” sözleriyle ekonomik ve siyasi politikalarını ortaya koymuştur. Başbakan Saracoğlu'nun bu konuşmasının ardından Bakanlar Kurulu yapılan güvenoyu yoklamasını 381 oyla, mevcut tüm milletvekillerinin ittifakıyla kazanmıştır.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü TBMM'nin altıncı seçim devresinin dördüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada²⁹; zirai ürünlerin fiyatlarını makul bir surette artırmak hareketinin, Hükümetin isabetli girişimlerinden kaynaklandığını, dünya pahalılığının yükünü yalnız köylünün yüklenmesini istemenin de büyük haksızlık olacağını söylemiştir. “*Hem köylünün kalkınmasını temin etmek, hem onu hadden aşırı*

²⁷**Resmi Gazete** (1942): Fevkalade ihtiyaçlar için Milli Müdafaa Vekilliğince yurda sokulacak maddelerin vergi muafıkları hakkında kanun, Tarih: 29 Kânunuevvel 1942, Sayı: 5292.

²⁸**Resmi Gazete** (1942): Başvekil Şükrü Saracoğlu'nun T.B.M. Meclisi umumi Heyetinin 5/8/1942 tarihli toplantısında vaki olan beyanati, Tarih: 06.08.1942, Sayı:5177.

²⁹**Resmi Gazete** (1942): Reisicumhur İsmet İnönü'nün T.B.M. Meclisinin altınca inhitap devresinin dördüncü içtima yılını açarken Umumi Heyette irat buyurdıkları nutuk, Tarih: 2 Teşrinisani 1942, Sayı: 5246.

fiyat hırsına kapılmaktan korumak lazımdır.”...“Bulanık zamanı, bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakcı çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metaa yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün bu sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sanan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak koymaya çalışmaktadırlar. Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların Vatana karşı aşikâr olan zararlarını gidermek yolu elbette vardır.” sözleriyle savaş ortamından yararlanan karaborsacıları işaret etmiştir. Tezel’e (1982) göre, dönemin siyasi kadroları arasında bu çıkar gruplarıyla bağlantılar vardır ve milletvekillerinin bir kısmı da bu çevrenin içinde yer almıştır. Tek Parti yönetimine son derece bağlı olan Yakup Kadri de bu gruplar arasında milletvekillerinin yanı sıra vali ve umum müdürlerin olduğunu belirtmiştir (Oktar ve Varlı, 2010).

Savaş sırasında, ticaret burjuvazisinin, ekonomik şartların darlığını istismar ederek elde ettiği kazanç çok artmış, ancak bu kazanç ile uyumlu olarak vergi alınmamıştır (Akşin, 2009; Avcıoğlu, 1990; Eraslan, 2007; Kayra, 2011; Kongar, 2000). Sermaye özel kesimde hızla birikmeye başlamış, brüt kazanç üzerinden hesaplanan vergi sistemi de bu birikimi kolaylaştırmıştır. Maaş ve gündeliklerden düzenli vergi alınırken sayıları artan esnaf ve ticaret işletmeleri neredeyse hiç vergi vermemiş, bu durum TBMM’de eleştirilere yol açmış, konunun etkileri ülke için zararlı olmuştur (Karpat, 2008). Hükümet, önlem olarak kentlerdeki savaş varsıllarından varlık vergisi almayı kararlaştırmıştır (Kayra; 2011, Koçak, 1997). Bu amaçla “*Varlık Vergisi Hakkında Kanun*”³⁰ çıkartılmıştır. Kanun uyarınca servet sahiplerinin aşırı kazançları üzerinden bir defaya mahsus olmak üzere özel bir vergi alınmıştır (Baytal, 2007). Vergilendirilen büyük çiftçilerden; iş idaresine ve büyüklüğüne zarar verilmeksizin, vergi yükümlülüğünü yerine getirebilecek, Kanunda yazılı komisyonlarca tespit edilen kişi ve kurumlar kastedilmiştir. Çiftçilerin vergi yükümlülükleri konusunda ziraat odasından iki üye seçilmesi kararlaştırılmıştır. Tezel’e (1982) göre, Verginin uygulanış

³⁰**Resmi Gazete** (1942): Varlık Vergisi hakkında Kanun, Tarih: 12 Teşrinisani 1942, Sayı: 5255.

biçimi Hükümetin amacı konusunda şaibeleri beraberinde getirirse de* 1942 bütçe gelirlerinin gerçek değeri artmış, bütçe açığını kapatmada etkili olmuştur. Timur'a (2009) göre ilke olarak doğru olsa da dış ticarete hâkim durumda olan azınlık ve dönmelere yüklenildiği için Batı kamuoyunda olumsuz değerlendirilmiş; Kanun'un, Müslüman olmayan burjuvaziye uygulanış biçimi iş çevrelerini tedirgin etmiştir. Varlık Vergisi uygulaması 1944 başında kaldırılmıştır (Ahmad, 2009; Timur, 2003).

Ankara Milletvekili İsmet İnönü 8 Mart 1943'te mevcut 435 milletvekilinin oybirliğiyle Cumhurbaşkanlığı'na tekrar seçilmiştir³¹. Hükümet kurmakla tekrar görevlendirilen Şükrü Saracoğlu, 17 Mart 1943 tarihinde 425 oyla güvenoyu almış, yeni Tarım Bakanı Manisa Milletvekili Şevket Raşit Hatipoğlu olmuştur³². Başbakan Şükrü Saracoğlu Meclis Genel Kurulu'nda okuduğu Hükümet Programı'nda³³ II. Dünya Savaşı'nın dördüncü yılı başlarında ülkenin iki büyük sıkıntısının iâşe ve para sıkıntısı olduğuna değinmiş ve Toprak Kanunu'nun gerekliliğinden söz etmiştir.

Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanan 27 Mart 1943 tarih ve 4313/63/4922 sayılı ile *“Hayvan Sağlık Nizamnamesine Ek Nizamname”* ile *“Hayvan Sağlık Zabıtası Nizamnamesinin bazı maddelerini değiştiren ve bazı maddelerini kaldıran Nizamname”* 31 Haziran 1943 tarihinde yürürlüğe konmuştur³⁴. Yeni Tüzük'e göre Abortus enzooticus, Mastitis contagiosa, Agalactia ve Strongylosis hastalıklarına karşı yapılacak mücadele esasları belirlenmiştir.

Türkiye'de at yarıştıran ve yarış atı yetiştirenlerin ortak çıkarlarını korumak, at yarışlarının geleceği ve gelişimi için tedbirler almak ve bu konuda ilgili makamlar nezdinde girişimde bulunmak amacıyla çıkartılan Tüzük uyarınca, 25 Mart 1943'te

*Yasanın çıktığı dönemde İstanbul ticari hayatının, sanayi hayatının, otelcilik, doktorluk, terzilik, pastanecilik, meyhanecilik hayatının %87'sinin Musevi, Ermeni ve Rumların elinde iken İstanbul Telefon Rehberi'nin sarı sayfalarının iş sahiplerinin %89,2'sini azınlıklar oluşturuyordu (Çavdar,2002).

³¹**Resmi Gazete** (1943): T.B.M.M. Kararı, Tarih: 09.03.1943, Sayı: 5350.

³²**Resmi Gazete** (1943): T.B.M.M. Kararı, Tarih: 18.03.1943, Sayı: 5358.

³³**Resmi Gazete** (1943): Başvekil Şükrü Saraçoğlu tarafından 17/3/1943 tarihinde Heyeti Umumiyede okunan Hükümetin programı, Tarih: 18.03.1943, Sayı: 5358.

³⁴**Resmi Gazete** (1943): Kararname, Tarih: 27.04.1943, Sayı: 5390.

“Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti”³⁵ kurulmuştur*. Başbakan ve Tarım Bakanı “Cemiyetin tabii üyesi” sayılmıştır.

Başbakan ve CHP Genel Başkan Vekili Şükrü Saracoğlu'nun CHP'nin altıncı Büyük Kurultay'ında (15.06.1943) yaptığı konuşmada³⁶: “Biz insanların ötekisine zannedildiğinden daha yakın olduklarına inanıyoruz. Biz, Amerikalıların fikirlerini, Amerika Devlet adamlarının sözlerini bizimseyecek kadar kendimizinkilere yakın buluyoruz. Onun için harp sonu çalışmalarında harp ihtimallerini ortadan kaldıran, insanlara ve insan toplulukları olan milletlere hak, eşitlik ve hürriyet tanıyan akımlara bütün kuvvetimizle yardım etmek ve bu faaliyetlere her halde katılmak kararındayız.”...“Varlık Vergisinin Hazineye getirdiği milyonlar sadece fevkalade bütçenin açığını kapayabildi. Bundan sonra daha sıkı takip edilecek olan varlık vergisi bütün vatan çocuklarının zaruretleri takdir ederek, seve seve verdiği bir vergi olmuştur. Nitekim bugüne kadar bu verginin bize temin ettiği para 270 milyon lirayı geçmiştir. Bu böyle olduğu halde bazı yerlerde çatlak sesler duyuldu. Bu çatlak seslere göre güya bu vergiyi biz azlıkları ezmek için koymuşuz. Bu adi ve çirkin bir iftiradır. Gerçekte bugüne kadar bu vergiden elde edilen 270 milyon liranın 105 milyonu azlıklar ve yabancılar tarafından ödenmiştir. Yalnız bu nispet bile azlıkların hanları, hamamları, apartmanları ve kazanç kaynakları elde tuttıkları göz önüne getirilecek olursa insana derhal makul görülür. Bu varlık vergisi ile birlikte diğer bir çeşit vergi tatbik edildi ki bu vergi Devlete 600 bin tona yakın hububatla bir miktar pirinç, yağ vesaire temin eylemiştir. Bu malların serbest piyasadaki fiyatlarla tutarı 600 milyon ediyor. Bu 600 milyona karşılık Devlet yalnız 120 milyon lira verdi. Demek bu yoldan biz 480 milyon lira bir vergi tahsil etmiş olduk. Bu verginin büyük yekûnu arasında ne bir yabancıнын ne de bir azlığın bir santimi bile mevcut değildir.”...“Bundan başka, önümüzdeki yıl için bu usulü bütün toprak mahsulüne yayıyoruz ve bu kapsamdan 500 milyonla bir milyar arasında bir menfaat bekliyoruz. Bu geniş rakamda da ne yabancıların ne de azlıkların bir

³⁵**Resmi Gazete** (1943): Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti Nizamnamesi, Tarih: 30.04.1943, Sayı: 5393.

*Ankara'da kurulan Dernek kurucuları; Giresun Milletvekili Fikret Atlı, Müteahhit Ahmet Atman, Tüccar İlhami Aytaç, Vakıf Gazetesi Muhabiri Ali Ersan, Tüccar Suat Karaosman ve Tüccar Vehbi Koç'tur. Dernek başka kentlerde şube açmamıştır.

³⁶**Resmi Gazete** (1943): Başvekil ve C.H.P. Genel Başkan Vekili Şükrü Saracoğlu'nun C.H.P.'nin 6'ncı Büyük Kurultayınının 15.6.1943 tarihindeki iradettikleri nutuk, Tarih: 16.06.1943, Sayı: 5431.

santimi bulunmayacaktır.”...“Onun için eğer harbin son gününe altın torbamız dolu, gıda ambarlarımız dolu, maliyemizin kasaları arz ettiğim iki yüz milyonlarla dolu olarak varabilirsek sayılı seneler içinde İnönü'nün istediği biçimde mamur bir Türk vatani mesut bir Türk milleti yaratmak fırsatını ele geçirmiş olacağız.” denilerek, ziraat sadece tarımsal ürünler bazında ele alınmış; hayvancılık konusuna değinilmemiştir.

II. Dünya Savaşı'nın yarattığı olağanüstü durum sonucu 17 Mayıs 1944'te bağırsak ticareti yapanlara, hayvan tacirlerine (cambazlar), kasaplara (dükkânlarının senelik gayri safi iradı yüz liradan yukarı olanlar), pastırma ve sucuk ticareti yapanlara, peynir yapan ve satanlara yeni vergiler konmuştur³⁷.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün TBMM'nin yedinci seçim devresinin birinci toplantı yılını açarken Genel Kurul'da Tarım Bakanlığı'nın çalışmalarının çok ümit verici olduğunu ve üretim için alınan tedbirlerin genişletildiğini söylemiştir³⁸. İnönü, TBMM'nin yedinci seçim devresinin ikinci toplantı yılı açış söylevinde³⁹ ise şu vurgulamayı yapmıştır: *“Ziraat Vekilliği, bu memleketin en çok vatandaşını ilgilendiren bir alanda, her konuyu kavrayan geniş bir programa girmiştir. Teknik çalışmayı öğretmek, teknik aletlerin elde edilmesini mümkün kılmak için esaslı kanunlar kabul ettiniz.”...“Eğer kuvvetle ümit ettiğim gibi, bu sene Toprak Kanununu çıkarırsak, ziraat bakımından büyük neticeler verecek ve toplumsal bünyemizin esas bir meselesi olan davayı temel bir tedbire bağlamış olacağız.”... “Hayvancılık işleri, büyük gayretle ele alınmıştır. Memleketin ekonomisinde hayvan zenginliğimiz küçük görülmeyecek bir derecededir. Fakat gerek sayı, gerek değer bakımından daha çok ihtiyaç karşındayız. İlkel şekilde hayvan yetiştirme, teknik şekilde iyileştirilecektir. Hele bu Memleketin en esaslı bir derdi olan hayvan bakımı meselesi, bilinçli ve usulde temelinden düzeltilmek lazımdır. Milletçe ve Hükümetçe bu hususta çok çalışmağa mecburuz.”...“Memleketin büyük bir meselesini daha şimdiden Ziraat Vekilliğinin sorumluluk sahasına*

³⁷**Resmi Gazete** (1944): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040, 4226 ve 4437 sayılı kanunlara ek kanun, Tarih: 26.05.1944, Sayı: 5714.

³⁸**Resmi Gazete** (1943): Reisicumhur İsmet İnönü'nün T.B.M. Meclisinin yedinci inhitap devresinin birinci içtima yılını açarken Umumi Heyette irat buyurdukları nutuk, Tarih: 2 Teşrinisani 1943, Sayı: 5545.

³⁹**Resmi Gazete** (1944): Reisicumhur İsmet İnönü'nün T.B.M. Meclisinin yedinci inhitap devresinin ikinci içtima yılını açarken Umumi Heyette irat buyurdukları nutuk, Tarih: 2 Teşrinisani 1944, Sayı: 5846.

yerleştirmek istiyoruz. Memleket, sağlıklı bir biçimde yaşamanın gerekli kıldığı yağ tüketme derecesinden çok az bir miktarda yiyecek yağ kullanıyor. Hayvani ve bitkisel yağ üretimimiz ihtiyacımıza yeter miktarda değildir. Bu konuda etraflı tedbirler almağa başlamalıyız.” Görüldüğü gibi uzun bir aradan sonra Meclis açılış konuşmalarında hayvancılık ve Toprak Kanunu konusu bir kere daha gündeme getirilmiştir.

MKK’na göre çıkartılan 551⁴⁰ sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile beş yaşına kadar (beş yaş dâhil) sığır ve mandaların kasaplık olarak alımı, satımı kesilmesi yasaklanmış, yasak dışında kalan her yaştaki sığır ve mandaların kesiminin mezbahalarda yapılması, mezbahası olmayan kasaba ve köylerde kesimler için ait olduğu belediye ve muhtarlıklarca belirlenen kesim yerlerinin tayin edilmesi bildirilmiştir. Bu yerlerin, mahalli idare, zabıta ve belediye amirleri ve veteriner teşkilatı tarafından sürekli kontrolü zorunlu kılınmıştır. Mezbaha ve kesim yerlerinden yararlanamayacak askeri birlikler, mezbaha ve kesim yeri kaydından muaf tutulmuş, bu konuda uygulama yetkisi kıta veteriner hekimlerine verilmiştir. HSZN’ne göre yapılacak zorunlu kesimlerle yaş sınırları dâhilinde bulunup da çift, koşum ve damızlık özellikleri olmayan sığır ve mandaların alım, satım ve kesimleri, yaş sınırları kayıtlarının dışında tutulmuştur. Veteriner hekim bulunmayan yerlerde bu işlemlerin yerel belediye ve muhtarlıklarca, askeri birliklerde ise kıta veteriner hekimleri tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, her yaştaki sığır ve mandaların ve ham derilerinin alım ve satımının, pazar ve panayirlarda yapılması zorunluluğu getirilmiş, menşe şahadetnamesi bulunmayanların alım satımı yasaklanmıştır. Hayvan pazarı açmamış olan belediyeler bir ay içinde pazar yerleri açmağa ve bunu Tarım Bakanlığı’na bildirmeğe zorunlu kılınmıştır. Kişisel ihtiyaç haricinde, ne amaçla olursa olsun sığır ve mandalarla bunların derilerini kasaba, köy, yayla ve otlakıyeleri dolaşarak toplama, satın alma, satma yasaklanmıştır. Veteriner sağlık raporu ve sürekl cüzdanı olmayan her yaştaki sığır ve mandalar ile bunların ham derilerinin nakilleri ne amaçla olursa olsun yasaklanmıştır.

⁴⁰ **Resmi Gazete** (1944): Kararnameler, Tarih: 2 Kânunuevvel 1944, Sayı: 5869.

Tarım Bakanlığı'nın 26 Aralık 1944 tarih ve 41/54114 sayılı Yazısı üzerine At vebası hastalığının, HSZK'un ikinci maddesinde yazılı ihbarı mecburi hastalıklar arasına alınması, Bakanlar Kurulunca 3 Ocak 1945 tarihinde kabul edilmiştir⁴¹.

Her çeşit hayvan yetiştirmek, hayvansal ürünler elde etmek ve bunların alım satımı ile uğraşmak için uygun çiftlikler ve tesisler kurmak için merkezi İstanbul'da olmak üzere 50 yıl süre ve 30 500 TL sermaye ile “*Hayvan Mahsulleri Türk Anonim Ortaklığı*”nın 6 Nisan 1945 tarihinde kurulmasına izin verilmiştir⁴².

Bakanlar Kurulu, 1945 yılında aldığı bir başka kararla “*Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü*”nü çıkartmıştır. Tüzük’de; HSZK hükümlerine göre ihbarı mecburi hastalık haberi alındığında hemen şehir ve kasabada bulunan resmi veteriner kurumlarından birine ve en büyük mülki memura yazı ile bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Islahı Hayvanat Kanunu’nda yapılan değişiklikle: Mahallelerinde bulunan aygır ve boğaları; muayenelerinin yapılması için ilgili veteriner veya ziraat memurlarına bildirmek zorunlu tutulmuştur⁴³.

Çeşitli kanunlarda değişiklikler yapan ve geçici maddeler ekleyen 1945 tarihli Kanun’a⁴⁴ göre; koyun, kıl keçisi, tiftik keçisi, sığır, manda, at (iğdiş, aygır, kısrak), katır, deve, eşek ve domuzlardan vergi alınmaya başlanmış, yoklama süresi bittikten sonra Türkiye’ye sokulan hayvanlar o yıl için vergilendirilmemiştir.

İnce’ye (2008) göre, Osmanlı Devlet’inde Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşları süresince dirlik sahiplerinin toprakları sahiplenip kendi malları saymaları, Türk köylüsünü topraksız, ağanın yanında çalışan işçiler durumuna getirmiştir. Devletin merkezi çöküntüsünü fırsat bilen bazı kişiler bu durumdan yararlanarak devlet içinde devlet gibi hareket etmeye başlamış, Türk köylüsünün baş belası olan “*toprak ağalığı*”

⁴¹**BKKK**: 30.18.1.2/107.90.2, **Resmi Gazete** (1945): Kararnameler, Tarih: 20.01.1945, Sayı: 5910.

⁴²**BCA**: 30.18.1.2./108.22.20

⁴³**Resmi Gazete** (1945): Bakanlar Kurulu Kararı, Şehir ve Kasabalardaki mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü, Tarih: 26.04.1945, Sayı: 5991.

⁴⁴**Resmi Gazete** (1945): Bütçe yılının değiştirilmesi üzerine Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri Kanunlarında değişiklik yapılmasına ve bunlara geçici maddeler eklenmesine dair kanun, Tarih: 13.06.1945, Sayı: 6030.

ortaya çıkmıştır. Ermeni tehciri sırasında, göç edenlerin arazileri de ağalara kalmıştır. Önal'a (2010) göre, Her burjuva devriminin temel sorunlarından olan toprak reformu Cumhuriyetin ilk yıllarında satır aralarında da olsa gündeme gelmiştir. Toprak reformu konusunda çalışmalar Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlamış, ancak Atatürk'ün 1937 yılında yaptığı Meclis açış konuşmasında toprak reformuna yönelik sözleri "alkış almamıştır". Büyük Devrimcinin yaşamında hayata geçiremediği toprak reformu konusunda, 1941–1942 yıllarında dönemin Tarım Bakanı Muhlis Erkmén çalışma yapmış ancak konu bir sonuca ulaşamamıştır. Tarım Bakanlığına İnönü ile yaptığı pazarlık sonucu gelen Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu zamanında bu konu ilk olarak 14 Mayıs 1945'de TBMM'ye "*Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocaklarının Kurulması*" adıyla tasarı olarak gelmiş, uzun ve sert tartışmalardan sonra 11 Haziran 1945 tarihinde "*Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*"⁴⁵ adıyla çıkartılmıştır (Akad, 1989; Avcioğlu, 1990; Çavdar, 2003; İnce, 2008; Önal, 2010). Kanun hükümlerine göre, öncelikli olarak arazi verilecek kişiler arasına veteriner okullarını bitirenlerden arazisi olmayanlar veya yetmeyenler de alınmıştır. Tarım Bakanlığı'nın hayvan yetiştirme kurumlarından dağıtılacak damızlık hayvanların bu Kanun gereğince öncelikle topraklandırılmış köylülere verilmesi kararlaştırılmıştır. TBMM'de Toprak Kanunu'nun kabulü kutlama amacıyla: "1- *Büyük Millet Meclisi, çiftçiyi toprağa kavuşturma davasının ilk sahibi Atatürk'ün yüce adını en derin saygı ile anar.*
2- *Büyük Millet Meclisi, Anayasada çiftçiyi toprak sahibi kılmak için yapılan değişiklikten başlayarak bu devrim hareketini şu tarihi ana kadar azimle takip eden Yüce Şef İnönü'ye en derin saygılarını sunar.*
3- *Büyük Millet Meclisi, çiftçiyi toprağa kavuşturma tasarısını Meclise getirerek büyük davanın kanunlaşmasındaki tarihi hizmetinden dolayı Sayın Saracoğlu Hükümetini kutlar, ona sevgi duyguları içinde başarılar diler."* kararları da alınmıştır.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun çıkmasının ardından, bu olay bir bayram olarak kabul edilmiş ve "*Toprak Bayramı Kanunu*"⁴⁶ çıkartılmıştır. Kanunu'nun kabul edildiği 11 Haziran 1945 tarihini takip eden Pazar gününün her yıl Toprak Bayramı

⁴⁵ **Resmi Gazete** (1945): Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Tarih: 15.06.1945, Sayı: 6032.

⁴⁶ **Resmi Gazete** (1945): T.B.M.M. Kararı Toprak Kanununun kabulü münasebetiyle Kamutayın onadığı maddelere dair, Tarih: 15.06.1945, Sayı: 6032.

olarak kutlanması hükmü getirilmiştir⁴⁷. İnönü'nün çevresindeki “*radikal*” kanadın, yerli varlıklı sınıflarla ilişkilerini daha da bozan bu olaydan sonra, Kanun’a Adnan Menderes, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ve Emin Sazak şiddetle muhalefet etmişlerdir (Tezel, 1982). Büyük toprak sahiplerinin engellemesine rağmen, aynı Yasa çerçevesinde büyük miktarlarda hazine toprağı, topraksız ve az topraklı köylülere dağıtılmıştır (Pamuk ve Toprak, 1988). Toplumsal bir reform olan Kanun ile Atatürk’ün defalarca işaret ettiği gibi köylünün refahını artırmak amaçlanmıştır; ancak, muhalifler doğrudan yapamadıkları itirazlarını hukuk devleti, büyük işletmelerin ekonomik olarak daha verimli olmaları gibi konular üzerinden yapmışlardır (Akşin, 2009; Eroğlu, 2003). Adnan Menderes, Kanunu, Nasyonal Sosyalist Almanya’nın “*Erhhof Toprak ve İskân Kanunu*” ile aynı olduğu gerekçesiyle eleştirmiştir⁴⁸. Savaş döneminin en önemli düzenlemelerinden olan bu Kanun; potansiyel muhalefetin doğup, yükselmesinde de önemli bir rol oynamıştır (Avcıoğlu, 1990; Çavdar, 2008; Önal, 2010). Menderes Kanunla ilgili muhalefetini; zekâsı, nazik üslubu ve ikna kabiliyetiyle milli egemenlik, Meclis üstünlüğü ve demokratik rejim gibi ilkelere göre incelenmesi yönünde yapmış; daha sonra Kanun’un özüne karşı olmadığını göstermek için topraksız köylülerin dramını da duygulu bir şekilde anlatmıştır (İnce, 2008; Timur, 2003). Kanun görüşmelerinde ortaya çıkan muhalefet, ilerideki siyasal oluşumlara zemin hazırlamış, eleştiriler Meclis Kürsüsünde Milli Şef İnönü’yü ve CHP’yi sorgulamaya kadar gitmiştir (İnce, 2008). Kanun’da “*çiftçilik*” unvanı arazide ekim, bakım yetiştirme yollarıyla bitki ve hayvan mahsulleri ile meşgul olanlara verilmiş ve hayvan yetiştirmek de çiftçilik ödevleri arasında yer almıştır. Hayvancılıkla uğraşan bir çiftçi veya vatandaşın ne miktarda hayvan besleyebileceği belirlenmediği gibi bir sınır da konmamıştır, geniş anlamda hayvancılık yapanların geniş meralara olan ihtiyacı konusunda gerekli açıklamalar yapılmamıştır (İnce, 2008).

Salgın hayvan hastalıklarla mücadele kapsamında HSZK’nun 58 ve 59’uncu maddeleri değiştirilerek⁴⁹ sığır vebasası, ruam, keçi ciğer ağrısı nedeniyle öldürülen hayvanlarla keçi ciğer ağrısı, verem ve abortus enzooticus hastalıklarından kesimi

⁴⁷ **Resmi Gazete** (1945): Toprak Bayramı Kanunu, Tarih: 16.06.1945, Sayı: 6033.

⁴⁸ **BCA**: 30.1.0.0/11.64.2

⁴⁹ **Resmi Gazete** (1945): Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 58 ve 59’uncu maddelerinin değiştirilmesine ve at vebasına tutulan hayvanların öldürülmesine ve tazminine dair kanun, Tarih: 22.06.1945, Sayı: 6038.

yapılan ya da bulaşmadan şüpheli oldukları için öldürülen, ihbarı zorunlu hastalıklardan herhangi birine karşı yapılan aşı ve tedavi yüzünden ölen hayvanların değerlerinin tamamının ödenmesi kararlaştırılmıştır. Hastalıkları haber verilmemiş veya hasta olduğu bilinerek satın alınmış hayvanlar içinse tazminat verilmemiştir. Yabancı ülkelere yurda yeni getirilmiş hayvanlardan hastalananlar, ülke dışındayken hastalık etkenini alarak, kuluçka döneminde ülkeye getirildikleri belirtilen hayvanlar için de tazminat ödenmemesi kararlaştırılmıştır. At vebasası görülen ülkelere kaçak olarak Türkiye'ye sokulan tek tırnaklı hayvanlarla, bu hayvanların ham maddelerinin tazminatsız olarak derhal itlaf ve imha edilmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Ülke dâhilinde bu hastalığa yakalananlar itlaf ve imha edilerek kıymetlerinin tamamının tazmin edilmesi hükme bağlanmıştır. Antraks aşısından ölen hayvanların da tazmin edilmesi uygun bulunmuştur.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 1945 yılında, TBMM yedinci döneminin üçüncü toplantı yılını açarken söylevinde⁵⁰, uzun ve geniş tartışmalardan sonra, Toprak Kanunu'nun kabul edilmesine değinmiş, çiftçinin işleyeceği toprağın kendi malı olması prensibinin, ülke için uzun zamandan beri kıymetli bir hayal olduğunu ifade etmiştir. *“Toprak Kanunu adaletli, vukufu ve mümkün olduğu kadar çabuk tatbiki ile bu kıymetli hayalin memleketi yükselten bir gerçek olduğu anlaşılacağı günleri ümitle bekliyoruz.”* diyen İnönü beklenti ve mutluluğunu paylaşmıştır.

Hayvanlara karşı iyi davranmayı teşvik etmek, halk arasında, özellikle çocuklar arasında hayvanlara karşı *“iyi muamele”* hislerini aşılacak, hayvanları himaye eden Türk kanunlarının tamamen uygulanmasını sağlamak amacıyla 7 Kasım 1945 tarihinde *“Ankara Hayvanları Sevme ve Yardım Cemiyeti”* kurulmuştur⁵¹.

⁵⁰**Resmi Gazete** (1945): Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisi yedinci döneminin üçüncü toplantı yılını açarken Kamutay'daki söylevleri, Tarih: 02.11.1945, Sayı: 6147.

⁵¹**Resmi Gazete** (1945): Ankara Hayvanları Sevme ve Yardım Cemiyeti Nizamnamesi, Tarih: 26.12.1945, Sayı: 6190.

1.6. Çok Partili Hayat*

Büyük toprak sahipleri, eşraf, asker–sivil bürokrasi, ticaret–sanayi erbabının bir çeşit koalisyonu olan Milli Şef Dönemi, II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle zayıf kararlarla da olsa çok partili dizgeye doğru ilerlemeye başlamıştır (Çavdar, 2008; Çavdar, 2003). Cumhurbaşkanı İnönü 19 Mayıs 1945'teki Bayram Mesajında, “*halk idaresi*”nin geliştirileceğini söylemiş, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da oluşan demokrasi ortamından cesaret alan kimi CHP'liler de bir takım girişimlerde bulunmuşlardır (Eroğlu, 2003; Timur, 2003). Muhalif yaklaşımların ortaya çıkması, 1945 yılı bütçe görüşmeleriyle başlamış, devam eden adımların en önemlisi CHP Meclis Grubu'na 7 Haziran 1945 günü Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından “*Dörtlü Takrir*” olarak bilinen bir önerge vermeleri olmuştur (Çavdar, 2008; Akşin, 2009). Önergede T.C. Anayasası'nın demokratik niteliği vurgulanarak, TBMM'nin hükümeti fiilen kontrol etmesi, kişilere Anayasa'da yazılı hak ve özgürlüklerin tanınması ve birden fazla partiye dayanan siyasal sistemin gelişmesine izin verilmesi istenmiştir. Önergenin halk desteği kazanması için açık tartışılması talepleri geri çevrilmiştir. Önerge, 12 Haziran 1945'te gizli olarak yedi saat görüşülmüş, mevcut kanun ve kuralların değiştirilmesine yol açacağı ve bu çeşit tekliflerin görüşülme yerinin grup toplantısı olmayıp, TBMM olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir (İnce, 2008; Karpat, 2008). Dörtlü Takrir'in ardından Menderes ve Köprülü, Vatan Gazetesinde demokratikleşmeyi savunan muhalif yazılar yazmağa başlamışlardır. Parti disiplinine aykırı bulunan bu çaba iki Partilinin de 21 Eylül 1945'te CHP üyeliğinden çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır** (Akşin, 2009). Arkadaşlarının CHP'den çıkartılmaları

*Çok partili dizgenin tek muhalefet partisi DP değildir, ancak en önde gelen ve 1950'den sonra tek başına iktidar olmasından dolayı en önemli figürü olmuştur. İşadamı Nuri Demirağ'ın başkanı olduğu Milli Kalkınma Partisi 7 Temmuz 1945 tarihinde, DP'den önce kurulmasıyla, II. Dünya Savaşı sonrasının ilk muhalefet partisi olmuş, aynı yıl, İçişleri Bakanlığına 13 ayrı parti kuruluşu için başvurulmuştur. Türkiye Sosyalist Partisi, Liberal Demokrat Parti, Sosyal Adalet Partisi, Çiftçi ve Köylü Partisi, Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi, Arıtma Koruma Partisi, İslam Koruma Partisi, Yurt Görev Partisi, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, Türkiye İşçi ve Köylü Partisi gibi ideolojik olarak sosyalist kanattan İslamcı kanata bir dağılım göstermişlerdir (Eraslan, 2007; Demir ve Kalaycıoğulları 2010; Demirci, 2007).

**CHP Genel Sekreterliği Menderes'e ve Köprülü'ye gönderdiği mektupta; “*Partiden Milletvekili seçilmiş olduğunuz halde, meclis konuşmalarında aldığımız tutum, parti prensiplerine ve parti hükümetine karşı yazılarınız, parti tüzüğüne uymamaktadır. Parti tüzüğüne göre Divan'ın kararı açık olmayıp kesindir.*” diyerek yapılacak itirazın önünü kapatmış, buna karşılık Menderes: “*Memleketin yüksek menfaatlerine tamamı ile uygun bulunduğu kâni olduğum bu yoldaki çalışmalarında parti içinde veya dışında bulunmaktığım başka başka tesirlere haiz olamaz.*” cevabını vermiştir. Köprülü ise;

üzerine Bayar, 28 Eylül 1945'te milletvekilliğinden istifa etmiştir. İnönü, 1 Kasım 1945'te TBMM'deki konuşmasında, Hükümet Partisi'nin karşısında bir parti bulunmaması eksikliğinden söz ederek, yeni bir siyasal partinin kurulmasını teşvik etmiştir (Ahmad, 2009). Refik Koraltan da 27 Kasım'da CHP'den çıkarılmış; Aralık ayı başında Celal Bayar'ın yeni bir parti kuracağı haberi basında yer almıştır. Bayar 3 Aralık 1945'te CHP'den istifa etmiş, 4 Aralık'ta İnönü* ile görüşmüştür.

Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin (DP) kuruluşu için resmen başvuru yapmış, dilekçe bizzat İçel Milletvekili Refik Koraltan tarafından İçişleri Bakanı Hilmi Uran'a verilmiştir. Dört kurucu üye 8 Ocak 1946 günü, kapalı zarf usulüyle parti lideri olarak üç oyla "*Celal Bayar*"ı seçmiştir, Bayar'ın kime oy verdiği günümüze dek açıklanmamıştır. DP'nin Genel Merkezi Ankara Yenışehir Sümer Sokak No: 8 olmuştur. Parti Programına göre DP, Türkiye'de demokrasinin kapsamlı ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesi ve genel siyasetin demokratik bir görüş ve anlayışla yürütülmesine hizmet etmek için kurulmuş; piyasa işleyişiyle ilgili liberal anlayışı tam anlamıyla benimsemiş; ülke kalkınmasının temelini tarım sektörünün oluşturduğu ilan edilmiştir (EK-4). DP önceliği taşra örgütlerini kurmaya vermiştir (Çavdar, 2003; Eroğlu, 2003; Gümüş 2006; İnce, 2008; Koçak, 1997; Kongar, 2000; Timur, 2003).

İlk kurultayını 7 Ocak 1947'de yapan DP, özgürlük ve demokrasi isteklerini bir defa daha vurgulanmış ve bu düşünceleri içeren "*Hürriyet Misakı*" kabul edilmiştir (EK-5). Cumhurbaşkanı İnönü'nün hakem rolü oynayarak 12 Temmuz 1947 tarihinde yayınladığı "*12 Temmuz Beyannamesi*"nin CHP ve DP'yi diyaloga zorlaması siyasal

"Bu karar, memleketin menfaatlerine uygun samimi hareket karşısında parti'yi idare edenlerin nasıl bir telâkki beslediklerini bütün açıklığı ve acılığı ile gösterdi" demiştir (İnce, 2008).

* İnönü tarafından ısrarla muhalefet partisi kurma yönünde cesaretlendirilen kişinin Bayar olmasının nedeni, Atatürk'ün hastalık ve vefat dönemindeki tutumu olmuştur (Timur, 2003). Çok partili dizge, İnönü'nün etkisi altında, CHP Hükümeti'nce, BM Anayasası'nın kabul edilip, demokratik ilkelere uygun, daha özgür bir rejime geçişle başlamıştır. Uluslararası kamuoyunun demokrasiye gidilmesi yönünde yaptığı baskı da önemlidir. Ancak, İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi, Gazeteciler Cemiyetine yaptığı ziyarette, Türkiye'nin içişlerine müdahalede bulunmadıklarını söylemiştir (Avcıoğlu, 1990; KARPAT, 2008). Kongar ise bu çabaları, İnönü'nün, Atatürk Devrimleri'ni tamamlamadaki kararlılığı ile açıklamıştır (Kongar, 2000).

gerginliği azaltmış ve siyasi gelişmeleri önemli ölçüde ve olumlu etkilemiştir (Koçak, 1997).

Bakanlar Kurulu'nun, 1946 yılında aldığı bir kararla hayvan ve hayvansal ürünlerin ihracatı gümrük çıkış vergisinden muaf tutulmuřtur⁵³.

Cenevre'de 4 Haziran 1934'de Milletlerarası İş Teşkilatı Genel Konferansı tarafından, mesleki hastalıkların tazmini hakkında kabul olunan 42 numaralı Milletlerarası Sözleşme 11 Şubat 1946 tarihinde onanmıřtır⁵⁴. Buna göre, mesleki hastalıkların tazmini içine şarbon hastalığı da katılmış ve şarbonlu hayvanlar ile temas eden işçilere, yün, tiftik, deri, kıl, kemik ve boynuz gibi hayvani maddelerle çalışanlara da tazminat ödenmesi hüküm altına alınmıştır.

Arazi Vergisi için 4 Mayıs 1946 tarihinde çıkartılan Tüzüđe⁵⁵ göre, Tarım Bakanlığı'na bağlı haralara, merinos çiftliklerine ve sığır damızlık evlerine tahsis olunan araziler, Devlet, il ve belediyelere ait kamunun faydalanmasına terk ve tahsis edilip kiralanmayan mera, harman yeri, çayırılık gibi yerler, sürekli olarak arazi vergisinden muaf tutulmuştur. Maliye Bakanlığı tarafından çıkartılan Hayvanlar Vergisi Umumi Tebliği'nce⁵⁶ köy okullarına tayin olunan öğretmenlerin yararlanmasına bırakılan hayvanlardan vergi alınmaması kararlaştırılmıştır.

Cumhurbaşkanı İnönü 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılacak Milletvekili seçimleri için sunduğu bildirgede⁵⁷: “*Zaten köylümüzün kalkınması, yükselmesi ve geçiminin artması, benim siyasi hayatımın başlıca bir davasıdır.*” demekle birlikte; hayvancılık konusunda herhangi bir vurgu yapmamıştır. DP, parti örgütünü henüz tamamlamadan, adli denetim dışında, açık oy – gizli sayım yöntemi ve çoğunluk sistemine göre yapılan milletvekili seçimlerine girmiştir (Çavdar, 2008; Koçak, 1997).

⁵³ **Resmi Gazete** (1946): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 08.01.1946, Sayı: 6200.

⁵⁴ **Resmi Gazete** (1946): Mesleki Hastalıkların tazmini hakkındaki 42 numaralı Milletlerarası Sözleşmeye katılmaya dair Kanun, Tarih: 16.02.1946, Sayı: 6234.

⁵⁵ **Resmi Gazete** (1946): Arazi Vergisi Tüzüğu, Tarih: 04.05.1946, Sayı: 6298.

⁵⁶ **Resmi Gazete** (1946): Hayvanlar Vergisi Umumi Tebliği, Tarih: 28.05.1946, Sayı: 6318.

⁵⁷ **Resmi Gazete** (1946): Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Milletvekili seçimi münasebetiyle Türk Milletine beyannamesi, Tarih: 18.07.1946, Sayı: 6362.

Seçime katılım %85 oranında olmuş, 456 milletvekilinin 395'ini CHP, 64'ünü DP, almış altı kişi de bağımsız seçilmiştir (Karpaz, 2008). Ancak bu seçim DP tarafından her zaman şaibeli olarak değerlendirilmiştir (Çavdar, 2008). Ankara Milletvekili İsmet İnönü 388 oyla yeniden Cumhurbaşkanlığına seçilmiş (5 Ağustos 1946)⁵⁸, otoriter iktidar anlayışına sahip Recep Peker'in Başkanlığı altında oluşan yeni Bakanlar Kurulu, 53 ret – 378 kabul ile güvenoyu almıştır (14 Ağustos 1946) (Eroğlu, 2003). Yeni Hükümetin Tarım Bakanlığı görevine ise Manisa Milletvekili Faik Kurdoğlu getirilmiştir⁵⁹. Recep Peker 14 Ağustos 1946 günü okuduğu Hükümet Programı'nda⁶⁰: Döviz gücünün uygun olduğu ölçüde ihtiyaç ve öneme göre ithalatın kolaylaştırılacağını, İthalat Birlikleri ile Ticaret Ofisi'nin kaldırılacağını söylemiştir. *“Prensip itibariyle ihtiyaçları, dertleri vaktinden evvel görüp tam zamanında tedbirlerimizi almağa ve hizmete koşmağa çalışacağız. Bilhassa tohumluk, damızlık hayvan, ilaç ve hastalıklarla ilgili işlerimiz bu prensip dâhilinde ayarlanacaktır.”*...*“Keçi meselesine, her muntıkada orman olamayacak fundalık sahaların pratik metotlarla sınırlandırılması yoluyla çare aranacak ve buna imkân bulunamayan ve ormana zarar veren yerlerdeki durumun düzenlenmesi işi üstünde ayrıca çalışılacak.”*...*“Yüksek Ziraat Enstitüleri de Üniversiteler Kanununun kapsamı içine alınacaktır.”* sözleriyle II. Dünya Savaşı boyunca hayvancılık konusunda rastlanmayan bir Hükümet Programı okumuştur.

Bakanlar Kurulu'nun 5661 sayılı Kararı ile 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 197'nci maddesi gereğince Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından yeniden hazırlanan, *“Mezbaha Yapı Tüzüğü”*⁶¹ 14 Nisan 1947 tarihinde yürürlüğe konmuştur. Şehir ve kasabalarda, yeniden yaptırılacak ya da düzeltilecek mezbahalar için o yerin nüfusuna göre mezbaha tipleri belirlenmiş, yapısal ayrıntılar açıklanmıştır.

Roma'da 30 Mart 1946 tarihinde Milletlerarası Tarım Enstitüsü'nün kaldırılması, görev ve alacaklarının BM Yiyecek ve Tarım Kurulu'na devri için

⁵⁸ **Resmi Gazete** (1946): T.B.M.M. Kararı, Tarih: 06.08.1946, Sayı: 6378.

⁵⁹ **Resmi Gazete** (1946): T.B.M.M. Kararı, Bakanlar Kuruluna güvenildiğine dair, Tarih: 15.08.1946, Sayı: 6386.

⁶⁰ **Resmi Gazete** (1946): Başbakan Recep Peker tarafından 14/8/1946 tarihinde Kamutayda okunan Hükümet programı, Tarih: 15.08.1946, Sayı: 6386.

⁶¹ **Resmi Gazete** (1947): Mezbaha Yapı Tüzüğü, Tarih: 28.04.1947, Sayı: 6593.

imzalanan Protokol 9 Haziran 1947'de TBMM'de kabul edilmiştir⁶². Protokole göre hayvan ve hayvansal ürünlerle ilgili bazı sözleşmeler gözetilmiştir.

Belediye Kanunu'nun 100'üncü maddesine iki fıkra eklenmesine dair çıkartılan Kanun'la⁶³ nüfusu elli binden az olan beldelerin mezbaha işlerine İçişleri Bakanlığı emrindeki fondan yardım yapılabileceği hükme bağlanmıştır.

İzmir Milletvekili Şevket Adalan, 5 Eylül 1947 tarihinde, Faik Kurdoğlu yerine Tarım Bakanlığı görevine getirilmiştir⁶⁴.

Recep Peker'in 9 Eylül 1947 tarihinde istifası⁶⁵ üzerine hükümet kurma görevini, San Francisco görüşmelerinde Türk Dışişleri Bakanı olarak yer alan Hasan Saka üstlenmiş, 49 ret oyuna karşı 362 kabul ile onay almıştır. Hükümet daha liberal eğilimli kişilerden oluşmuş (Koçak, 1997), yeni Tarım Bakanı da Kastamonu Milletvekili Tahsin Coşkan olmuştur⁶⁶. Peker'in istifasıyla çok partili hayata geçişin devam edeceği kesin olarak anlaşılmıştır (Koçak, 1997; Timur, 2003). Başbakan Saka tarafından okunan Hükümet Programı'nda⁶⁷: Devlet elinde bulunan işletme çiftliklerini üretim kurumları halinden çıkarıp, buldukları ziraat bölgelerinde üreticiye modern yöntemleri öğretecek bir okul görevi gördürmek ve çiftçilerin muhtaç oldukları tohumları sağlayacak örnek kurumlar haline getirmek kararlılığı vurgulanmıştır.

Cumhurbaşkanı İnönü TBMM sekizinci döneminin ikinci toplantı yılını açarken söylevinde⁶⁸: Çiftçiyi topraklandırma işine dikkatle, adaletle devam edileceğini, Cumhuriyet idaresinin temel dayanaklarından saydıkları bu işe gereken yerlerde başlanıldığını belirtmiştir.

⁶²**Resmi Gazete** (1947): Milletlerarası Tarım Enstitüsünün kaldırılması ve görev ve alacaklarının Birleşmiş Milletler Yiyecek ve Tarım Kuruluna devri hakkında, Tarih: 17.06.1947, Sayı: 6634.

⁶³**Resmi Gazete** (1947): Belediye Kanununa 110'uncu maddesine iki fıkra eklenmesine dair Kanun, Tarih: 26.06.1947, Sayı: 6642.

⁶⁴**Resmi Gazete** (1947): Cumhurbaşkanlığına Yazı, Tarih: 06.09.1947, Sayı: 6700.

⁶⁵**Resmi Gazete** (1947): Cumhurbaşkanlığına Yazı, Tarih: 11.09.1947, Sayı: 6704.

⁶⁶**Resmi Gazete** (1947): T.B.M.M. Kararı, Tarih: 14.10.1947, Sayı: 6732.

⁶⁷**Resmi Gazete** (1947): Başbakan Hasan Saka tarafından 13/10/1947 tarihinde Kamutayda okunan Hükümetin Programı, Tarih: 14.10.1947, Sayı: 6732.

⁶⁸**Resmi Gazete** (1947): Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisi sekizinci döneminin ikinci toplantı yılını açarken Kamutay'daki söylevleri, Tarih: 03.11.1947, Sayı: 6744.

Tayınat ve Yem Kanunu'nun 37'nci maddesinde 17 Mayıs 1948'de yapılan değişiklikle, Ordu malı kısraklardan doğan taylara süt kesiminden sonra veya Ordu hesabına yetiştirilmek üzere satın alınan, altı ayını doldurmuş yerli ve yabancı taylarla yavru katırlara özel yemler verilmesi, yabancı tayların vasfını gösteren yerli tayların da yabancı taylar gibi beslenmesi kararlaştırılmıştır⁶⁹.

Timur'a (2003) göre, DP, 1948 yılında yaşanan ekonomik bunalımın yarattığı durumdan da yararlanarak Hükümet'i oldukça yıpratmıştır. Hasan Saka Başbakanlığındaki Hükümet geçirdiği zor dönemi atlatamayarak sekiz ay sonra (18 Haziran 1948) değişmiş, Saka 40 ret oyuna karşılık 308 kabul oyu ile Başbakanlık görevini sürdürürken⁷⁰, Tarım Bakanlığı görevine Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun önemli bir muhalifi olan, Adana'nın büyük toprak sahibi Cavit Oral getirilmiştir (Akşin, 2009; Eroğlu, 2003). Başbakan Saka okuduğu Hükümet Programı'nda⁷¹: *“İkinci Cihan Harbinin sona ermesiyle uzun ve karanlık bir sürünceme devresine girmiş bulunan dünya ufuklarında herhangi bir iyileşme alameti henüz belirmemiştir.”*...*“Sekiz yıldır Devlet Bütçesinin yarısına yakın, hatta zaman zaman yarısından fazlası vatan savunmasına ayrılmaktadır.”*...*“Gerek dış kredilerin, gerek iç finansman imkânlarının izin vereceği oranda, başlıca ziraatı ve diğer ekonomik sahaları kavrayan, muhtelif yıllara ayrılmış kalkınma planımız yakın bir zamanda tespit edilmiş bulunacaktır.”* Sözleriyle; biten savaşa rağmen süren krizi açıklamış ve kalkınma programının uygulamaya konacağını ilan etmiştir. II. Saka Hükümeti'nde de liberal kişilere özellikle yer verilmiştir (Koçak, 1997).

O yıllarda Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) bünyesinde eğitim öğretim faaliyetini sürdüren Tabii İlimler ve Ziraat Sanatları Fakülteleri, Ziraat Fakültesi bünyesine alınarak Enstitünün bir diğer fakültesi olan Veteriner Fakültesi ile birlikte 30 Haziran

⁶⁹**Resmi Gazete** (1948): Tayınat ve Yem Kanununun 37'nci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun, Tarih: 25.05.1948, Sayı: 6914.

⁷⁰**Resmi Gazete** (1948): T.B.M.M Kararı, Bakanlar Kuruluna güvenildiğine dair, Tarih: 19.06.1948, Sayı: 6936.

⁷¹**Resmi Gazete** (1948): Başbakan Hasan Saka tarafından 18/6/1948 tarihinde Kamutayda okunan Hükümetin programı, Tarih: 19.06.1948, Sayı: 6936.

1948 tarihinde 5234 sayı ile çıkartılan bir Kanunla Ankara Üniversitesi'ne bağlanmıştır⁷².

Hayvan alım satımıyla ilgili Belediye Gelirleri Kanunu'nda yapılan değişiklikle deve, manda, sığır, öküz, beygir, eşek ve katır gibi hayvanların belediye sınırları içinde alım satımlarında, satandan satış bedelinden en çok %2,5 oranında, koyun ve keçiden hayvan başına on, kuzu ve oğlaktan beş kuruş resim alınması kararlaştırılmıştır⁷³. Süs köpeklerinden ise tahsili isteğe bağlı gelirler üzerinden, “*süs köpekleri resmi*” alınması kabul edilmiş, vergi yılda elli lirayı geçmemek üzere belediye meclislerinin kararına bırakılmıştır.

Balikhane işleri, vahşi veya zehirli hayvan bulunduran bahçelerde yapılan işler, hayvan terbiyesi kurumlarındaki işler ve bakteriyoloji laboratuvarı işleri Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü içinde özel statüye alınmıştır⁷⁴.

Bakanlar Kurulu 5 Eylül 1948 tarihinde 4933 sayılı Kanuna dayanılarak aldığı bir kararla “*İnönü Armağanları Tüzüğü*”nü⁷⁵ yürürlüğe koymuştur. Tüzük uyarınca İnönü Armağanları kapsamında, “*İnönü Değerlendirme*” ve “*İnönü Özendirme*” Armağanları olmak üzere iki çeşit ödül belirlenmiştir. Üç bölümden oluşan “*İnönü Değerlendirme Armağanları*”nın da bilim eserleri, sanat eserleri, insan veya “*havyan sağlığına*”, yurt savunmasına ve üretimin gelişmesine ve iyileşmesine yarayan keşif ve icatlara verilmesi karara bağlanmıştır.

Güney sınırlarında yapılmakta olan büyük ve küçükbaş hayvan kaçakçılığının önlenmesi için Milli Korunma Kanunu'na dayanılarak Hatay, Gaziantep, Urfa ve Mardin'de büyük ve küçükbaş hayvanların kişisel ihtiyaç dışında naklinin tanzim, tadit ve menedilmesi kararlaştırılmıştır⁷⁶.

⁷²**Resmi Gazete** (1948): Üniversiteler Kanununa ek Kanun, Tarih: 07.07.1948, Sayı: 6951.

⁷³**Resmi Gazete** (1948): Belediye Gelirleri Kanunu, Tarih: 09.07.1948, Sayı: 6953.

⁷⁴**Resmi Gazete** (1948): Bakanlar Kurulu Kararları Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü, Tarih:27.08.1948, Sayı:6993.

⁷⁵**Resmi Gazete** (1948): Bakanlar Kurulu Kararları İnönü Armağanları Tüzüğü, Tarih: 02.10.1948, Sayı: 7023.

⁷⁶**Resmi Gazete** (1948): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 28.10.1948, Sayı: 7041.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü TBMM'nin sekizinci döneminin üçüncü toplantı yılını açarken söylevinde⁷⁷; zirai üretimde sadece tarımsal alana yönelindiğini belirtmiş ve ABD yardımlarından başlayarak Türkiye'nin ekonomik ve siyasi rotasını tanımlamıştır.

Başbakan Hasan Saka'nın istifası üzerine hükümet kurma teklifini reddeden dört kişiden sonra (Eroğlu, 2003) Şemsettin Günaltay “*otuzlar*” olarak bilinen (Çavdar, 2008) milletvekillerinin desteğiyle 42 ret oyuna karşı 349 kabul oyu ile Hükümeti kurmuş; Tarım Bakanlığı görevine yine Seyhan Milletvekili Cavit Oral getirilmiştir⁷⁸. Başbakan Günaltay, 24 Ocak 1949'da TBMM'de okuduğu Hükümet Programı'nda⁷⁹: “*Avrupa kalkınması için ABD Hükümetinin girişmiş olduğu büyük ölçüde yardım hareketinden gereği gibi faydalanabilmeye azami derecede dikkat göstermek kararındayız. Hükümetimiz, bu yardımı kalkınma ve üretimi çoğaltma işlerinde başlıca destek saymaktadır. Birleşik Devletlerin gösterdiği bu dostane anlayış sonucu hem ekonomik kalkınmamızı sağlamaya, hem de bu sayede Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatında faydalı bir unsur olmaya çalışacağız. Bunun için lazım gelen teşkilatı kurmak yolundayız.*” diyerek alınacak ekonomik yardım için istekleri yerine getireceklerini bildirmiş, vasıtalı vergilerin ve özellikle Muamele Vergisinin ıslahına çalışılacağını söylemiştir. Menderes, Günaltay Kabinesi'nin Ekonomik Programını eleştirirken, ABD yardımına daha az bel bağlanması gerektiğini, yerli kaynakların işletilmesine ise daha fazla önem verilmesini salık vermiştir (Eraslan, 2007; Karpat, 2008; Kongar, 2000).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Esas Nizamnamesi gereğince hazırlanan Yönetmelikle; Milli FAO Komitesi Başkanlığı görevini, Tarım Bakanı Müsteşarı üstlenirken, Veteriner İşleri Umum Müdürü Komite Protokolünde dördüncü

⁷⁷**Resmi Gazete** (1948): Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisinin sekizinci döneminin üçüncü toplantı yılını açarken Kamutay'daki söylevleri, Tarih: 02.11.1948, Sayı: 7043.

⁷⁸**Resmi Gazete** (1949): T.B.M.M. Kararı Bakanlar Kuruluna Güvenildiğine Dair, Tarih: 25.01.1949, Sayı:7114.

⁷⁹**Resmi Gazete** (1949): Başbakan Şemsettin Günaltay tarafından 24/1/1949 tarihinde Kamutayda okunan Hükümetin Programı, Tarih: 25.01.1949, Sayı: 7114.

sırada yer almıştır⁸⁰. Komitenin yardımcı üyeleri arasında ise; AÜ Veteriner Fakültesi Sağlık Koruma ve Mikrobiyoloji ve Menşei Hayvani Besinler Bilgisi Kürsüsü Profesörü, AÜ Veteriner Fakültesi Zootečni Enstitüsü Atçılık Kürsüsü Profesörü, AÜ Veteriner Fakültesi Zootečni Enstitüsü Sığırcılık Kürsüsü Profesörü, AÜ Veteriner Fakültesi Zootečni Enstitüsü Koyunculuk Kürsüsü Profesörü de yer almıştır.

At yarışlarını düzenlemek amacıyla çıkartılan At Yarışları Hakkında Muvakkat Yönetmelik⁸¹ ile kayıt işlemleri, yarışacak atların yaşları, sıklıkları ve ırklarına özgü tarifleri, handicap oluşturan şartların nasıl belirlenip açıklanacağı, at sahipleri ve temsilcilerinin görev ve sorumlulukları, atların nallanma şekilleri ve teçhizatları ve at satış şartları belirlenmiştir. Kısa süre sonra çıkartılan Doping Muayenesi Yönetmeliği⁸² ile Tarım Bakanlığı'na yapılacak her at yarışında, katılan her hayvan için gerekli görüldüğü takdirde doping muayenesi yapılacağı koşulu getirilmiş, salya alma usulü tarif edilirken doping sorumluluğu esasen antrenöre bırakılmış; ancak at sahibi temsilcisi, jokey, ahıra bağlı veya müstakil seyis veya ahıra mensup konu ile ilgili olabilecek herhangi bir şahıs da sorumluluk altına alınmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu 3 Haziran 1949 tarihinde değiştirilerek⁸³, “*Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır.*” tanımı yapılmış, tarım faaliyetlerinden elde edilen kazançlar (hayvan ve hayvan mahsulleri üretimi de) gelir vergisinden hariç tutulmuştur. Aynı tarihte çıkartılan Kurumlar Vergisi Kanunu'nda⁸⁴ da hayvansal üretimin desteklenmesi için tarım ve hayvancılığı öğretmek, yaymak, ıslah ve teşvik etmek amacıyla işletilen kurumlar ile kamu idare ve kurumları tarafından genel insan ve hayvan sağlığını koruma ve tedavi amacıyla işletilen kurumlara bazı muafiyet ve istisnalar getirilmiştir.

⁸⁰**Resmi Gazete** (1949): Milli FAO Komitesinin kuruluş ve çalışması hakkında Yönetmelik, Tarih: 16.02.1949, Sayı: 7133.

⁸¹**Resmi Gazete** (1949): 904 Sayılı Islahı Hayvanat Kanununun sureti tatbikatını gösteren talimatnameye ek At Yarışları hakkında Muvakkat Yönetmelik, Tarih: 07.04.1949, Sayı: 7176.

⁸²**Resmi Gazete** (1949): Doping Muayenesi Yönetmeliği, Tarih: 17.05.1949, Sayı: 7209.

⁸³**Resmi Gazete** (1949): Gelir Vergisi Kanunu, Tarih: 09.06.1949, Sayı: 7228.

⁸⁴**Resmi Gazete** (1949): Kurumlar Vergisi Kanunu, Tarih: 10.06.1949, Sayı: 7229.

Ülke çiftçiliğinin zirai verimini artırmak, üretimini çeşitlendirmek ve ürün kalitesini yükseltmek için iyi tohumluk, damızlık ve fidan ihtiyacını karşılamak, tarım alanında çiftçiye örneklik ve öğreticilik yapmak üzere Tarım Bakanlığı'na bağlı tüzel kişiliğe sahip, katma bütçeli Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü 7 Haziran 1949 tarihinde kurulmuştur⁸⁵. Genel Müdürlüğe bağlı on daireden biri “*Hayvancılık İşleri Müdürlüğü*” adı altında hayvancılık işlerine ayrılmıştır.

Toprak Mahsulleri Ofisi, 25 Haziran 1949'da MKK'na dayanılarak her çeşit nebatî ve hayvanî yağlı tohum ve maddeler, kasaplık hayvan ve balık ile bunların mamullerinin alım, satım ithal ve ihracına, bu maksatları sağlayacak her türlü tesisat ve vasıtaları kurmağa ve işletmeğe ve lüzumunda yem ve emsali yardımcı maddeleri sağlamağa yetkilendirilmiştir⁸⁶.

Hayvan Sağlık Memurları Mektebi ve Bu Memurların Vazife ve Salahiyetleri Hakkındaki Nizamname'nin 38'inci Maddesinde yapılan bir değişiklik⁸⁷ ile hayvan sağlık memurlarına tazminatlı hastalıklara ait aşılama ve serum verme, tüberkülin ve mallein gibi reaktiflerin uygulamaları hariç olmak üzere koruma ve tedavi amacıyla tüm aşı, serum ve ilaç uygulamalarını veteriner hekimlerin sorumluluk ve denetimi altında yapabilme yetkisi verilmiştir.

Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilat Kanununun 9'uncu maddesinde yazılı teknik işlerden, uzmanlığı gerektiren hizmetlerde görevlendirilmek üzere, veteriner hekimler için 15 Eylül 1949 tarihinde “*Veteriner Teşkilatı İhtisas Yönetmeliği*”⁸⁸ çıkartılmıştır. Yönetmeliğe göre; klinik alanında: dâhiliye klinik ve laboratuvarı, ilâçbilim, marazi teşhis, “*hariciye*” ve “*cerrahiye*”, doğum bilgisi, ayak hastalıkları ve nalbantlık, laboratuvar alanında: bakteriyoloji, hayvan ürünleri muayenesi, parazitoloji, salgın hastalıklar ve “*seririyati*”, marazi teşhis hayvan sağlık zabıtası, gıda kontrolü, et ve menşei hayvanî gıdaların muayenesi, zooteknî alanında: at yetiştiriciliği, sığır

⁸⁵**Resmi Gazete** (1949): Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluş Kanunu, Tarih: 13.06.1949, Sayı: 7231.

⁸⁶**BKKK**: 30.18.1.2/119.49.1, **Resmi Gazete** (1949): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 02.07.1949, Sayı: 7248.

⁸⁷**Resmi Gazete** (1949): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 04.07.1949, Sayı: 7249.

⁸⁸**Resmi Gazete** (1949): Veteriner Teşkilatı İhtisas Yönetmeliği, Tarih: 15.09.1949, Sayı: 7307.

yetiştiriciliği, koyun ve keçi yetiştiriciliği, kümes hayvanları yetiştiriciliği ve kürk hayvanları yetiştiriciliği şubelerinde genel ve özel zootekni, umumi hıfzıssıhha, yetiştirme hastalıkları, doğum bilgisi, hayvan besleme, yem bilgisi ve iktisat alanlarında uzmanlık yapabilme imkânı sunulmuş, ayrıca, şubelerin çalışma ve sınav şekilleri de belirlenmiştir.

Damızlık aygırların aşım duraklarına dağıtılması, bakım ve kullanımlarının belirlenmesi için hazırlanan Yönetmelik⁸⁹ ile aygırların dağıtım ve nakli, aşım duraklarında alınacak önlemler ve aygırların bakımı, tımarı, manej ve gezintileri, yıkanmaları, nallama ve tırnak tuvaletleri, beslenmeleri, aşımaya gelen kısrakların muayenesi ve aşımı, doğan tayların kayıt ve tespiti ile aşım mevsimi sonunda durakların kapatılması konuları belirlenmiştir.

Doğu Trakya'da salgın hayvan hastalıklarını önlemek için çıkartılan Yönetmelikte⁹⁰; hayvan hareketlerinin ne şekilde olacağı ve ilgili birimlerdeki veteriner hekimlerin görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir.

Salgın hastalıklarla mücadele için 21 Eylül 1949 tarihinde çıkartılan yeni bir Yönetmelik'e⁹¹ göre; abortus enzooticus ile yapılacak mücadelede, hastalığın çıktığı yerde alınacak tedbirler, laboratuvar muayene usulleri belirlenmiş, veteriner hekimlerin hazırlayacakları raporların taslakları Yönetmelikle sunulmuştur. Koyun ve keçilerde strongylosis ile mücadelede veteriner hekimin görev ve sorumlulukları ve tedavi yöntemi ayrıntılandırılmış, beraberinde bir de "*Koyun ve Keçilerde Strongylosis Mücadele Yönetmeliğine Ek Yönetmelik*"⁹² çıkartılmıştır.

⁸⁹**Resmi Gazete** (1949): Damızlık Aygırların Aşım Duraklarına Dağıtılması, Bakım ve Kullanılma Tarzı Hakkında Yönetmelik, Tarih: 16.09.1949, Sayı: 7308.

⁹⁰**Resmi Gazete** (1949): Şarki Trakya Hayvan Hareketleri Yönetmeliği, Tarih: 19.09.1949, Sayı: 7310.

⁹¹**Resmi Gazete** (1949): Sığırlarda Abortus Enzooticus (Brucellosis Bang) Hastalığı ile Savaş Yönetmeliği, Tarih: 21.09.1949, Sayı: 7312

⁹²**Resmi Gazete** (1949): Koyun ve Keçilerde Strongylosis (Akciğer ve Mide-Barsak Solucanları) İle Mücadele Yönetmeliği, Tarih: 29.09.1949, Sayı: 7319.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, TBMM'nin sekizinci dönem dördüncü toplantı yılını açarken Kamutay'daki söylevinde:⁹³ *“Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı vasıtasıyla Avrupa milletlerine yapılan para ve teknik eleman yardımının 1949–1950 devresinde memleketimize ayrılan kısmından, istihsalı artırma ve kalkınma işlerimizden göze görünür neticeler beklemekteyiz. Gerek Dünya Bankasından, gerek Ekonomik İşbirliği İdaresinden istenilen teknik eleman yardımı, kalkınma davamızın yürütülmesinde başlı başına ehemmiyet taşıyan faydalar sağlayacaktır.”*...*“Tarım, yol, maden istihsalı alanında geçen yıl başlamış olan makine ile çalışma ve teçhiz tatbikatı önümüzdeki yıl da devam edecektir.”*...*“Toprak Kanunundaki bazı hükümlerin tadili maksadıyla hazırlanmış olan tasarı Büyük Meclisin komisyonlarında incelenmektedir.”*...*“Ekonomik İşbirliği ve Dünya Bankası eksperlerinin bir müddettir devam eden incelemeleri sonunda yapacakları tavsiyelerden de faydalanılacaktır.”*...*“Sekizinci Büyük Millet Meclisi son çalışma yılında da, demokratik sistemi kuvvetlendirici kararlarını tam bir isabetle alacaktır. 1950’de yapılacak olan ikinci tek dereceli umumi seçimin, geçen tecrübelerden de faydalanmış olarak, ilmin ve memleket zaruretlerinin yenilikleri kavrayan bir kanunla yapılmasını sağlamak Yüce Kamutayın bu seneki en mühim işlerinden biri olacaktır.”* diyerek dış yardımlara bağladığı ümit ve minnettarlığı tüm kamuoyu ile paylaşmış, tarım alanına giren makineleşmenin artacağını söylemiş ve kalkınma planını yabancı uzmanlar tarafından denetiminin yapılacağını belirtmiştir.

Günaltay Hükümeti, özel teşebbüslerin önünü açmak için de çalışmalarda bulunmuş, Hazine tarafından kefalet edilmesine ve döviz taahhüdünde bulunulmasına dair 1 Mart 1950 tarihinde bir Kanun çıkartılmıştır⁹⁴. Özel teşebbüslerin tarım alanında üretimi çoğaltıcı veya ihracatı artırıcı nitelikte olan işlerde kullanılmak üzere yabancı ülkelerden yapılacak uzun vadeli borçlanmalara, toplamı 300 milyon lirayı geçmemek şartıyla, Bakanlar Kurulu kararıyla kefalete Maliye Bakanlığı yetkilendirilmiştir.

⁹³**Resmi Gazete** (1949): Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisinin sekizinci döneminin dördüncü toplantı yılını açarken Kamutay'daki söylevleri, Tarih: 02.11.1949, Sayı: 7343.

⁹⁴**Resmi Gazete** (1950): Hazinece özel teşebbüslere kefalet edilmesine ve döviz taahhüdünde bulunulmasına dair Kanun, Tarih: 04.03.1950, Sayı: 7448.

Ankara Valiliğince hazırlanan Ankara Şehir Hipodromunun ve At Yarışlarıyla Müşterek Bahislerin İdaresine Ait Yönetmelik⁹⁵ ile hipodrom teşkilatı ve görevleri, at yarışlarının düzenlenmesi ve idaresi, yarış programlarının nasıl hazırlanacağı belirlenmiştir. At Yarışları Hakkında Muvakkat Yönetmelikte yapılan değişiklikte⁹⁶ ise yurt dışından getirilen atlar ile Türkiye’de doğmuş atlara yarış sırasında nasıl bir avantaj ve dezavantaj uygulanacağı ve doping aranması koşulları yeniden düzenlenmiştir.

Günaltay Hükümeti’nin, 16 Şubat 1950’de getirdiği yeni seçim yasasıyla, tek dereceli, genel, eşit ve gizli oyla serbest seçim yapılması, sandık kurullarında siyasal parti temsilcilerinin bulunabilmesi, gizli oy – açık sayım ilkesinin uygulanması ve seçimlerin adli denetim (Eroğlu, 2003) altında ve çoğunluk yöntemine göre yapılması hükme bağlanmıştır (Koçak, 1997). Türkiye, çok partili dizgenin ikinci seçimlerine yaklaşırken, Başbakanlık tarafımdan yayımlanan bir Tebliğ’de⁹⁷: “*Türkiye Büyük Millet Meclisinin 24/3/1950 tarihinde Milletvekilliği seçiminin yenilenmesine karar verdiği, Milletvekilleri Seçimi Kanununun altınca maddesi gereğince bütün vatandaşlara ilan olunur. Yeni seçim Mayısın 14’üncü Pazar günü yapılacaktır.*” denmiştir.

Tarım Bakanlığı’na bağlı ve tüzel kişiliği haiz olmak üzere Ankara’da Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü 24 Mart 1950 tarihinde 5659 sayılı Kanun⁹⁸ ile kurulmuş, bir müdürün idaresi altında genel ziraat işleri, bağ, bahçe kültürleri ve ağaçlandırma işleri, hayvancılık ve hayvanat bahçesi işleri, ziraat sanatları işleri, ticaret, idare ve levazım işleri ile ilgilenmekle görevli kılınmıştır.

Su mahsullerinden ve av derilerinden alınmakta olan av vergisi 25 Mart 1950 tarihinde kaldırılmıştır⁹⁹.

⁹⁵**Resmi Gazete** (1950): Ankara Şehir Hipodromunun ve at yarışlarıyla müşterek bahislerin idaresine ait Yönetmelik, Tarih: 11.03.1950, Sayı: 7454.

⁹⁶**Resmi Gazete** (1950): At yarışları hakkında Muvakkat Yönetmeliğin 1, 2, 4 ve 10’uncu maddeleri ile Doping Muayenesi Yönetmeliğinin 2, 3, 4 ve 5’inci maddelerine yeniden ilaveler yapan Yönetmelik, Tarih: 13.03.1950, Sayı: 7455.

⁹⁷**Resmi Gazete** (1950): Başbakanlıktan Tebliğ, Tarih: 27.03.1950, Sayı: 7467.

⁹⁸**Resmi Gazete** (1950): Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu, Tarih: 01.04.1950, Sayı: 7472.

⁹⁹**Resmi Gazete** (1950): Av vergisinin kaldırılmasına dair Kanun, Tarih: 01.04.1950, Sayı: 7472.

Genel Seçimler sonunda iktidara gelen DP döneminde, CHP Hükümetince alınan kararlardan olan “*Türkiye Hayvanları Koruma Derneği*”nin Bakanlar Kurulunca genel menfaatlere yararlı derneklerden sayılma kararı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır¹⁰⁰.

“*Marşal Yardım Planı*” çerçevesinde elde edilecek tiraj hakları gereğince, Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından getirilen ve getirilecek olan su mahsulleri av ve sanayine ait vasıta ve malzemenin ilgililere satış ve dağıtımına dair bir Yönetmelik çıkartılmıştır¹⁰¹.

CHP toprak anlaşmazlıklarını önlemek için “*Büyükbaş Hayvan Hırsızlığının Önlenmesi için Kanun*” çıkartmıştır. Kanun bu alandaki hırsızlık cezasını iki kat artırmıştır. Kanun gerekçesinde en çok hırsızlık vakalarının “*köylünün ziraat ve istihsal vasıtalarını teşkil eden*” büyükbaş hayvanlarla ilgili olduğu açıklanmıştır (Timur, 2003).

1.7. Yeter Söz Milletindir!*

Türkiye 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde 8 905 576 seçmenden 7 958 055’inin oy kullanmasıyla %89,3’lük bir katılım yakalamış, seçimler büyük bir sükûnet ve ağırbaşlılıkla geçmiştir (Eroğlu, 2003; Karpat, 2008). DP, oyların %55’ini alarak 408 milletvekili (TBMM’de temsil %85), CHP oyların %41’ini alarak 69 milletvekili (TBMM’de temsil %15), MP 1 milletvekili ve bağımsızlar toplam 7 milletvekili ile TBMM’ye girmişlerdir (Akşin, 2009; Karpat, 2008). CHP iktidarının yoğun çabalarına karşın seçimler öncesi köylü kesim DP’yi desteklemiştir (Tekeli ve İlkin, 1988). II. Dünya Savaşı döneminde tarafsız kalarak yapılan uluslararası ticaret sayesinde biriken 235 ton altından 1946–1950 arasında ticaret açıklarını kapatmakta kullanılan miktarlar sonrası kalan 102 ton altını (1950 sonu) ve aralarında yalnızca Kars’ta hayvanların işlem gördüğü, diğerlerinde de yöresine göre değişik tahıl türlerinin alış verişinin

¹⁰⁰Resmi Gazete (1950): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 23.05.1950, Sayı: 7513.

¹⁰¹Resmi Gazete (1950): Bakanlar Kurulu Kararları Marshall Yardımı gereğince Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından getirilecek her türlü su mahsulleri avcılığı ve sanayine ait vasıta ve malzemenin satış ve tevziine dair Yönetmelik, Tarih: 23.05.1950, Sayı: 7513.

*DP, 1950 seçimlerine: 88 avukat, 69 memur, idareci, adliyecisi, 56 çiftçi, 55 tüccar, 52 doktor, 37 milletvekili, 23 subay, 20 mühendis, 29 profesör, doçent, öğretmen, 18 gazeteci, muhabir, 12 maliyecisi, banker, iktisatçı, 12 eski milletvekili, 5 eczacı, 4 sanayici, 3 işçi, 1 vaiz, 1 müftü, 1 kimyager, 1 veteriner hekim, 1 şair, milletvekili adayları olarak girmiştir (Eroğlu, 2003).

yapıldığı 26 borsayı iktidarı başında DP devralmıştır* (Ortaylı, 2010; Tezel, 1982). CHP, 1923 yılından 1950 yılına kadar iktidarda kalmış ve tarihe “*Devlet kuran Parti*” olarak geçmiştir. Türkiye’nin geri kalmış, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin yoğun olduğu yerlerinden daha çok oy almıştır (Demirci, 2007, Timur, 2003). DP Meclis’e ezici çoğunlukla girmesini, “*Milli iradenin zaferi*”, “*Ak devrim*” olarak tanımlamıştır (Gümü, 2006).

Türkiye’de Cumhuriyet tarihinde hayvancılık ve ziraat alanına yönelik bilgileri içeren ya da özel olarak bu konuların üzerinde duran yayınlara rastlanmakta, “*Osmanlı Döneminde ve Cumhuriyet Tarihinde Haralar*” ve “*Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Yapılan Veteriner Hekimliği Anlaşmaları Üzerine Araştırmalar*” başlıklı doktora tezleri çalışma dönemini içeren bilgilerin belirli bölümünün ayrıntılarını içermektedir. Ancak veteriner hekimliği tarihi çalışmalarında 1950–1960 yılları arasında iktidarda olan Demokrat Parti döneminde hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetlerini içeren bütünsel bir çalışmaya rastlanamamıştır. Tez, bu konudaki eksikliğin giderilmesi ve benzer çalışmalar ile bu dönemle ilgilenecek olan araştırmacılara kaynak olması amacıyla hazırlanmıştır.

*Mersin’de 29.09.1936 tarihinde 2/5378 sayılı Kararname ile açılmış bulunan Mersin Hayvan Borsası dört senelik çalışma sürecinde gelirlerin giderlerini dahi karşılayamamasından dolayı Ticaret Bakanlığı’nın 18.10.1940 tarihinde 4/8101 sayılı teklifi üzerine lağvedilmiş tüm borç ve alacakları Mersin Ticaret ve Zahire Borsası’na devredilmiştir **BKKK**: 30.18.1.2/90.103.7.

1.1. 1939 – 1950 Arası Hayvancılık Verileri (Çavdar, 1973)

Çizelge – 1.1. 1939 – 1950 Arası Hayvan Sayısı (Baş)

Yıl	Koyun	Kıl keçisi	Tiftik keçisi	Sığır	Manda	Deve	At	Eşek	Katır	Domuz	Toplam
1939	25 220 503	11 185 457	5 332 631	9 395 303	906 804	109 171	946 873	1 387 204	73 822	-	54 557 768
1940	26 271 838	11 394 957	5 500 648	9 759 282	947 208	108 780	898 479	1 413 386	69 837	-	56 364 415
1941	25 411 693	11 523 106	5 533 748	10 064 357	963 029	111 380	981 511	1 805 125	91 244	-	56 485 193
1942	22 967 097	11 430 431	4 972 752	9 618 476	882 216	114 158	986 551	1 690 244	86 411	-	52 748 336
1943	21 104 603	11 825 215	4 381 061	9 231 043	847 912	107 507	980 729	1 621 234	92 494	-	50 191 798
1944	22 450 258	12 250 306	4 975 420	9 549 432	856 803	103 691	1 067 344	1 644 004	84 727	-	52 981 985
1945	23 386 009	12 221 969	4 026 448	9 809 926	848 166	105 609	977 365	1 618 025	88 121	-	53 081 638
1946	23 386 616	12 893 270	3 789 835	9 706 057	900 862	107 262	1 036 327	1 606 429	90 649	-	53 547 307
1947	24 579 866	13 104 071	4 153 767	9 800 919	947 422	104 211	1 071 066	1 734 211	95 741	-	55 591 274
1948	25 840 090	14 612 328	3 945 698	10 179 321	936 751	108 852	1 164 026	1 710 841	102 072	-	58 600 479
1949	23 073 071	13 561 350	3 841 871	10 103 741	897 074	104 777	1 131 801	1 686 982	104 255	-	54 504 922
1950	23 082 521	14 498 268	3 966 336	10 123 185	947 731	110 305	1 140 417	1 632 634	109 093	-	55 610 490

Çizelge – 1.2. 1939 – 1950 Arası Sağılan Hayvan Sayısı

Yıl	İnek	Manda İneği	Koyun	Kıl keçisi	Tiftik keçisi	Toplam
1939	2 434 174	428 075	12 896 768	6 035 100	965 711	22 759 828
1940	2 232 919	443 331	12 822 480	6 130 431	1 017 473	22 646 634
1941	2 280 787	440 313	12 736 831	6 257 013	985 708	22 700 652
1942	2 172 255	410 909	11 659 547	6 008 166	995 485	21 246 362
1943	2 057 394	388 637	10 925 301	5 787 296	905 694	20 064 322
1944	2 399 407	391 379	11 695 976	6 340 146	908 741	21 735 649
1945	2 431 581	407 651	11 535 097	6 279 237	449 886	21 103 452
1946	2 442 166	387 037	12 258 411	6 564 785	756 367	22 408 766
1947	2 560 855	400 491	12 620 880	7 053 708	791 837	23 427 771
1948	2 647 846	416 898	13 245 009	7 592 662	870 958	24 773 373
1949	2 656 289	438 144	11 675 931	7 003 893	919 293	22 693 550
1950	2 641 844	437 199	11 814 811	7 647 552	764 120	23 305 526

Çizelge – 1.3. 1939 – 1950 Arası Süt Üretimi (Ton)

Yıl	İnek	Manda İneği	Koyun	Kıl keçisi	Tiftik keçisi	Toplam
1939	1 250 026	368 204	725 628	564 328	35 163	2 943 259
1940	1 160 502	380 537	713 090	578 489	36 654	2 869 272
1941	1 181 593	377 377	713 833	592 007	35 660	2 900 470
1942	1 126 581	352 810	656 261	572 698	35 962	2 744 312
1943	1 062 813	333 251	608 253	548 320	32 208	2 584 845
1944	1 246 635	336 710	647 087	593 654	32 142	2 856 228
1945	835 258	234 660	400 575	352 590	23 117	1 846 200
1946	1 274 073	332 186	690 346	628 090	28 758	2 953 543
1947	1 334 562	344 985	703 412	669 041	30 323	3 082 323
1948	1 386 039	360 054	744 325	718 881	33 308	3 242 607
1949	918 347	255 359	405 816	386 897	21 713	1 988 132
1950	1 381 535	377 451	667 710	718 006	28 033	3 172 735

Çizelge – 1.4. 1939 – 1950 Arası Et Üretimi (Ton)

Yıl	Koyun	Kuzu	Kıl keçisi	Kıl keçisi oğlağı	Tiftik keçisi	Tiftik keçisi oğlağı	Sığır	Dana	Manda	Manda yavrusu	Deve	Deve yavrusu	Domuz	Toplam
1939	25 796	5 713	9 578	1 417	1 526	24	19 152	2 340	2 375	290	153	-	106	68 470
1940	29 400	5 583	9 516	735	1 132	9	23 222	2 996	4 164	448	205	27	104	77 541
1941	29 132	5 666	9 836	868	919	12	29 232	3 010	5 290	483	151	-	98	84 697
1942	27 138	3 914	11 891	758	1 353	6	25 417	422	5 220	32	136	-	90	76 377
1943	24 643	4 473	10 249	945	1 851	4	22 616	163	3 437	18	115	-	47	68 561
1944	24 305	4 573	8 668	757	1 991	14	21 890	128	3 768	14	99	49	48	66 304
1945	27 977	4 079	9 645	715	2 734	18	24 843	92	2 876	711	95	86	64	73 935
1946	33 018	4 578	9 694	820	2 309	12	23 432	1 482	3 673	128	98	1	77	79 322
1947	29 230	5 881	8 403	772	2 398	28	25 552	1 971	3 007	144	126	-	89	77 601
1948	26 843	6 447	8 709	832	1 664	20	26 132	1 992	2 253	111	178	-	92	75 273
1949	29 635	4 660	8 807	596	1 929	11	29 728	2 172	2 132	100	163	3	106	80 042
1950	33 693	7 354	8 602	948	1 827	33	31 036	2 269	2 567	151	160	-	119	88 759

Çizelge – 1.5. 1939 – 1950 Arası Kumes Hayvanları Sayısı ve Yumurta Üretimi
(1000 Adet)

Yıl	Tavuk – Horoz	Hindi	Tavuk Yumurtası Üretimi
1939	17 666	1 119	1 020 256
1940	18 446	1 311	1 095 288
1941	18 068	1 250	1 054 101
1942	17 579	1 312	956 118
1943	18 200	1 295	850 889
1944	17 225	1 030	847 882
1945	17 843	1 031	850 855
1946	18 636	1 158	876 872
1947	18 615	1 190	895 095
1948	18 955	1 145	852 039
1949	20 160	1 174	841 060
1950	19 344	1 200	919 558

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Gereç

Tezin ana gereçlerini 1939 – 1960 yılları arası Resmi Gazeteleri ile 1939 – 2010 tarihleri arasında yayınlanan Veteriner Hekimler Derneği Dergileri oluşturmuştur. Ayrıca Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Kütüphanesi ve Arşivi, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD Kütüphanesi ve Arşivi ile Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ve özel arşivlerden sağlanan belgelerden de yararlanılmıştır.

2.2. Yöntem

Tez dönemini içeren 14 Mayıs 1950 – 27 Mayıs 1960 yılları arasında Türkiye'nin görünümü, geçirdiği değişim ve dönüşüm, Devlet'in işleyişi ve kurumların çalışma şekilleri ortaya koymak için ilgili Resmi Gazetelerde yer alan uluslararası anlaşmalar, kanun, tüzük ve yönetmelikler incelenmiş, mevzuatı daha nesnel değerlendirebilmek için Veteriner Hekimler Derneği Dergisi'nde yayımlanmış olan makalelerden de yararlanılmıştır. Özel olarak ele alınması gerekli görülen konularda arşiv belgeleri taranmıştır. Toplanan doküman değerlendirilerek kronolojik bir biçimde yazıya aktarılmıştır.

Tezin “GİRİŞ” bölümünde 1939 – 1950 yılları arasında dünya ve Türkiye'nin genel durumu hakkında bilgi verilmiş, hayvancılık ve veteriner hekimliği hizmetleri açısından Türkiye üzerinde durulmuş, DP iktidarı öncesi perspektif aktarılmaya çalışılmıştır. “BULGULAR” bölümünde ise 1950 – 1960 yılları arasında veteriner hekimliği hizmetleri ve hayvancılık politikaları konusunda Resmi Gazete'de yayımlanan kanun, tüzük ve yönetmelikler kronolojik sıra ile verilmiştir. Yine 1939'dan 1960 Mayıs'ına kadar tüm hükümet programları ve Cumhurbaşkanlarının

TBMM açış konuşmaları incelenmiş; konu ile ilgili açıklamalar metin içerisinde verilmiştir. Veteriner hekimliği hizmetleri ve hayvancılık üzerine bir açıklama içermeyen konuşmalar da vurgulanmıştır.

Her ne kadar çok partili dizgeye Atatürk zamanında geçme çabaları olsa da asıl sistem 1946'dan sonra oturmuş, bundan sonra Hükümet icraatları partilerin programları dâhilinde gitmiş, yapılanmalar partiden partiye kimi zaman hükümetten hükümete değişmiştir. Bu gerçekler ışığında hayvancılık ve veteriner hekimliği ile ilgili konularda Hükümetlerin kamu yönetim örgütlerinin zaman içinde nasıl değiştirdiğini ortaya koymak amacıyla, kronolojik bir yaklaşım içinde sunulmuştur. "TARTIŞMA" bölümünde ise konular tematik olarak değerlendirilmiştir. "EKLER" bölümünde ise dönemle ilgili önemli görülen verilerin resimleri ve kullanılan bir kısım mevzuatın listesi verilmiştir.

Tez dönemini ilgilendiren mevzuata ait verilerin kaynağı dipnotlarda gösterilmiş, ilgili makale ve kitap künyeleri "KAYNAKLAR" bölümünde sıralanmıştır. Okunuşu kolaylaştırmak için bazı kurumların günümüzdeki adı, bazı kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıkları kullanılmıştır. Bunun için Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca – Türkçe Lügat'i ve Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük ve İmlâ Kılavuzu'ndan yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Birinci Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri

Türkiye’de 1950 Genel Seçimleri sonrası DP’nin iktidara gelmesiyle İstanbul Milletvekili Celal Bayar 22 Mayıs 1950’de 387 oyla Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Aynı gün içinde Başbakan Şemsettin Günaltay Hükümetin istifasını vermiş, İsmet İnönü, TBMM Başkanlığına “*Dokuzuncu Büyük Millet Meclisinin toplandığı zaman olan 22 Mayıs 1950 saat 15’ten itibaren Hükümetin vazifesinin hitam bulacağını*” bildiren yazısını yollamış; Bayar, Hükümet kurma görevini Adnan Menderes’e vermiştir¹⁰². Çanakkale Milletvekili Nihat Eğriboz’un Tarım Bakanı olduğu Hükümet 282 oyla güvenoyu almıştır¹⁰³.

Yeni Başbakan Adnan Menderes, 29 Mayıs 1950’de okuduğu Hükümet Programında¹⁰⁴: Bütçe açığını kapatmak üzere Marshall Planından sağlanacak 155 milyon liranın ödemesinin geciktiğini; böylece sabık iktidarın çok önemli bir konuyu zamanında halletmeden sorumluluk makamından ayrıldığını söylemiştir. Altın stokunun 137 tona düştüğünü ve stokun dört tonunun daha döviz tedarik etmek için yine önceki hükümetçe bir yabancı bankaya emanet edildiğini ve bu dört ton altının elden çıkarılmasının bir emrivaki halini aldığını belirtmiştir. Menderes konuşmasında: “*Yeni iktidarı Halk Partisinden ayıran mühim bir görüş farkı da, ziraat işlerimizin ele alınışında tecelli edecektir.*”...“*Nüfusumuzun yüzde sekseni ziraatla meşgul bulunmakta, Türkiye’de ziraat milli ekonominin temelini zirai mahsullerimiz ise sanayimizin ve dış ticaretimizin ana kaynağını teşkil etmektedir.*”...“*Eski iktidarın yaptığı gibi gösterişçi ve pahalıya mal olan bir Devlet müessesesinin, karasaban ve kağının mahkûmu olan geri bir zirai bünye üzerine kurulamayacağı kurulmak istendiği takdirde ise milli ekonomiyi takatsiz düşüreceği*

¹⁰² **Resmi Gazete** (1950): TBMM Kararı, Tarih: 23.05.1950, Sayı: 7513.

¹⁰³ **Resmi Gazete** (1950): T.B.M.M. Kararı Bakanlar Kuruluna güvenildiğine dair, Tarih: 03.06.1950, Sayı: 7523.

¹⁰⁴ **Resmi Gazete** (1950): Başbakan Adnan Menderes tarafından 29/5/1950 tarihinde Kamutay’da okunan hükümetin Programı, Tarih: 03.06.1950, Sayı: 7523.

hakikati daima hesap olunmak lazımdır.”...“Truman Doktrini ve Marşal Yardımıyla bu sulhçu siyasetimizi desteklediğinden dolayı kendisine milletçe samimi şükran hisleri beslediğimiz büyük dostumuz Birleşik Amerika ile ve büyük müttefiklerimiz İngiltere ve Fransa ile siyasi, iktisadi, kültürel münasebetlerimizi, samimiyet ve anlayış havası içinde her gün daha kuvvetlendirmek en büyük emelimizdir.” sözleriyle DP iktidarının başında, açıkça, zirai alanda yapacakları atılımı anlatmış, karasaban ve kağıt kullanımının ulusal ekonomide olumsuzluk yarattığını söylemiş; ABD, İngiltere ve Fransa’ya teşekkürü ihmal etmemiştir.

Yeni Hükümet tarafından; Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa 56418 sayılı Kanunla eklenen üçüncü madde gereğince bir veya birkaç köy, kasaba veya şehrin ihtiyaç fazlası mera arazisinin ayarlanma şekli için 20 Temmuz 1950 tarihinde “*Mera Normlarına dair Yönetmelik*”¹⁰⁵ çıkartılmıştır. Mera ihtiyacında ilgili yerin ekonomik ve doğal koşulları göz önünde bulundurulmaya çalışılarak: çift hayvanları için ortalama 1000 kiloluk ağırlık dikkate alınarak geçimi tarıma dayanan yerlerde 1000, tarım ve hayvancılığa dayalı yerlerde 2000, hayvancılığa dayalı yerlerde ise 3000 kiloyu geçmemek üzere her 1000 kilo canlı ağırlık için çift hayvanlarıyla, büyük ve küçükbaş hayvanlarda otlatma ihtiyacı şöyle belirlenmiştir (Çizelge – 6):

Çizelge – 3.1. Mera Normlarına dair Yönetmelik’e göre mera dağılımı

Nevileri	Geçimi tarıma dayanan yerlerde (dönüm)	Geçimi tarım ve hayvancılığa dayanan yerlerde (dönüm)	Geçimi hayvancılığa dayanan yerlerde (dönüm)
Çok iyi mera	4	8	12
İyi mera	7	14	21
Orta mera	10	20	30
Zayıf mera	15	30	45
Çok zayıf mera	30	60	90

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM’nin dokuzuncu dönem, birinci toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada¹⁰⁶: Doğu bölgesinin kültürel ve ekonomik

¹⁰⁵ **Resmi Gazete** (1950): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 22.08.1950, Sayı: 7589.

¹⁰⁶ **Resmi Gazete** (1950): Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin dokuzuncu döneminin birinci toplantı yılını açarken Kamutay’daki söylevleri, Tarih: 02.11.1950, Sayı: 7646.

kalkınması için Van Gölü çevresinde bir üniversite kurulması çalışmasına başlanması gerektiğine değinmiştir. Ekonominin ziraata dayanacağını belirten Bayar, zirai kalkınma için yabancı uzmanların görüşlerine yeni bir ekleme yapılmasına gerek olmadığını şu sözlerle açıklamıştır: *“En az yarım asırdan beri ziraatın kalkınması için esaslı fikir ve mütalaa serdolanmaktadır. Öyle sanırım ki: yerli ve yabancı mütehassıslar tarafından ele alınıp incelenmemiş zirai bir mevzuumuz kalmamıştır.”*...*“Hakikaten, bu mütehassıs raporları, kongre kararları, bugün için dahi değerlerini muhafaza etmektedirler. Bunlardan başka Hükümetin, ziraat programı da vardır.”*...*“Ben, bunlara, yeni bir fikir ilavesine lüzum görmüyorum. Yalnız burada bir kanaatimi açıklamak istiyorum: Milli ekonomimizin temeli ziraattir!”* Şu halde elimizdeki kudret ve imkânları birinci derecede bütün şubeleriyle ziraate, ziraatın yardımcısı olan işlere ve zirai sanayiın inkişafına tahsis etmeliyiz.”...*“Biliyorum ki bu maruzatım da, ortaya yeni atılmış bir fikir değildir. Benim burada yapmak istediğim vazife; Tarım Bakanlığı ve bütün liyakatli ziraat mensupları arkadaşlarımı yeni bir hız ve yeni bir gayret hamlesiyle netice almağa davet kendilerine başarılar dilemek olacaktır.”*...*“Avrupalulararası iktisadi işbirliği çerçevesi içinde sağlanan yardımlardan ziraat mevzuuna, 1950–1951 yılı için 28 milyon lira ayrılmıştır. Formalitesi tamamlanınca faaliyete geçilecektir.”*...*“Toprak dağıtım işlerini, topraksız çiftçinin şiddetli arzu ve intizarına mukabele edecek derecede hızlandırmak zarureti karşısındayız.”*...*“Hayvan vergisinin bir veya birkaç etabda kaldırılmasını bekliyoruz.”*

Hükümet, Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi ve Marshall Yardım Planı çerçevesinde sağlanan yardımların karşılığının Bütçe hesaplarına aktarma şekli hakkında 28 Şubat 1951’de Kanun¹⁰⁷ çıkartılmasını sağlamıştır. Kanuna göre, 21 Kasım 1949 tarihli anlaşma gereğince Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na (TCMB) yatırılmış ve yatırılacak paraların ABD ile mutabık kalınarak belirli amaçlara ayrılması kararlaştırılan kısımların, Genel Bütçeye gelir olarak kaydedileceği belirtilmiştir. Devlet Ekonomi Kurumları ile diğer Devlet

¹⁰⁷**Resmi Gazete** (1951): Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi ve Marshall Yardım Planı Çerçevesi Dâhilinde Temin Edilen Yardımlar Karşılığı Türk Liralarından Bütçeye Taalluku Gereklerin bütçe Hesaplarına İntikal Şekli Hakkında Kanun, Tarih: 28.02.1951, Sayı: 7746.

teşekküllerine verilmesi gereken paraların Maliye Bakanlığı Bütçesinde açılacak bölümlere ödenek kaydetmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Küçükbaş hayvan ham derisi ihracını denetlemek üzere çıkartılan Tüzükle¹⁰⁸ sınır ülkelerine ve Ege Denizindeki tüm adalarla, Girit ve Kıbrıs dâhil olmak üzere Türk sahillerine mücavir adalara 500 TL'ye kadar, gönderilecek deriler denetim harici tutulmuş; denetleme işleri Ticaret Bakanlığı'na verilmiştir. İhracata mahsus derilerin bulundurulacağı depoların veya işleneceği yerlerin sağlık ve teknik şartlarının; Tarım, Çalışma, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının görüşleri alınmak koşuluyla Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulunca onanacak bir yönetmelik ile belirlenmesi karara bağlanmıştır.

Hayvan Hırsızlığının Men'i Hakkındaki 5617 sayılı Kanununun 16'ncı maddesine dayanarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanan "*Küçükbaş Hayvanların Satış Belgeleri Hakkında Tüzük*"¹⁰⁹ ile küçükbaş hayvanların alım ve satımının belge ile yapılması kararlaştırılmış, ilgili belgenin köy veya mahalle muhtarlarınca parasız verileceği ve bu kapsam içine küçükbaş hayvan, koyun ve keçinin alınacağı hükme bağlanmıştır.

3.2. İkinci Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri

Birinci Menderes Hükümeti on aylık icraatının ardından istifa etmiş; yeni kurulan Hükümet 50 ret 345 kabul ile güvenoyu almış¹¹⁰; Tarım Bakanı Maraş Milletvekili Nedim Ökmen olmuştur.

Başbakanlığa tekrar atanan Adnan Menderes, 30 Mart 1951'de Yeni Hükümet Programını TBMM'de açıklarken, tarım ve hayvancılığın, ekonomik

¹⁰⁸ **Resmi Gazete** (1951): Küçükbaş Hayvan Ham Derisi İhracatının Denetlenmesine Dair Tüzük, Tarih: 17.02.1951, Sayı: 7728.

¹⁰⁹ **Resmi Gazete** (1951): Küçükbaş Hayvanların Satış Belgeleri Hakkında Tüzük, Tarih: 17.02.1951, Sayı: 7737.

¹¹⁰ **Resmi Gazete** (1951): Yüksek Cumhurbaşkanlığına, Tarih: 03.04.1951, Sayı: 7775.

yapının temelini oluşturduğunun hiçbir zaman gözden uzak tutulmaması gerektiğini söylemiştir. Tarım ve hayvancılığın ön plana alınması gerektiği görüşüyle hareket ederek, zirai kredi davasını, tarım alet ve araçları konularını, hastalık ve haşerelerle mücadele, iyi tohum ve tohum ıslahı konularını, ziraat tekniğini ilerletme çarelerini önemle gözden geçirip, uygulamaya başladıklarını eklemiştir. “*Hayvancılık işlerimizin başında bulaşıcı ve paraziter hastalıklarla mücadele gelmektedir. Bu sahada koruyucu aşılama ve ilaçlamalara geniş ölçüde yer verilmiş bulunmaktadır.*” diyerek konu hakkında teknik bilgi vermiştir¹¹¹.

Yeni Hükümetin ilk on günde; yerleri değiştirilen çiftçilerin hayvancılık alanında da “*üretmen*” hale gelmeleri için nakil sırasında çift hayvanları ölen veya işe yaramayacak hale gelen kişilere, herhangi bir sebeple çift hayvanlarını beraberlerinde getiremeyenlere veya bir aile halinde olup esasen çift hayvanları bulunmayanlara çift hayvanı verilmesi kararı alınmıştır¹¹². Sözü geçen canlı cansız demirbaş ve üretim araçları ile tohumlukların, ücreti karşılığında, Türkiye Zirai Donatım Kurumu tarafından sağlanması hükme bağlanmıştır.

Türkiye ile BM Gıda ve Tarım Teşkilatı, BM ve Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası arasında, “*Akdeniz Mıntıkası Hükümetlerine Bazı Teknik Yardımlar Teminine Dair Anlaşma*” 29 Haziran 1951 tarihinde yasallaşmıştır¹¹³. Anlaşmada, zirai ve ziraattan kök alan kalkınma projelerinin hazırlanması, incelenmesi ve yerel çalışmaların desteklenmesi konusuna yer verilmesine karşın; hayvancılık ilgili herhangi bir esastan söz edilmemiştir.

¹¹¹ **Resmi Gazete** (1951): TBMM Kararı, Tarih: 03.04.1951, Sayı: 7775.

¹¹² **Resmi Gazete** (1951): Yerleri Değiştirilen Çiftçilerin Yerleştirildikleri Yerlerde Üretmen Hale Getirilmeleri, Tarih: 12.04.1951, Sayı: 7783.

¹¹³ **Resmi Gazete** (1951): Türkiye Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı, Birleşmiş Milletler ve Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası Arasında, Akdeniz Mıntıkası Hükümetlerine Bazı Teknik Yardımlar Teminine Dair Anlaşmanın Onanması Hakkında Kanun, Tarih: 04.07.1951, Sayı: 7851.

Ağustos 1951’de yayımlanan 7874 sayılı Kanun¹¹⁴ ile Türkiye sınırları içinde bulunan koyun, keçi, merinos koyunu, kıl keçisi, tiftik keçisi ve domuzlardan vergi alındığı belirtilmiş, vergi ödevi, her yıl hayvan yazımı süresinin girmesiyle o bütçe yılı için başlatılmış, yoklama süresi bittikten sonra yabancı ülkelerden Türkiye’ye sokulan hayvanlardan o yıl için vergi alınmayacağı bildirilmiştir. Hükümetçe belirlenecek şartlar altında, ülke içinden veya dışından sağlanıp damızlık oldukları belgelenen teke ve koçların, kayıt süreleri içinde kayıt defterine yazdırılması zorunlu tutulmuştur. Kayıt sırasında hayvanların resmi damızlık belgelerinin gösterilmesi ve kayıt defterine bu durumu gösteren bir işaret konulması hükme bağlanmıştır. Kanun’un Maliye, Adalet ve İçişleri Bakanlarınca yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

Aynı ay içinde, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının geçici olarak uygulanması ile ilgili olarak dair 28 Eylül 1950 – 21 Nisan 1951 tarihleri arasında Torquay’da yapılan görüşmelerde, Türkiye taviz listesinin Torquay Protokolü hükümleriyle birlikte uygulanması, Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır¹¹⁵. Türkiye’nin en çok iltimas gösterilen ülke tarifesi listesinde; her türlü kasaplık hayvan etleri, kaz ciğeri, ekşi süten parça halinde yoğunlaştırılmış, yağlı, yağsız veya hububat unu ile karışık çocuk mamaları, balık yağları, balıklar, ringa balığı, salamuralı veya tütsülenmiş hayvansal maddeler ve ürünler (kapalı kaplarda saklanmış), kuru kursak ve tüylü veya tüsüz işlenmemiş, tuzlu veya kirece batırılmış diğer deriler yer almıştır.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM’nin dokuzuncu döneminin ikinci toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada¹¹⁶: Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıkları arasında işbirliği içinde erkek sanat enstitülerinde, ziraat alet ve makineleriyle traktör tamirciliği için kurslar açıldığını söylemiş; hayvancılığın zirai üretimde, milli ekonomide ve savunmadaki önemli yerini belirlemeğe çalışmanın, boşuna bir külfet olacağını belirtmiştir. Hayvancılığın ıslahı yolunda çok emek, çok para harcadığını

¹¹⁴**Resmi Gazete** (1951): Hayvanlar Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerinin Kaldırılması Hakkında Kanun, Tarih: 02.08.1951, Sayı: 7874.

¹¹⁵**Resmi Gazete** (1951): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 01.10.1951, Sayı: 7920.

¹¹⁶**Resmi Gazete** (1951): Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dokuzuncu Döneminin İkinci Toplantı Yılına Açarken Kamutaydaki Söylevleri, Tarih: 02.11.1951, Sayı: 7946.

ve yönetimin, sanatını bilen değerli elemanların elinde bulunduğu halde, bu çalışmaların faydasının halka ve orduya beklenildiği şekilde henüz yansıtılmadığını, mesainin, bu yöne, daha fazla verim almak için yöneltilmesinin kararlaştırıldığını ifade etmiştir. Büyük kazanç kaynağı olarak nitelediği su ürünleri işlerinin, uzun zamandan beri faaliyet sahası, kongrelerin kararları, uzman görüşleri halinde, daha çok kuramsal düzeyde bir çalışma olduğunu belirterek, Ticaret Bakanlığı'nın, "*Su Ürünleri Kanunu*" tasarısını bitirmek üzere olduğunu bildirmiştir. Balıkçılığın gelişmesine hizmet edecek olan soğuk hava depoları inşası konusunda ilgili olarak; Trabzon, Samsun, Sinop, Marmara, Çanakkale ve Çeşme depo ihalelerinin yapıldığını, İstanbul ve İskenderun'da kurulacak soğuk hava depolarının inşaatının da bir yıl içinde bitirilmesinin kararlaştırıldığını ifade etmiştir. "*Marşal yardımından aldığımız yukarıda işaret ettiğim (252) milyon (200) bin dolar, umumi yardım yekûnunun (%1,1) kadar tutmaktadır.*" sözleriyle ABD yardımı konusunda ülkenin en yetkili ağzından bir açıklama da yapılmıştır. Hayvanlar vergisinin kısım kısım kaldırılmasına karar verildiğini ve bu konunun uygulanmaya başlandığını belirtmiştir.

Yabancı ülke okul veya fakültelerinden mezun olan veteriner hekimlerin Türkiye'de mesleklerini yapabilmeleri için verilecek izin belgelerinin fiyatı 20 lira olarak belirlenmiştir¹¹⁷.

Bakanlar Kurulunca 1946 ve 1948 yıllarında alınan kararlar ile yürürlüğe konulan "*İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Prim Tarifeleri*" 1 Ocak 1952'de yürürlükten kaldırılmış,¹¹⁸ aynı tarihte Çalışma Bakanlığı, iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortası prim tarifesine yün, tiftik, keten ve benzeri maddeleri yıkama temizleme işleri, bağırsak işleme yerleri, çiğ deri kurutma yerleri, sütçülük, peynircilik ve yoğurtçuluk, kürkçülük, tarife primi, serum ve aşı hazırlama işleri, hayvan arabaları işleten idareler, at, katır, deve, eşek ile nakliyat işleri, hayvan bakım ve terbiyesi, demircilik (soğuk), nalbantlık işleri ile ilgili meslekleri de almıştır.

¹¹⁷ **Resmi Gazete** (1952): Veterinerler Ait Mezuniyet Vesikaları, Tarih: 29.02.1952, Sayı: 8047.

¹¹⁸ **Resmi Gazete** (1951): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 06.04.1952, Sayı: 8052.

Tarım Bakanlığı'nın izin ve kontrolü altında yapılan tüm at yarışlarını kapsayan Türkiye Yarış Talimatnamesi¹¹⁹ ile koşularla ilgili tüm terimlerin tanımı ve yarış kuralları belirlenmiştir.

Safkan Arap ve Safkan İngiliz Atlarının soy kütüklerine ve kayıtlarına ilişkin çıkartılan Yönetmelikle¹²⁰; Merkez Soy Kütüğü Komisyonunun: Bakanlık Veteriner İşleri Genel Müdürü, Zootekni Uzman Müşaviri ve Soy Kütüğü Şube Müdürü'nden oluşması kararlaştırılmıştır. Komisyon; İl Islah Komisyonları tarafından gönderilen tescil belgelerini inceleyerek, tescile layık olan veya olmayan atlar ile soy kütüğünden kaydı silinecek atlar hakkında karar almak ile görevlendirilmiştir. Yine Yönetmelikte; safkan atların soy kütüklerine kayıt süreleri, muayene şekilleri, kaybolan pedigriler için yapılacak işlemler, ölen sicilli atlar hakkında yapılacak işlemler, atlara isim verme, don değişikliklerinin kaydı, satış işlemleri, halk aygırlarından olan tayların soy kütüklerine kaydı, özel hara ve çiftliklerde doğan safkan tayların kayıt işlemleri, yarış ve sergilere kabul şekilleri hüküm altına alınmıştır.

Bakanlar Kurulunun 15557 sayılı Kararı ile Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak "*Et ve Balık Kurumu Teşkiline Mütedair Koordinasyon Kararı*"¹²¹ 28 Ağustos 1952 tarihinde yürürlüğe konmuştur. MKK'nun geçici altıncı maddesine göre, "*Hükmi şahsiyeti haiz olmak, hususi hukuk hükümlerine tevfikan idare edilmek, aşağıda yazılı vazifeleri görmek ve mesuliyeti sermayesiyle mahdut bulunmak üzere mali ve idari muhtariyeti haiz 'Et ve Balık Kurumu' 40 milyon sermaye ile teşkil edilmiştir*". EBK, Ankara Ticaret ve Sanayi Odasına, 4237 Sicil Numarası kaydıyla "*Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğü*" unvanı ile kurulmuştur¹²². Kurumun görevleri, et ve balık işlerinin uygun bir şekilde düzenlenmesi, ticaret, üretim ve sanayi ile meşgul olunması ve bunlarla ilgili her türlü etüt ve araştırmalar yapılması olarak belirtilmiştir. Bu amaçla, kasaplık hayvan ve hayvansal ürünlerin alım, satım

¹¹⁹ **Resmi Gazete** (1952): Yönetmelik 3203 sayılı Vazife ve Teşkilat Kanununun 9'uncu maddesinin sureti tatbikini gösterir Türkiye Yarış Talimatnamesi, Tarih: 14.04.1952, Sayı: 8059.

¹²⁰ **Resmi Gazete** (1952): 1946 Safkan Arap ve safkan İngiliz atlarının (Türkiye safkan Arap ve safkan İngiliz atları soy kütüğü) ne Kaydına Dair Yönetmelik, Tarih: 07.05.1952, Sayı: 8103.

¹²¹ **Resmi Gazete** (1952): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 01.10.1952, Sayı: 8221.

¹²² **Resmi Gazete** (1952): İlanlar, Tarih: 26.12.1952, Sayı: 8293.

ve dış ticareti, hayvan soylarının ıslahı ve gelişimi ile ilgili her türlü girişimleri sağlayacak teşkilat, fabrika, mezbaha araç ve tesisatının kurulma ve işletilmesiyle görevlendirilmiştir. Gerekli durumlarda, ülke dâhilinde kasaplık hayvan, balık ve ürünleri, üretim araçları ve hayvan piyasalarını düzenleme ve anormal fiyat dalgalanmalarını önlemek üzere tanzim satışları yapma, kasaplık hayvan ve balık üretim, sanayi ve ticareti konularıyla ilgili işler için, Bakanlar Kurulu kararıyla yetkilendirilmiştir. Kurum dışındaki, mali kurum kaynaklarıyla ve belirlenecek sınırlar içerisinde özel teşebbüslere, resmi teşekküllere Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na onaylanacak yönetmelik esasları dâhilinde kredi açma işleriyle görevlendirilmiştir. EBK, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'nın izniyle görev alanına giren işlerde mevcut şirketlere katılmak ve yeni şirketler kurmak için gerçek ve tüzel kişilerle anlaşma yapma, işleri gereği gayrimenkul tasarruf edebileceği gibi alacakları için gayrimenkuller üzerine ipotek koyma, ülke içinde ve dışında teşkilat kurma, şubeler açma ve ajan bulundurup, anlaşmalar yapma yetkisi almıştır. Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) elinde bulunan et ve balık sanayi etüt ve araştırmalarıyla ilgili her türlü malzeme, makine, tesisat ve diğer maddeler, motor ve gemiler, TMO tarafından inşa edilmiş ve edilmekte olan tesisler ve bunlardan ayrılan diğer haklar, EBK'ye geçici olarak devredilmiştir. Genel Müdürlük şeklinde kurulmuş olan EBK yönetiminin en büyük amiri "Genel Müdür" olarak belirlenmiş ve gereği kadar "Genel Müdür Yardımcıları" atanmıştır. Genel Müdürün, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca, Genel Müdür Yardımcılarının, Ekonomi ve Ticaret Bakanı tarafından tayin edilmesi kararlaştırılmış; diğer memurların tayin, terfi, cezalandırma ve nakillerinin Kurum tarafından yapılması hüküm altına alınmıştır.

Gıda maddelerinin, sağlığı ilgilendiren eşyaların, özel niteliklerini belirlemek amacıyla 4 Ağustos 1952 tarihinde bir Tüzük¹²³ çıkartılmıştır. Tüzük'te, süt ve süttten yapılan gıda maddeleri, ham iç kuyruk yağları, domuz yağları, eritilmiş iç ve kuyruk yağları, rafine hayvan yağları, hayvansal margarinler, et ve et ürünleri, yumurta ve konserveler gibi tüm gıda maddelerinin ve sağlık kontrolüne tabi eşyaların sahip

¹²³Resmi Gazete (1952): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 18.10.1952, Sayı: 8236.

olmaları gereken nitelikleri ve bunların hangi durumlarda “bozuk” olarak tanımlanacakları gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM'nin dokuzuncu döneminin üçüncü toplantı yılını açarken söylevinde¹²⁴: Kuduz tedavi kurumlarına ek olarak, Elazığ'da başlanılan yeni bir hastanenin inşasının bitirildiğini söylemiştir. İktidarın siyasi programında, “Doğu'da yüksek bir kültür merkezi tesisinin” yer aldığını, geçmiş yıllardaki sunuşu arasında, Doğu'da bir üniversitenin kurulması gerektiğine temas ettiğini ve TBMM'ce kabul edilen ödenekle, uzman bir “*ilim heyetine*”, araştırmaların yaptırıldığını ve sonuçta: Doğu'da bir üniversite kurulması için gerekli koşulların bulunduğunu ve böyle bir kurumun Doğu'nun sosyal seviyesinin yükselmesine, maddi ve manevi bakımdan kalkınmasına hizmet edeceği görüşünün onaylandığını vurgulamıştır. Hayvan varlığının 1950'de 56 milyona yakınken, 1951'de, 60 milyona yükseldiğini ve bu suretle üç buçuk milyarlık bir servetin verimli topraklarımızda barındırılmasının mümkün olduğunu söylemiştir. Hayvancılığın geliştirilmesi üzerinde durulurken, asıl hareket noktasının, köy ekonomisi olacağını, belirli bir programla, köylü elindeki hayvanların ıslah ve verimlerinin arttırılmasına doğru gidilmesinin büyük faydalar yaratacağını geçen yılki konuşmasında da ifade ettiğini belirtmiş, hayvan ıslahının, çalışmaların ağırlık merkezini oluşturacağını ve bu yönde köylü vatandaşın gelirini artırmanın, övülmüş bir hizmet sayılacağını söylemiştir.

Türk Veteriner Hekimleri Derneği'nin, Merkezi Madrid'de bulunan “Milletlerarası Veteriner Zootečni Federasyonu”na üye olarak katılmasına izin verilmesi; İçişleri ve Tarım Bakanlıklarının 9 Haziran 1952 ve 10 Mayıs 1952 tarihli, 34743 ve 08/2/233/27428 sayılı yazıları üzerine, 3512 sayılı Kanunun 10'uncu maddesine dayanılarak, Bakanlar Kurulunun 27 Ekim 1952 tarihli toplantısında, 15838 sayılı Karar¹²⁵ ile kabul edilmiştir.

¹²⁴**Resmi Gazete** (1952): Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dokuzuncu Döneminin Üçüncü Toplantı Yılına Açarken Kamutay'daki Söylevleri, Tarih: 03.11.1952, Sayı: 8247.

¹²⁵**Resmi Gazete** (1952): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 23.12.1952, Sayı: 8290.

Türkiye Jokey Kulübü (TJK); İçişleri Bakanlığı'nın 3 Ocak 1953 tarihli ve 81-175-3 sayılı yazısı ve Devlet Şurası Umumi Heyeti'nin 15 Aralık 1952 tarihli ve 52/285-287 sayılı kararı üzerine, 3512 sayılı kanunun 37'inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 7 Ocak 1953 tarihinde genel çıkarlara yararlı dernekler arasına alınmıştır¹²⁶.

Türkiye ile BM, BM Gıda ve Tarım Teşkilatı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı ve Dünya Sağlık Teşkilatı arasında teknik yardım sağlanmasına ait Anlaşma ve eklerinin onanması hakkında Kanun 3 Temmuz 1953'de kabul edilmiştir¹²⁷. ABD ve Avrupa Ekonomik İş Birliği üyesi ülkelerle borçlanma, yardım ve ödeme anlaşmalarının imzası için Hükümet'e yetki verilmesine dair 5969 sayılı Kanunla değiştirilmiş 5436 sayılı Kanunun yürürlük süresinin uzatılması hakkında Kanun 9 Temmuz 1953 tarihinde kabul edilmiştir¹²⁸. ABD ile 1 Nisan 1939 tarihinde imzalanan Ticaret Anlaşması 15 Temmuz 1953 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır¹²⁹.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM'nin dokuzuncu döneminin dördüncü toplantı yılını açarken¹³⁰: Doğu'da bir üniversite kurulması için yapılan hazırlıkların tamamlanmış olduğunu, Doğu Anadolu'yu, büyük bir uygarlık eserine kavuşturacak olan bu kurumun tesis ve inşa safhasına geçildiğini söylemiştir. Yeni Üniversitenin veteriner fakültesinin de açılacağını duyuran Bayar; bu büyük ve yeni kültür kurumunun; *“Türkiye'nin inkılâpların banisi büyük şahsiyetin ismine izafetle ‘Atatürk Üniversitesi’ adını vermeyi uygun bulurum”* demiştir. Milli servet

¹²⁶ **Resmi Gazete** (1953): Kararnameler, Tarih: 10.02.1953, Sayı: 8331.

¹²⁷ **Resmi Gazete** (1953): Türkiye Hükümeti ile Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı ve Dünya Sağlık Teşkilatı arasında teknik yardım teminine mütedair Esas Anlaşma ve eklerin onanması hakkında Kanun, Tarih: 10.07.1953, Sayı: 8454.

¹²⁸ **Resmi Gazete** (1953): Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Ekonomik İş Birliğine dahil memleketlerle Borçlanma, Yardım ve Ödeme Anlaşmaları akdil için Hükümete yetki verilmesine dair 5969 sayılı kanunla muaddel 5436 sayılı kanunun meriyet müddetinin uzatılması hakkında Kanun, Tarih: 15.07.1953, Sayı: 8458.

¹²⁹ **Resmi Gazete** (1953): Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında 1 Nisan 1939 tarihinde imzalanan Ticaret Anlaşmasının yürürlükten kaldırılması hakkında Kanun, Tarih: 21.07.1953, Sayı: 8463.

¹³⁰ **Resmi Gazete** (1953): Reiscumhur Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin dokuzuncu Döneminin dördüncü toplantı yılını Açış nutukları, Tarih: 02.11.1953, Sayı: 8546.

kaynakları arasında önemli bir yerde bulunduğunu söylediği hayvancılığın hızla kalkındığını belirterek, 1950’de 55 milyon baş olan hayvan varlığının, 1953’de 62 milyon başa yükseldiğini ifade eden Celal Bayar, bu alanda kalkınmanın daha da hızlanmasının ancak çiftçi ile sıkı işbirliği yapmak suretiyle mümkün olabileceğine işaret etmiştir. “*Veteriner teşkilatımız, damızlık yetiştirmek, hayvan hastalıkları ile mücadele etmek, sergi ve yarışlar tertiplemek, numune ağılları kurmak, köylerde yemleme ve yem silosu örnekleri vermek, mera ve yoncalıklar vücuda getirmek gibi faaliyetleriyle, halk için çalışmak prensibini daha önemle ele almıştır.*” sözleriyle; konuşmasında veteriner hekimliği hizmetlerine de değinmiştir.

Ankara, İstanbul, İzmir ve Tarım Bakanlığı’nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu’nca belirtilecek diğer yerlerde at yarışları yapma ve bu yarışlar üzerinde ülkenin neresinde olursa olsun müşterek bahisler düzenleme yetkisi Tarım Bakanlığı’na ait olmak üzere “*At Yarışları Hakkında Kanun*” 10 Temmuz 1953 tarihinde kabul edilmiştir¹³¹. Yarış ikramiyelerinin, yarış gelirinin %40’ından aşağı olamayacağı, yarış yerlerinin tesis, bakım ve işletme masrafları, damızlık alım giderleri, at yarışları ve atçılığın gelişimi için gerekli görülen her türlü teşvik ve yardım masrafları ve yarışlarla ilgili harcamalar için kullanılması kararlaştırılmıştır. Köy, kasaba ve şehirlerde şenlik ve eğlence amacıyla yapılan yarışlar, bu Kanun hükümleri dışında tutulmuş, bu gibi yarışlarda müşterek bahis düzenlenmesi yasaklanmıştır. Ancak, Ankara, İstanbul ve İzmir şehirlerde at yarışları yapmak için Tarım Bakanlığı’na verilmiş olan yetki ve sorumluluk 29 Ağustos 1953 tarih ve 12/72/188 sayılı Yazıyla yapılan Bakanlar Kurulu teklifi üzerine, 6132 sayılı kanunun beşinci maddesine göre, 9 Eylül 1953 tarihinde 20 sene süre ile TJK’ya devredilmiştir¹³².

Su ürünleri ile ilgili olarak balıkçı ve süngercilerin, su ürünleri üretimine, ürünlerinin değerlendirilmesine, sürüm ve satışına ve bunlarla ilgili girişimlerinin milli ekonomi prensiplerine göre yürütülmesine, ilerlemesine gerekli ve elverişli kredileri düzenleme, yönetme, dağıtma ve bu amaçların elde edilmesini amaçlayan

¹³¹ **Resmi Gazete** (1953): At yarışları hakkında Kanun, Tarih: 15.07.1953, Sayı: 8458.

¹³² **Resmi Gazete** (1953): Kararnameler, Tarih: 08.11.1953, Sayı: 8577.

teşekkülleri ve bu konular için kurulmuş ve kurulacak teşekkül ve yapılmış veya yapılacak girişimlere gerektiğinde katılma işleri için Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından (TCZB) kredi verilmesi için bir tüzük çıkartılmıştır¹³³.

Tarım Bakanlığı Merkez Teşkilatında, “*Tarım Vekâleti Tetkik ve İstişare Heyeti*” adıyla Bakanlığın ve Bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların hizmet konuları ile ilgili ana mesele, plan, programlar üzerinde inceleme yaparak görüşlerini bildirmek üzere bir teşkilat kurulmuştur¹³⁴. Kuruluş, ziraatla ilgili mevzuatın, plan ve programların uygulanmasında eksik ve yanlışları yetkililere bildirmek, zirai kalkınma siyasetinin gelişimini sağlayacak her çeşit bilgi ve yenilikleri derlemek, Bakanlık kuruluşları arasında işbirliği ve uyumu artıracak çalışmalar yapmak, Tarım Bakanlığı’nın diğer Bakanlıklar ve dış ülkelerle ilişkilerini düzenlemek ve Bakan tarafından verilecek diğer görevleri yerine getirmekle görevlendirilmiştir.

Teknik Yardım Temini konusunda Türkiye ile BM, BM Gıda ve Tarım Teşkilatı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı ve Dünya Sağlık Teşkilatı arasındaki Esas Anlaşmaya 1 Sayılı Ek Anlaşma yapılmıştır¹³⁵.

3.2.1. Veteriner Hekimliği Meslekinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun

Veteriner hekimliğin Türkiye’deki işleyişini düzenlemek için TBMM’de 09 Mart 1954 tarihinde 6343 sayılı ve “*Veteriner Hekimliği Meslekinin İcrasına, Veteriner*

¹³³**Resmi Gazete** (1954): Kararnameler, Tarih: 16.02.1954, Sayı: 8635.

¹³⁴**Resmi Gazete** (1954): Tarım Vekaleti Tetkik ve İstişare Heyeti Teşkiline dair Kanun, Tarih: 02.03.1954, Sayı: 8647.

¹³⁵**Resmi Gazete** (1954): Teknik Yardım Temini hususunda Türkiye Hükümeti ile Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı ve Dünya Sağlık Teşkilatı arasındaki Esas Anlaşmaya 1 Sayılı Ek Anlaşma, Tarih: 10.03.1954, Sayı: 8654.

*Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun*¹³⁶ adıyla bir Kanun çıkartılmıştır. Üç bölümden oluşan Kanunda:

Umumi Hükümler bölümünde; veteriner hekim tanımı: “*Yüksek veteriner okulları ile veteriner fakültelerinden veya muadeli Maarif Vekâletince tasdik edilmiş okullardan diploma almış olanlara (Veteriner hekim) denir*” şeklinde yapılmıştır.

Sahip oldukları diplomaları Tarım Bakanlığı’na onaylatan her T.C. vatandaşının mesleklerini serbestçe yapabilmeleri bu Kanun hükümleri gereğince güvence altına alınmıştır. Yabancı ülkelerde yüksek veteriner okulu veya fakültelerinden diplomalı olup eğitimleri Millî Eğitim Bakanlığı’nca onaylanmış olan veteriner hekimlerin Türkiye’de mesleklerini yapabilmeleri için Türkiye üniversiteleri veteriner fakültelerinden birinde yapılacak “*Collegium*” sınavını başarmaları zorunlu tutulmuştur. Gerçek ya da tüzel kişilerce istihdam edilen veteriner hekimler de bu kanun hükümlerine bağlı kılınmıştır. Veteriner hekimlerin görev ve sorumlulukları: “*a) Hayvanları muayene, hayvan hastalıklarını tedavi etmek ve hayvanlar üzerinde muktedir olabildiği her türlü ameliyatı yapmak, ihtisası icap ettiren ahvalde ise mütehassıs (Veteriner hekim)e müracaatı tavsiye eylemek; b) Hayvanların vasıfları ve sağlık durumları hakkında rapor vermek; c) Kara ve deniz hayvanlarından elde edilen gıdai, sınaî maddelerle mamullerini, hayvan yemi olarak kullanılan maddelerin muayene ve ihtisas sahibi ise tahlil etmek; d) (Veteriner hekim)likte tatbik olunan her türlü aşı, serum, biyolojik maddelerle müstahzaratı (İhtisas sahibi olmak ve bu maksatların tahakkuku için tedvin olunmuş hususi kanunların hükümlerine uymak şartıyla) ihzar, muayene, tahlil eylemek ve bu gibi hususatta rapor verebilmek; e)Eczanesi bulunmıyan yerlerde hayvan hastalıklarında kullanılan her nevi aşı, serum, müstahzar ve biyolojik maddeleri muhtevi bir ecza dolabı tesis eylemek ve bu ilaçları satabilmek; f) Memleket hayvancılığının ıslah ve inkişafını engelleyici hareketleri ve bulaşıcı hayvan hastalıklarını görür veya işitirse en kısa bir zamanda keyfiyetten resmi makamları haberdar etmek ve istilai mahiyet arzeden vakayide ise derhal muktedir olabileceği önleyici tedbirlere girişmek ve*

¹³⁶**Resmi Gazete** (1954): Veteriner hekimliği meslekinin icrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile odalarının teşekkül tarzına ve göreceği işlere dair Kanun, Tarih: 18.03.1954, Sayı: 8661.

zootekni sahasında haiz olduğu ilmi salahiyetini kullanmak.” şeklinde gösterilmiştir. Meslek uygulanmasına geçici veya sürekli yasak oluşturan durumlar ise: “a) Medeni haklarını kullanma ehliyetinden mahrum bulunmak; b) Amme hizmetlerinden memnuiyet veya meslek ve sanatlarını icrada tatil cezasına mahkûm olmak; c) Bu kanun ile teşekkül eden Haysiyet veya Yüksek Haysiyet Divanı kararları ile mesleğini icradan menolunmak; d) Yüksek Haysiyet Divanınca haklarında diplomalarının istirdadı kararı ittihaz edilmek; e) Mesleki şeref ve haysiyeti ihlâl edici bir cürüm yüzünden üç yıl ağır hapis cezasına mahkûm olmak; f) Alelülak ağır hapis veya bu derece cezayı müstelzim bir fülle mahkûm kılınmak. Bu maddenin a, b, c fıkralarında yazılı cezalar geçici olarak verilmiş iseler meslek icrasından memnuiyet tayin edilen müddete munhasır kalır.” şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Uzman unvanını taşıyabilmek için “Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesi”nde yazılı olan dallardan birinde uzmanlık yapmış olmak ve Tarım Bakanlığı’na hazırlanacak yönetmeliğe göre yapılacak sınavı kazanıp uzman belgesi almak, uzmanlığını yurtdışında yapanlar için de aynı sınava girmek zorunluluğu getirilmiş, sahip olunmayan unvanların kullanılması yasaklanmıştır.

Her veteriner hekime hayvanların muayene ve tedavisi için bir muayenehane açabilme hakkı verilmiş, muayenehanelerin nitelik ve koşullarının Tarım Bakanlığı’na tespit edileceği belirtilmiştir. İkametgâh hariç bir veteriner hekimin birden fazla muayenehane açması yasaklanmıştır. Veteriner hekimlere mesleki uygulamalarını bir protokol defterine kayıt etmek, zorunlu kılınmış, tedavi ve ücretlerden doğacak davalarda bu defterin esas alınması kararlaştırılmış, reçete kâğıtlarına diploma numaraları, muayenehane veya ikametgâh adreslerini yazmaları istenmiştir. Veteriner hekim bulunan şehir, kasaba ve köylerde veteriner hekim olmayanların her türlü hayvan hastalıklarını muayene ve tedavi etmeleri, hayvanlar üzerinde ameliyat yapmaları yasaklanmış ancak hayvan sağlık memurları ile hayvan sağlığı işlerinde ameli bilgi sahibi oldukları sabit olan kimselerin bu konuda hazırlanacak yönetmelikler hükümleri içerisinde sanatlarını uygulayabilecekleri belirtilmiştir. Ölen veteriner hekimlerin diploma ve varsa uzmanlık belgelerinin iki ay içinde hekimin bağlı bulunduğu mahaldeki Bakanlığın yetkili memurları

tarafından hekimin varislerinden geriye alınması için gerekli girişimleri yapmakla yükümlendirilmiş, belgelerin ilgili makamın belirleyeceği bir heyet önünde iptal edilerek geri verilmesi ve Resmi Gazete’de ilan edilmesi hükme bağlanmıştır.

Türkiye sınırları içinde mesleğini icra eden tüm veteriner hekimlerin katılımı ile tüzel kişilik taşıyan “*Veteriner Hekimleri Birliği*” kurulması kararlaştırılmıştır. Birlik, Veteriner Hekim Odaları, Birlik Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ve Büyük Kongre gibi organlardan oluşan, kamu hizmetinde bir meslek kuruluşu olarak hayata geçmiştir. Veteriner hekimliği mesleğini ülke çıkarlarına en yararlı şekilde uygulanmasını sağlamak, üyelerin maddi–manevi hak ve çıkarlarını halk ve ülke yararlarıyla uzlaştırıcı şekilde korumak, ülke hayvancılığının gelişmesi ile ilgili tüm konularda resmi makamlarla görüş alışverişi yapmak, raporlar hazırlamak, “*serbest veteriner hekimler*”in salgın ve paraziter hayvan hastalıklarıyla mücadelede Tarım Bakanlığı’na yardımlarını sağlamak, meslektaşların bilimsel gelişmelerine hazırlayacağı yayınlarla yardımcı olmak, mesleğin ülkede sevgi ve itibarını artırmak, veteriner fakültesi öğrencilerine maddi manevi destek vermekle görevlendirilmiştir.

Sınırları içerisinde en az otuz veteriner hekim bulunan il veya komşu olan şehirlerde bir araya gelen en az otuz veteriner hekimin bir araya gelmesi ve Merkez Konseyi’nin kararıyla veteriner hekim odaları kurulabileceği belirtilmiştir. Sivil ve askeri veteriner hekimler bölgelerindeki veteriner hekim odalarına, odaların kurulduğu tarihten itibaren iki ay içerisinde kaydolmaları zorunlu kılınmıştır.

Devlet teşkilatında çalışan veteriner hekimlerin kendi bakanlıkları dışında resmi veya gayri resmi teşekküllerde, veteriner hekim odalarının onayı olmaksızın mesleki başka bir görev alamayacakları hükmü getirilmiştir.

Veteriner hekim odalarına giriş aidatı on lira olarak belirlenmiş, iş sahibi olan veteriner hekimlerden oniki, olmayanlardan ise altı lira yıllık aidat alınması ve Yönetim Kuruluna aidat veremeyecek durumda olan üyeden geçici veya sürekli olarak aidat alınmaması konusunda karar verme yetkisi verilmiştir. Odaların yıllık gelirlerinin bir kısmını Merkez Konsey’e göndermesi hükmü getirilmiştir.

Veteriner Hekim Odaları Organları, Umumi Heyet, İdare Heyeti, Hesap Murakıpları ve Haysiyet Divanı'ndan oluşmuştur. Oda Umumi Heyeti: Oda'ya kayıtlı tüm üyelere bir hafta önce bindirilmesi ve toplantının en az oniki üye ile açılması, bu sayı ilk toplantıda sağlanamadığında diğer güne ertelenmesi ve bu toplantıda mevcut üye ile yetinilmesi, resmi görev ya da hastalık nedeniyle toplantıya katılmayanların görüşlerini yazı ile gönderebilmesi, seçime ait oy pusulasını imzasız iki zarf içerisinde Heyet Başkanı'na gönderebilme imkânı sunulmuştur. Toplantı gündemindeki mevcut maddelerin tartışılmasından sonra, üyelerin bir veya birkaçının yazılı teklifi üzerine başka konuların da toplantıya katılanların çoğunluk kararı ile toplantı gündemine alınabilmesi kararlaştırılmıştır. Genel Kurul'a şu görevler verilmiştir: “1. İdare heyeti ve murakabe kurulunun yıllık mesai raporlarını incelemek; 2. Bilançoyu tetkik ve müzakere etmek; 3. Yeni yıl bütçe taslağını tetkik, müzakere, kabulü halinde tasdik etmek; 4. İdare heyeti tarafından sunulan teklif ve mevzuların müzakeresini yapmak; 5. Müddeti hitam bulan idare heyetinin ibrasına karar vermek; 6. Yeni idare heyeti seçimini yapmak; 7. Büyük kongreye gidecek iki asil ve iki yedek temsilcileri intihap etmek; 8. İki hesap murakıpları seçmek; 9. 3 veya 5 asil ve iki yedek haysiyet divanı azalarını intihap etmek.” Oda Yönetim Kurulu, Haysiyet Divanı ve Denetçileri gizli oyla seçilmesi, oy pusulalarının ve tutanakların bir sonraki seçime kadar saklanması zorunlu kılınmıştır. Haysiyet Divanı'na haklarında meslek icrasından geçici men kararı verilip Yüksek Haysiyet Divanı'na onanan, mahkeme kararıyla mesleki veya kişisel haysiyeti ihlal edici bir suç yüzünden hürriyeti sınırlandırılan veteriner hekimlerin bu hükümlerin infazından sonra bir yıl içinde odalarda hiçbir göreve seçilemeyecekleri ve seçimlerde oy kullanamamaları hüküm altına alınmıştır.

Oda Yönetim Kurulu'nun üç veya beş asil ile iki yedek üyeden oluşması, yönetim süresi bir yıl olarak belirlenmiş bu süre içerisinde asil üyeliklerden açılacak yerlere en çok oy alan yedeklerin getirilmesi kabul edilmiştir. Yönetim Kurulu'nun 15 günde bir toplanması, mazeretsiz üst üste üç toplantıya katılmayan üyenin istifa etmiş sayılması, kararların mevcudun çoğunluğuyla verilmesi, eşitlik halinde başkanın oy verdiği yönde karar alınması hüküm altına alınmıştır. Yönetim

Kurulunun kendi içlerinde bir başkan, bir yazman, bir veznedar seçmesiyle görev dağılımı yapması, başkanın bulunmadığı durumlarda toplantıya yazmanın başkanlık etmesi, paraya ilgili işlerde başkanla veznedarın veya yazman ile veznedarın ortak imzalarının olması istenmiştir.

Oda Yönetim Kuruluna, Odanın bir yıllık faaliyetlerine ait raporu ile bilançosunu ve yeni seneye ait bütçe taslağını hazırlayıp, denetçi raporlarıyla birlikte genel kurula sunulup, raporun bir örneğini Merkez Konsey'e göndermesinin yanında: *“a) Sanat icrası hakkındaki mevzuatın gereği gibi uygulanmasını temin etmek; b) İş veya hasta sahipleri ile oda azası arasında aracılık yapanları meslek ve sanatın icrasında gayrimeşru menfaat sağlamak gibi mevzuat ve meslek adabına yakışmayacak harekette bulunanları önlemek ve bu kanunda menedilmiş olan her türlü reklam ve propagandaya meydan vermemek; c) Bölgelerin hususiyetlerine göre ve hastalığın nevilerine nazaran asgari tedavi ücreti tarifesi hazırlamak ve merkez konseyine tasdik ettirmek; d) Âzaları yahut âzası ile iş veya sahibi arasında çıkacak ihtilafları halle çalışmak ve icabında hakem usulüne müracaat etmek, deontolojiye ve âmme menfaatine aykırı harekette bulunan âzalarını haysiyet divanına tevdi etmek; e) Mensuplarının mesleki tekâmülleri için kütüphane açmaya ve mesleki neşriyat yapmaya çalışmak; Âzalarına “Mesleki ihtisasları dâhilinde araştırmalar yapmayı teşvik edici mahiyette” tavsiyelerde bulunmak; f) Meslek haysiyetini ve meslektaşların hukuk ve menfaatlerini korumak hususunda hassas bulunmak.”* görevleri de verilmiştir. Yönetim kurulu, haysiyet divanına verilecek üyenin soruşturma evrakını savunma yazısıyla birlikte oda haysiyet divanına vermekle yükümlendirilmiştir. Hakkında soruşturma yapılan kişi savunma için otuz günde cevap vermediği durumda yönetim kurulu evrakı olduğu gibi divana sunmakla görevlendirilmiş ve ilgilinin savunmasını isteyip istememek haysiyet divanının takdirine bırakılmıştır.

Haysiyet Divanı'nın üç veya beş asil üyeden oluşması; genel kurul tarafından gizli oyla seçilmesi, görevden ayrılanların yerine en yüksek oy alan yedek üyenin geçmesi, ilk toplantıda başkan, sözcü ve yazman seçmeleri kararlaştırılmıştır. Haysiyet divanına seçilmek için meslekte en az on yıl çalışmış olmak, odaya kayıtlı

üyeler arasında bu nitelikte üye olmadığı durumda ise beş yıl çalışmış olanlar arasından seçmek zorunlu kılınmıştır. Toplantıların, en az yedi gün önce yazılı davet ile yapılması, iki defa mazeretsiz toplantıya gelmeyen üyelerin istifa etmiş sayılması, tutanak ve kararların gizli olması hüküm altına alınmıştır. Bunların yanı sıra: “1- Tetkik edilen mesele ile alakası bulunduğu; 2- Hakkında tetkikat yapılan kimsenin usul ve fîruunda olduğu,(Baba oğul, ana baba bir veya baba yahut ana bir kardeş, amca, teyze, dayı, hala, karı koca veya evlilik zail olsa dahi karı koca ve bunların usul ve fîru gibi); 3- Evlatlık ile evlatlık edinme gibi;” durumlarda divan üyelerinin toplantılara katılmaları yasaklanmıştır.

Haysiyet Divanı, odaya üye olmayan veya Kanun’un kendilerine yüklediği diğer görevleri yerine getirmeyen oda üyeleri hakkında yazılı ihtar, on liradan yüz liraya kadar para cezası, onbeş günden altı aya kadar meslek icrasından geçici men cezalarını sırasız uygulayabilme hakkına sahip olmuş ve cezalar kati kılınmıştır.

Merkez Konseyi meslekle ilgili her türlü işleri yürütmekle ve Kanun’da yer alan hükümleri uygulamakla zorunlu, büyük kongrece bir yıl için gizli oyla, yedi asil üç yedek üyeden oluşacak şekilde seçilerek ülke içinde ve dışında mesleği temsil etmekle görevlendirilmiştir. Merkezi Ankara olarak belirlenen Konsey’in asli üyelerinin de Ankara’da ikamet zorunluluğu yanında ilk toplantıda aralarından gizli oyla başkan, ikinci başkan, umumi kâtip, muhasip ve veznedar seçimi yapmaları zorunlu kılınmış, haftada en az bir defa toplanma kuralı getirilmiştir. Toplantılara mazeretsiz üç defa üst üste gelmeyen üyeler istifa etmiş sayılmıştır. Merkez Konsey’in görev ve sorumlulukları: “a) Kanunun 44 üncü maddesi gereğince birliği temsil etmekle beraber birliğin odaları ile ilgili işlerini takip ve murakabe etmek; b) Kanunun 60 ıncı maddesinde tesbit edilmiş olan ay içerisinde büyük kongreyi toplantıya çağırarak; c) Birliğin bütün teşekküllerine ait lüzumlu nizamname ve talimatnameleri hazırlayıp büyük kongreye arz etmek; d) Sosyal sigorta, yardımlaşma ve neşriyat işlerini idare etmek ve düzenle yürütmek ve bu kanunun 15 inci maddesinde tesbit olunan işleri takip ve intaç eylemek.” olarak belirtilmiştir. Konseyin gelir kaynakları da “1-Oda gelirlerinin azami %30 u; 2- Her türlü mesleki faaliyetler ile tertip olunacak eşya piyangosu ve neşriyattan sağlanacak gelirler; 3-

Merkez konseyine vâki olacak her nevi teberrular; 4- Bu kanunun 55 inci maddesi gereğince oda haysiyet divanlarınca verilen para cezaları; 5- Alâkalı vekâletler bütçelerine konulacak yardım tahsisatı.” olarak belirlenmiş; Konsey gelirleri giderlerini karşılamayan odalara yardımda bulunmakla zorunlu kılınmıştır.

Yüksek Haysiyet Divanı'nın sekiz asil ve iki müşavir üyeden oluşturulması, üyelerin aralarında gizli oyla bir başkan seçmeleri ve Ankara'da Tarım Bakanlığı'nda toplanmaları hüküm altına alınmıştır. Asli azalar: “a) Ziraat Vekâleti Veteriner İşleri Umum Müdürü; b) Milli Müdafaa Vekâleti Veteriner Dairesi Reisi; c) Ankara Veteriner Fakültesi Dekanı; d) Temyiz Mahkemesinden bir temsilci; e) Devlet Şûrası Dairesi âzasından bir temsilci; f) Büyük kongrece gizli reyle seçilecek ve meslekte en az on beş sene çalışmış ve biri asker olmak üzere 3 asli ve 3 yedek veteriner hekim;” Müşavir azalar ise: “a) Ziraat Vekâleti Veteriner İşleri Umum Müdürlüğü Personel Şubesi Müdürü; b) Milli Müdafaa Vekâleti Veteriner Personel Şubesi Müdürü;” oluşmuştur. Divan'ın asli üyelerinin 2/3 çoğunluğu ile toplanıp mevcudun 2/3 çoğunluğu ile karar alması kararlaştırılmıştır. Yüksek Haysiyet Divanı, oda haysiyet divanlarından gelen kararları inceleyip uygun bulmadıklarını görüşleriyle birlikte ilgili odaya iade edeceği ve gelecek ikinci karar üzerine verdiği kararın kesin olacağı belirtilmiştir. Medeni haklarını kullanamayan, kamu hizmetlerinden men edilen, ağır hapis ve haysiyeti muhil bir cürümden dolayı hapis cezası ile mahkûm edilen ya da her iki gözden mahrum olduğu heyet raporu ile sabit olan veteriner hekimlerin meslek icrasının men'ine ve diplomasının geri alınması kararını vermeğe yetkilendirilmiştir. Yılda iki defa (Mart ve Ekim) toplanmanın yanı sıra Merkez Konsey'in göstereceği lüzum üzerine Bakanlığın, Divanı olağanüstü olarak da toplantıya çağırabileceği ve Divan kararlarının, Bakanlıkça ilgili odalara bildirilip ilan edileceği hüküm altına alınmıştır. Haklarında meslekten men kararı verilen veteriner hekimlerin, mesleklerini icra ederlerse oda haysiyet divanı tarafından 100 liradan 500 liraya kadar para cezası alabilir.

Veteriner hekim odalarından gelecek temsilcilerin, Merkez Konseyi asil ve yedek üyeleri ve Yüksek Haysiyet Divanı'na Büyük Kongrece seçilmiş asil ve yedek üyelerin Büyük Kongre delegesi olacağı belirtilmiştir. Katılacak üyelerin giderlerinin

oda veznesi tarafından ödenmesi, her yıl Mayıs ayında üyelerin mutlak çoğunluğu ile Kongre yapılması, çoğunluğun sağlanmadığı durumlarda iki gün sonra çoğunluk aranmadan toplanılması ve Kongre bilgilerinin en az on gün önceden tüm odalara bildirilmesi, kararların çoğunluk ile alınması hükme bağlanmıştır. Büyük Kongre'nin, Merkez Konsey'in gerekli görmesi ya da veteriner hekim odalarının %20'sinin yazılı isteği üzerine olağanüstü toplanmasına olanak verilmiştir. Büyük Kongre'nin görevleri: “1- Merkez konseyinin ve murakıpların raporlarını incelemek, bilançoğu tetkik etmek, kabulleri halinde merkez konseyi ve murakabe heyetini ibra eylemek; 2- Yeni yıl bütçesini tetkik ve tasdik etmek; 3- Vâkı teklif ve dilekleri müzakere etmek; 4- Merkez konseyince hazırlanan nizamname ve talimatnameleri veya tadillerini müzakere ve uygun bulduğu takdirde tasdik etmek; 5- Merkez konsey ile Yüksek Haysiyet Divanı asli ve yedek azasını ve 3 kişilik murakabe heyetini seçmek; 6- Veteriner hekim odalarının yıllık çalışma raporları hakkında bilgi edinmek.” olarak belirlenmiştir.

Ankara'da bulunan Veteriner Hekimleri Derneği'nin Merkez Kurulu Geçici beşinci maddeyle üç ay süreyle Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi görevini üstlenmesi hükmü getirilmiştir.

Veteriner hekimliği mesleği ile ilgili yasanın yürürlüğe girmesinden hemen sonra, Akdeniz ve komşu sulardaki su ürünlerinin layıkıyla kullanılması ve su ürünlerinin gelişmesi için “Akdeniz Balıkçılık Konseyi Anlaşması”na Türkiye'nin katılımı kabul edilmiş, ilgili Kanun 19 Mart 1954 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır¹³⁷. Anlaşma ile su ürünlerinden gereği gibi yararlanma ve bunların ilgili teknik yönleri ve tüm oseanografik konuları ortaya koymak, balıkçılık ve bunlarla ilgili endüstri şubelerinde kullanılan yöntemlerin araştırma ve uygulamalarını koordine etmek amaçlanmıştır. Balıkçılık konusunda Türkiye'ye

¹³⁷ **Resmi Gazete** (1954): 24 Eylül 1949 tarihinde Roma'da tanzim edilmiş olan “Akdeniz Balıkçılık Konseyi Anlaşması”na Türkiye'nin iltihakı hakkında kanun, Tarih: 19.03.1954, Sayı: 8662.

teknik yardım sağlanması konusunda Türkiye ile BM Gıda ve Tarım Teşkilatı arasında ek anlaşma 11.03.1954 tarihinde onaylanmıştır¹³⁸.

Anayasa gereği ve Meclis Kararı uyarınca 1954'te yapılan genel seçim sonrası TBMM Celal Bayar'ı 486 oy ile yeniden Cumhurbaşkanlığı'na seçmiştir¹³⁹. Bayar Hükümeti kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir.

3.3. Üçüncü Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri

Genel Seçimlerden sonra Hükümeti Kurmakla yine Adnan Menderes görevlendirilmiş, yeni kurulan Hükümet'te Tarım Bakanlığı'na tekrar, Maraş Milletvekili Nedim Ökmen atanmıştır¹⁴⁰. Bakanlar Kurulu 27 ret – 491 kabul ile güvenoyu almıştır¹⁴¹.

Başbakan Adnan Menderes tarafından 24 Mayıs 1954 tarihinde TBMM'de okunan Hükümet Programında¹⁴²: Nüfusun %80'inin uğraş konusunu ve geçim araçlarını, milli ekonominin temelini, sanayi ve ticaretin ana kaynağını oluşturan ziraatın büyük bir dikkatle, önemle ve öncelikli konu olarak ele alınacağı ifade edilmiştir. Başta ziraat olmak üzere tüm üretim kollarında, ihracat ve dış ticaret hacminde üç misline yakın artışlar elde edildiğini açıklamıştır. Hayvanlar Vergisi konusunda 1950 yılından itibaren esaslı değişiklikler ve düzeltmeler yapıldığını belirtmiştir. Geçen devrede kısmen kaldırılmış olan Hayvanlar Vergisinin kalıntısının da 1955 yılında ortadan kaldırılmasını teklif ederek bu "*ilkel verginin*" tamamıyla ortadan kaldırılacağı duyurmuştur. Menderes, Zirai kalkınmada çayır mera ve yem

¹³⁸**Resmi Gazete** (1954): Balıkçılık mevzuunda Türkiye'ye teknik yardım temini hususunda Türkiye Hükümeti ile birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı arasında imzalanan en Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 22.03.1954, Sayı: 8664.

¹³⁹**Resmi Gazete** (1954): T.B.M.M. Kararı, Tarih: 15.05.1954, Sayı: 8708.

¹⁴⁰**Resmi Gazete** (1954): Riyaseticumhur Yüksek Katına, Tarih: 18.05.1954, Sayı: 8710.

¹⁴¹**Resmi Gazete** (1954): TBMM Kararı, Tarih: 27.05.1954, Sayı: 8717.

¹⁴²**Resmi Gazete** (1954): Başvekil Adnan Menderes tarafından 24/05/1954 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan Hükümetin Programı, Tarih: 27.05.1954, Sayı: 8717.

nebatları, hayvancılık, konularını ön planda ve önemle ele aldıklarını ve geniş ölçekte uygulamaya geçtikleri zirai konular arasında değerlendirdiklerini söylemiştir. Üretim artışında en önemli etkenlerden biri olarak kabul edilen ziraatın makineleştirilmesine devam edileceğini, çiftçinin bir taraftan traktörlerle, diğer taraftan hayvanla çekilen modern ziraat aletleri ile donatılacağını ifade etmiştir. Özel küçük ziraat işletmelerinin büyük bir hızla donatılarak, ziraata daha da ileri bir yön verilmesinde gecikilmeyeceğini, kağı ve karasabanın son senelerini yaşayarak tarihe karışacağını belirtmiştir. Hayvancılık konusuna özel olarak değinen Menderes;

“Hayvancılığımıza gelince:

Memleketimizin geniş bir istihâl şubesi ve servet kaynağı olan hayvancılığımıza öteden beri ehemmiyet vermekteyiz. Ancak bir istihâl ve servet kaynağı olmanın yanında, hayvancılığımız bugün başlıca gıda maddelerimizle sanayimizin muhtaç bulunduğu ham maddelerin kaynağı olmak bakımından birden bire yeni bir ehemmiyet kazanmış bulunuyor.

1950 yılında memleketimizde mevcut hayvan miktarı 48 milyon iken bugün 64 milyona yükselmiş ve hayvan ihracında son derece tahdidedilmiş olmasına rağmen memleket ihtiyaçlarının tatmin edilememesi gibi bir mesele olarak karşımızdadır.

Filhakika bütün istihlâk maddelerinde olduğu gibi memleketimizde hayvan artışının büyük bir hızla devamı, artan ihtiyaçlarımızı karşılayabilmek için hayvancılığımızı süratle inkişaf ettirmek zaruretini ortaya çıkarmış bulunuyor.

Hayvancılığımızın istikbalini şiddetle alakadar eden bir mesele de zirâat arazisinin 1950 ye nazaran %40 nispetinde artmış olması ve daha da artmakta devam edeceğinin şüphesi bulunması ve netice olarak meralarımızın süratle daralmakta olmasıdır.

İşte bu sebeptendir ki entansif hayvan yetiştiriciliğinin süratle inkişafını temin etmek, her bakımdan daha şümüllü ve geniş tedbirlerin tatbikine girişmek, hayvancılık kredisini süratle arttırmak, neslin ıslahı için gerekli yerlere suni tohumlama istasyonları vücuda getirmek ve hastalıklarla mücadeleyi şiddetlendirmek

kararındayız.” sözleriyle; hayvansal ürünlerin başlıca gıda maddesi olmanın yanı sıra sanayide de hammadde kaynağı olduğunu, artan hayvan mevcuduna karşın azalan meraların yarattığı tehlikeyi ve entansif üretim zorunluluğunu açıklamıştır. Menderes konuşmasında, ABD’nin ortak güvenlik konularında şimdiye kadar maddi ve manevi büyük fedakârlıklar yaptığını söyleyerek “*şükran ve muhabbetlerini*” ifade etmiş ve karşılıklı güven ve görüş birliğine dayanan bu ilişkilerin her gün daha güçlenmesinden “*bahtiyarlık*” duyduğunu belirtmiştir.

ABD ve Avrupa Ekonomik İşbirliğine dâhil ülkelerle borçlanma, yardım ve ödeme anlaşmalarının imzası için Hükümet’e yetki verilmesine dair 5436 sayılı Kanunun yürürlük süresinin 30 Haziran 1955 tarihine kadar uzatılması hakkında Kanun 14 Haziran 1954 tarihinde kabul edilmiştir¹⁴³. Türkiye ile ABD arasındaki Vergi Muafiyetleri Anlaşması’nın onayına dair Kanun 30 Temmuz 1954 tarihinde yürürlüğe konmuştur¹⁴⁴. Anlaşmaya göre ABD’nin, munzam vergi, resim, harç ve ücretlerden muaf tutulması, ABD’nin herhangi bir dış yardım programı gereğince yapacağı masraflar da dâhil olmak üzere, ortak savunma çabası uğrunda eşya, tesisat ve hizmetler için ABD tarafından veya onun adına Türkiye’de yapılan tüm masraflara uygulanmıştır.

BM Gıda ve Tarım Teşkilatı ile Türkiye arasında yardım konusunda 20 Mart 1954 tarih ve 4/2665 sayılı Kararname ile verilen yetkiyle imzalanan 10 sayılı Ek Anlaşmanın uygulamaya konulması, Bakanlar Kurulu tarafından 10 Haziran 1954 tarihinde kararlaştırılmıştır¹⁴⁵.

Adana’da at yarışları yapılması ve bu yarışlar üzerinde ülkenin neresinde olursa olsun müşterek bahisler düzenlenmesi; Ziraat Bakanlığı’nın 31 Aralık 1953 tarihli ve 246/84065 sayılı Yazısıyla yapılan Teklifi üzerine, 6132 sayılı Kanun’un

¹⁴³**Resmi Gazete** (1954): Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Ekonomik İşbirliğine dâhil memleketlerle Borçlanma, Yardım ve Ödeme Anlaşmaları adı için hükümete salahiyet verilmesine dair 5436 sayılı kanunun meriyet müddetinin uzatılması hakkında Kanun, Tarih: 22.06.1954, Sayı: 8735.

¹⁴⁴**Resmi Gazete** (1954): Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki Vergi Muafiyetleri Anlaşmasının tasdikına dair Kanun, Tarih: 06.07.1954, Sayı: 8747.

¹⁴⁵**Resmi Gazete** (1954): Kararname, Tarih: 19.08.1954, Sayı: 8781.

birinci maddesinde, Bakanlar Kurulu'nca 10 Temmuz 1954 tarihinde kararlaştırılmıştır¹⁴⁶.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın TBMM'nin onuncu dönem birinci toplantı yılı açış konuşmasında, zirai üretimle ilgili konulara yer verdiği, ancak hayvancılık ve hayvansal üretim üzerine bir açıklama yapmamıştır¹⁴⁷.

İktisat ve Ticaret Bakanlığı için BM Teknik Yardım Teşkilatınca sağlanacak olan Konservecilik ve Gıda Maddeleri Muhafazası hakkında 15 Mayıs 1954 tarih ve 4/3119 sayılı Kararname ile verilen yetkiyle Türkiye ile adı geçen Teşkilat arasında 14 sayılı Ek Teknik Yardım Anlaşmasının uygulamaya konulması; 6114 sayılı Kanunun ikinci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 11 Ekim 1954 tarihinde kararlaştırılmıştır¹⁴⁸. Anlaşmaya göre, gıda maddelerinin muhafazası ve konservecilik sanayisinin teknik ve ekonomik cephelerinin planlanmasında ve Türk ürünlerine yeni iç ve dış pazarlar sağlanması için teknik yöntemler geliştirme konularında önerilerde bulunmak üzere bir yıl süreyle, bir konservecilik ve gıda maddeleri muhafazası uzmanının görevlendirilmesinin sağlanması kararlaştırılmıştır.

“*Milli FAO Komitesinin Kuruluş ve Çalışması Hakkında Talimatname*”nin ikinci maddesi Tarım Bakanlığı'nın isteğiyle Dışişleri Bakanlığı'nın 29 Aralık 1954 tarih ve 103095/426 sayılı Yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 11 Şubat 1955 tarihinde değiştirilmiştir¹⁴⁹. Değişen maddeye göre Milli FAO Komitesi; Tarım Bakanlığı Müsteşarı ve bulunmadığı zamanlarda vekilinin başkanlığında; Tarım Bakanlığı'nı temsil eden üç eleman ile Dışişleri Bakanı Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesi Genel Müdürlüğü, İktisat ve Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi Başkanlığı, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığı Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü, TMO Genel Müdürlüğü, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, EBK Genel Müdürlüğü temsilcilerinden ve Genel Sekreterden oluşması kararlaştırılmıştır.

¹⁴⁶ **Resmi Gazete** (1954): Kararnameler, Tarih: 10.09.1954, Sayı: 8799.

¹⁴⁷ **Resmi Gazete** (1954): Reiscumhur Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onuncu Döneminin Birinci Toplantı Yılına Açış Nutukları, Tarih: 02.11.1954, Sayı: 8842.

¹⁴⁸ **Resmi Gazete** (1954): Kararnameler, Tarih: 22.12.1954, Sayı: 8885.

¹⁴⁹ **Resmi Gazete** (1955): Kararnameler, Tarih: 19.03.1955, Sayı:8959.

Türkiye’de açılacak olan “*Birleşmiş Milletler Çayır, Mera ve Yem Nebatları Yetiştirme Merkezi*” için teknik yardım sağlanması konusunda 5 Nisan 1954 tarihli ve 4/2757 sayılı Kararname ile verilen yetkiye dayanılarak Tarım Bakanı ile BM Gıda ve Tarım Teşkilatı arasında imzalanan 12 sayılı Ek Anlaşmanın uygulamaya konulması; Tarım Bakanlığı’nın 31 Mayıs 1954 tarih ve 258/33042 sayılı Yazısı üzerine, 6114 sayılı Kanun’un ikinci maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 18 Ağustos 1954 tarihinde kararlaştırılan Anlaşma¹⁵⁰, Türkiye adına Tarım Bakanı Nedim Ökmen ve BM Gıda ve Tarım Teşkilatı adına, Marshall E. Dimock tarafından imzalanmıştır. Anlaşmanın onayı hakkındaki Kanun 25 Mart 1955’te 6519 sayılı ile TBMM’de kabul edilmiştir¹⁵¹.

“*Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu Kuruluş Anlaşması*”na Türkiye’nin Katılması Hakkında Kanun 25 Mart 1955’te 6520 sayılı ile kabul edilmiştir¹⁵². Kanuna göre: Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu Kuruluş Anlaşması’nı kabul eden ülkeler, şap hastalığı salgını tekrarlarından dolayı Avrupa ziraatının yeniden ağır kayıplara uğramasını önlemenin aciliyetini göz önüne alarak, Avrupa’da şap hastalığına karşı alınacak ulusal ve uluslararası önlemleri teşvik etmek amacıyla, “*Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu*” adıyla bir komisyon kuracaktır. BM Gıda ve Tarım Teşkilatı ile Türkiye arasında yapılacak teknik yardım hakkında 15 Şubat 1954 tarih ve 4/2383 sayılı Kararname ile verilen yetkiyle, Tarım Bakanı ile adı geçen Teşkilat arasında imzalanan altı sayılı Ek Anlaşmanın uygulamaya konulması; Tarım Bakanlığı’nın 26 Mart 1955 tarih ve 1764-140 sayılı yazısı üzerine, 6114 sayılı Kanunun ikinci maddesine göre Bakanlar Kurulu’nca 14 Nisan 1955’te kararlaştırılmıştır¹⁵³. Anlaşmaya göre; şap aşısı üretim merkezinin kurulması ve çalıştırılması için Hükümete teknik bilgi vermek ve yardım etmek amacıyla iki uzmanın nöbetleşme yöntemiyle ve 12 ayı geçmemek üzere Türkiye’yi ziyaretleri sağlanacaktır. Şap aşısı üretimi ile ilgili etütler için altı ayı geçmemek

¹⁵⁰**Resmi Gazete** (1954): Kararnameler, Tarih: 04.10.1954, Sayı: 8819.

¹⁵¹**Resmi Gazete** (1955): Memleketimizde açılacak olan Birleşmiş Milletler Çayır, Mera ve Yem Nebatları Yetiştirme Merkezi için teknik yardım yapılması hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Ziraat Teşkilatı arasında imzalanan (12) numaralı Ek Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 01.04.1955, Sayı:8970.

¹⁵²**Resmi Gazete** (1955): Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu Kuruluş Anlaşması, Tarih: 01.04.1955, Sayı: 8970.

¹⁵³**Resmi Gazete** (1955): Kararnameler, Tarih: 21.05.1955, Sayı: 9011.

kaydıyla iki kişiye hariçte refakatçi temin edilecektir. Bu refakatçiler, Ek Anlaşmada belirtildiği üzere Teşkilatın teknik yardımında bulunacağı projede aktif ve devamlı olarak çalışacak olan ve personel tarafından başlanan çalışmayı devam ettirebilmek için ülke dışında yetişmeleri gereken kimselere verilecektir. Bu kişilerin etüt programları, Tarım Bakanlığı'nın Veteriner Dairesi ile görüş alışverişinden sonra personel tarafından tespit edilecektir.

ABD ve Avrupa Ekonomik İşbirliği üyesi ülkelerle borçlanma, yardım ve ödeme anlaşmalarının imzası için Hükümet'e yetki verilmesine dair 5436 sayılı Kanun'un yürürlüğünün 30 Haziran 1955'e kadar uzatılması kabul edilmiştir¹⁵⁴.

Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkındaki Kanun'un üçüncü maddesinin değiştirilmesine dair Kanun 21 Mayıs 1955'te kabul edilmiştir¹⁵⁵. Değişikliğe göre, ihbarı mecburi hastalıklar arasına ileride gerek görülürse diğer bulaşık hastalıkların da ithaline ve bunlardan icap edenlerin de atanmasına (tayına) Tarım Bakanlığı yetkilendirilmiş, Kanunun hükümlerini icraya Adliye, Milli Müdafaa, Dâhiliye, Maliye ve Ziraat Bakanları 27 Mayıs 1955'te memur kılınmıştır.

Türkiye ile ABD arasında 12 Temmuz 1947'de Ankara'da imzalanan "*Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma*"nın onanmasına dair 1 Eylül 1947 tarih ve 5123 numaralı Kanun'un ikinci maddesine bir fıkra ve geçici bir madde eklenmesine dair Kanun, 21 Mayıs 1955'te kabul edilmiştir¹⁵⁶. Anlaşmaya göre, verilen yardım malzemesinin değerlerinin belirlenmesi mümkün olmayan durumlarda, ABD Hükümetince dolar olarak bildirilecek genel değer Türk parasına tahvili ile bulunacak miktarın, yukarıda yazılı gelir ve hesaba geçirme işlemlerine

¹⁵⁴**Resmi Gazete** (1955): Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Ekonomik İşbirliğine Dâhil Memleketlerle Borçlanma, Yardım ve Ödeme Anlaşmaları Akdi İçin Hükümete Salahiyet Verilmesine Dair 5436 sayılı Kanunun Meriyet Müddetinin Uzatılması Hakkında Kanun, Tarih: 27.05.1955, Sayı: 9013.

¹⁵⁵**Resmi Gazete** (1955): 3/5/1928 tarihli ve 1234 sayılı Hayvanların Sağlık zabıtası hakkındaki Kanunun 3 üncü maddesinin değiştirilmesine dair Kanun, Tarih: 28.05.1955, Sayı: 9014.

¹⁵⁶**Resmi Gazete** (1955): Türkiye ile Amerika birleşik devletleri arasında 12/7/1947 tarihinde Ankara'da imzalanan (Türkiye'ye Yapılacak Yardım hakkında Anlaşma)nın onanmasına dair 1 Eylül 1947 tarih ve 5123 numaralı kanunun ikinci maddesine bir fıkra ile ayrıca geçici bir madde eklenmesine dair Kanun, Tarih: 31.05.1955, Sayı: 9016.

esas olarak belirlenmiştir. Geçici maddeyle de 12 Temmuz 1947'den sonra getirilmiş olup henüz bütçe ve hazine hesaplarına aktarılmış bulunan yardım malzemesinin değerlerinin, “1955 yılı Muvazenei Umumiye Kanunu”nun ilgili bölümlerine gelirler ve gider olarak kaydedilmesi kabul edilmiştir.

Veteriner hekimlerin uzmanlık eğitimleri ile ilgili olarak 2 Mayıs 1955'de “*Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesi*” çıkarılmıştır¹⁵⁷. Yönetmeliğe göre; uzmanlık yapılabilecek şubeler ile her şubenin ihtiva ettiği kısımlar şunlardır:

- 1) Klinik:
 - a- İç Hastalıklar,
 - b- Şürüji Dış Hastalıklar ve Doğum,
 - c- Ayak hastalıkları.
- 2) Laboratuar:
 - a- Bakteriyoloji ve Salgın Hastalıklar,
 - b- Parazitoloji,
 - c- Gıda Kontrolü,
 - d- Patoloji,
 - e- Biyokimya
 - f- Röntgen ve Fizyoterapi,
- 3) Zootekni:
 - a- At Yetiştirilmesi ve Yetiştirme Hastalıkları,
 - b- Sığır Yetiştirilmesi ve Yetiştirme Hastalıkları,
 - c- Koyun, Keçi Yetiştirilmesi ve Yetiştirme Hastalıkları,
 - ç- Kümes Hayvanı Yetiştirilmesi ve Yetiştirme Hastalıkları,
 - d- Domuz ve Jeoloji Bahçesi, Yabani Hayvanlar, Kürk ve Laboratuar Tecrübe Hayvanları Yetiştirilmesi ve Yetiştirme Hastalıkları,
 - e- Genetik,
 - f- Hijyen ve Hayvan Tağdiyesi
 - g- Tenasül Biyolojisi ve Suni Tohumlama,
 - h- Hayvancılık Ekonomisi.

¹⁵⁷ **Resmi Gazete** (1955): Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesi, Tarih: 02.06.1955, Sayı: 9018.

Uzmanlık eğitimini için; laboratuvar uzmanlıkları Veteriner Fakültesi, Etlik Bakterioloji Enstitüsü ile Pendik Bakterioloji ve Seroloji Enstitüsü'nde, klinik uzmanlıkları Veteriner Fakültesi ve Hayvan Sağlık Memurları Okulunda, zootekni uzmanlıkları Veteriner Fakültesi, Karacabey veya Çifteler Haralarında en az üç yıl çalışmak zorunlu tutulmuştur. Devam ve yeterlik belgesi alan adayların, Tarım Bakanlığı'nca seçilecek jüri tarafından sözlü, yazılı ve uygulamalı sınava tabii tutulması kararlaştırılmıştır. Sınavı geçen adayların uzman unvanını almağa hak kazanacakları ve bu durumlarını gösteren belgelerin 6343 sayılı Kanun'a göre Tarım Bakanlığı tarafından onaylanması hüküm altına alınmıştır. Daha önce Tarım ve Milli Savunma Bakanlıklarıyla, Veteriner Fakültesi tarafından verilmiş olan uzmanlık belgelerinin 6343 sayılı Kanunu'na göre onaylanacağı bildirilmiştir. Bunlara ek olarak yurt dışında uzmanlık yapanların uzmanlıklarının kabulü için yurda döndüklerinde ilgili kurumlarda jüri huzurunda yeniden sınava tabii tutulmaları koşulu getirilmiştir.

At Yarışları Hakkındaki Kanunun sekizinci maddesine dayanılarak hazırlanan “*At Yarışları Nizamnamesi*” ile “*At Yarışları Müşterek Bahisler Nizamnamesi*” 19 Temmuz 1955 tarihinde yürürlüğe konmuştur¹⁵⁸.

EBK'na, Bakanlar Kurulunun 17 Ağustos 1955 tarihli Kararnamesi ile sebze, meyve ve bunların ürünlerinin piyasasına müdahale yetkisi verilmiştir¹⁵⁹.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM'nin onuncu döneminin ikinci toplantı yılı açılışında yaptığı konuşmada¹⁶⁰: Doğu Anadolu'nun her alanda kalkınmasını sağlayacak olan “*Atatürk Üniversitesi*”nin hazırlıklarının sürmekte olduğunu söylemiş, bu konu üzerinde ABD “*Nebraska*” Üniversitesi ile Türk uzmanların ortak bir çalışma yaptıklarını anlatmıştır. İlk aşamada Üniversitenin, Edebiyat, Fen, Ziraat ve Mühendislik – Mimarlık Fakülteleri'nin açılacağını en geç 1958 yılında eğitime başlanacağını duyurmuştur. Hayvancılık konusunda yapılanları ve yapılması

¹⁵⁸ **Resmi Gazete** (1955): Kararname, Tarih: 23.08.1955, Sayı: 9085.

¹⁵⁹ **Resmi Gazete** (1955): Kararnameler, Tarih: 22.08.1955, Sayı: 9084.

¹⁶⁰ **Resmi Gazete** (1955): Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onuncu Döneminin İkinci Toplantı Yılına Açış Nutukları, Tarih: 02.11.1955, Sayı: 9144.

gerekenleri ise şöyle sıralamıştır: “Hayvancılık için, büyük bir ehemmiyeti haiz olan “Yeşil yem” siloları ve “Sıvat” inşaatı işlerine karşı çiftçilerimiz, büyük alaka göstermektedirler. Ziraat Vekaleti eliyle (190) köyde (200) “Yeşil yem” silosu; ve (210) köyde de (650) “Sıvat” inşa edilmiş bulunmaktadır... Hayvancılık mevzuu ile ilgili çok önemli meselelerimizden biri de koyunlarımızın “Merinoslaştırılması” işidir... Yünlü mensucat sanayimizin, ince merinos yapağısı ihtiyacını yurt içinde karşılamak maksadıyla on senelik bir “Merinoslaştırma” programı hazırlanmıştır. Bu programın tatbiki sayesinde, yakın bir gelecekte merinos yapağısı ithalatımız asgari hadde indirilmiş olacaktır... Son yıllarda, sayıları (77) ye çıkarılan toprak komisyonları, (42) vilayetimizde çalışmaktadır.” Bayar bu konuşmasında ayrıca; 1954 yılında 2 423 köyde 198 700 çiftçi ailesine 15 589 000 dönüm toprak dağıtıldığını, 1955 yılı Eylül ayı sonuna kadar 710 köyde 10 500 aileye 673 000 dönüm arazi ve mera dağıtıldığını, yılsonuna kadar iki milyon dönüm toprağın daha dağıtılacağını söylemiştir. Yeni bir kurum olan EBK için de “Memleketimiz için yeni fakat çok değerli bir mevzu olan et ve balık sanayinin üzerinde de durmak isterim. İki sene zarfında Et ve Balık Kurumu başlıca istihsal ve istihlak bölgelerinde (36) fabrika ve tesis vücuda getirmiştir. Bu tesislerin yanında ayrıca üç et kombinası (50)yi müteceviz soğuk depo ve buz fabrikası, balık konserve fabrikası kurulması için gereken projeler hazırlanmış ve bunlardan bir kısmının ihale ve siparişleri yapılmıştır. Diğerlerinin de ihaleleri yapılmak üzeredir. Şimdiden kurulmuş olan tesislerin milli servete temin eylediği senevî kazanç, (40) milyon lira civarındadır. Et kombinalarının bu yıl tam faaliyete geçmesi ile yılda ortalama (250) milyon liralık hayvan ve balık mübayaa edilecektir. Bu kıymetin, memleketin umumi ticari hayatında kayda değer derecede bir hareket ve canlılık yaratacağı şüphesizdir. Uzun senelerden beri vücut bulmasını istediğimiz bu kıymetli iktisadi teşekkülü, teknik esaslara göre, bilgi ile idare edenleri takdir etmek vazifemizdir.” bilgilerini vermiştir.

3.4. Dördüncü Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri

Üçüncü Menderes Hükümeti 30 Kasım 1955 tarihinde istifa etmiş¹⁶¹, yine Adnan Menderes'in başkanlığında kurulan yeni Hükümet 57 ret – 398 kabul ile 6 Aralık 1955'te güvenoyu almıştır¹⁶². Bu Hükümette Tarım Bakanı Balıkesir Milletvekili Esat Budakoğlu olmuştur.

Başbakan Adnan Menderes 14 Aralık 1955 tarihinde TBMM'de okuduğu Hükümet Programı'nda¹⁶³; iktidarlarının başladığı 1950 yılı ilk Hükümet Programı'ndaki ana fikirlerin bir özetini yaparak ve “*hastalık ve haşaratla mücadele işlerine*”, birinci derecede önemli konular diyerek, muhtaç çiftçiye toprak dağıtımının birkaç kat hızlandırılması gerektiğini söylemiştir. Menderes konuşmasında, hayvancılık konusunda yapacakları hakkında yeni bir bilgi vermemiştir.

“*At Yarışları Nizamnamesi*”nde yapılan değişiklikle¹⁶⁴, Yüksek Komiserler Heyeti'nin biri Başkan, diğeri Umumi Kâtip olmak üzere Tarım Bakanı tarafından seçilecek dokuz kişiden oluşması kararlaştırılmıştır. Kurul Başkanı, Genel Sekreter ve Üyelerin yarışlara ilişkin başka hiçbir görev yapamayacakları, Tüzük'te yazılı görev ve yetkilerinin dışında herhangi bir müdahale, oy ve yorumda bulunamayacakları hüküm altına alınmıştır.

Bakanlar Kurulu 15 Şubat 1956 tarihinde EBK'nin, ülkenin çeşitli yerlerinde kurduğu et kombinaları, soğuk depo ve buz fabrikaları, balık unu ve yağı fabrikası inşa ve iş yerlerinde 90 günle sınırlı kalınmaksızın bütün yılı kapsayan fazla mesai yapılması izni için K/1009 sayılı Kararı yürürlüğe koymuştur¹⁶⁵. EBK'nin, 5 Ekim

¹⁶¹ **Resmi Gazete** (1955): Riyaseticumhur Yüksek Makamına T.C. Başvekâlet Zat ve Yazı İşleri umum Müdürlüğü Yazısı, Tarih: 01.12.1955, Sayı: 9169.

¹⁶² **Resmi Gazete** (1955): TBMM Kararı, Tarih: 17.12.1955, Sayı: 9183.

¹⁶³ **Resmi Gazete** (1955): Başvekil Adnan Menderes tarafından 14/12/1955 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan Hükümet Programı, Tarih: 17.12.1955, Sayı: 9183.

¹⁶⁴ **Resmi Gazete** (1956): At yarışları Nizamnamesinin 4'üncü ve 39'uncu maddelerinin tadili hakkında Nizamname, Tarih: 21.01.1956, Sayı: 9213.

¹⁶⁵ **Resmi Gazete** (1956): Kararnameler, Tarih: 06.03.1956, Sayı: 9251.

1956 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun aldığı bir Kararla 15 bin baş sığır ile 50 bin baş koyunun satın alınması ve dondurulmuş et haline getirilerek satışı ile görevlendirilmesi ve bu işlerden kaynaklanan tüm kar ve zararın Milli Korunma hesaplarına nakli için K/1048 sayılı Karar¹⁶⁶ yürürlüğe konulmuştur. Kış aylarında, özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde ortaya çıkan et sıkıntısını gidermek ve et fiyatlarını normal seviyede tutmak üzere, EBK'nin böyle bir girişimde bulunması istenmiştir.

BM Gıda ve Tarım Teşkilatı ile Türkiye arasında, Türkiye'ye yapılacak Teknik Yardım hakkında altı sayılı Ek Anlaşma 25 Ocak 1956 tarihinde onanmıştır¹⁶⁷. Anlaşma uyarınca, Türkiye'de şap aşısı üretimi için laboratuvar kurulması ve şap aşısı üretimi konusunda teknik yardım temin edilmesi ve belirlenen sınırlar içerisinde şap aşısı üretim merkezinin kurulması ve çalıştırılmasında teknik bilgi vermek ve yardım etmek amacıyla iki uzmanın nöbetleşe ve 12 ayı geçmemek üzere Türkiye'ye gelmeleri sağlanmıştır. Şap aşısı üretimi çalışmaları için altı ayı geçmemek şartıyla iki kişiye refakatçi verilmesi; refakatçilerin teknik yardımda bulunulacak, projede aktif ve devamlı çalışacak personel tarafından, başlanan çalışmayı devam ettirebilmesi için ülke dışında yetişmeleri gereken kimseler olması kararlaştırılmıştır. Bu kişilerin etüt programlarının Tarım Bakanlığı Veteriner Dairesi ile görüş alışverişinden sonra belirlenmesine karar verilmiştir. BM Tarım Teşkilatı, kişilerin etütlerini yapacakları ve yetişecekleri ülke veya ülkeleri ve bu ülkelerde yapılacak seyahatleri belirleyecek ve bundan doğacak masrafları karşılayacaktır. Teşkilat tarafından tespit edilen ihtiyaca göre, şahısların yapacağı etütler için gerekli her türlü gider Teşkilat tarafından ödenecektir.

Sağlık Bakanlığı tarafından 21 Mart 1956 tarihinde gıda maddelerinin ve genel sağlığı ilgilendiren eşyaların özel niteliklerini gösteren Tüzük değiştirilmiştir¹⁶⁸. Bu değişik ile insan gıdası olarak tüketime sunulan sütlerin

¹⁶⁶ **Resmi Gazete** (1956): Kararnameler, Tarih: 20.10.1956, Sayı: 9438.

¹⁶⁷ **Resmi Gazete** (1956): Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hükümetimize yapılacak Teknik Yardım hakkında "6" sayılı Ek Anlaşmanın tasvibine dair Kanun, Tarih: 02.02.1956, Sayı: 9223.

¹⁶⁸ **Resmi Gazete** (1956): Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Nizamnamenin bazı madde ve fıkralarının tadili ve 133 üncü maddesine

nitelikleri belirlenmiş, tereyağı, eritilmiş iç ve kuyruk yağı, rafine hayvan yağı elde edilmesinde uygulanan işlemler belirtilmiştir.

Süt ve süt ürünlerinin üretim ve satışı yerleri ile süt veren hayvanların yaşadıkları ve sağımalarının yapıldığı yerlerin sağlık koşullarının belirlenmesi için Sağlık Bakanlığınca 1956 yılı Nisan ayında bir Yönetmelik¹⁶⁹ çıkartılmıştır. Yönetmelikte, göre şehir ve kasabalarda sütlerin üretildiği yerler, süt toplama merkezleri, tereyağı, kaymak, yoğurt ve peynir üretim yerlerinin işletmeye açılabilmesi için bina ve tesisatında yerel sıhhat, ziraat, veteriner ve diğer ilgili kurumlar tarafından yapılacak incelemeler sonunda çalışmasında bir sakınca olmadığı belirlendikten sonra faaliyete geçmesine yerel belediye tarafından izin verileceği hüküm altına alınmıştır. Süt üretilen ve süt ürünleri üretimi yapılan yerlerde bulaşıcı hastalık taşıyan, “*halkın istikrah ve nefretini mucip bir cilt hastalığına duçar olan kimselerin*” çalışmaları yasaklanmıştır. Süt veren hayvanların belediyelerce veteriner hekim kontrolü altında bulundurulması ve ilgili kanun ve tüzük gereğince gereken muayenelerinin yapılması zorunlu kılınmıştır. Süt toplama merkezleri, pastörizasyon üniteleri, tereyağı, kaymak, yoğurt, peynir, üretim yerlerinin teknik hijyenik şartları belirtilmiştir. Bu Yönetmelik ile 18 Temmuz 1941 tarih ve 4863 sayılı “*Sütlerin nevilerini ve vasıflarını ve süt ve mamülatının istihsaline ve satışına mahsus mahallerin ve levazım sıhhi şartlarını bildiren ve Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 171. maddesine göre tanzim olunan muaddel talimatname*” yürürlükten kaldırılmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın 26 Ocak 1956 tarih ve 81/175/47 sayılı Yazısı üzerine “*Hayvanları Koruma Derneği*”nin genel çıkarlara hizmet eden derneklerden sayılması; Bakanlar Kurulunca 13 Mart 1956 tarihinde kararlaştırılmıştır¹⁷⁰.

bir fıkra ilavesi ve bazı madde ve fıkralarının da ilgası hakkında Nizamname, Tarih: 28.04.1956, Sayı: 9296.

¹⁶⁹**Resmi Gazete** (1956): Süt ve mamüllerinin istihsal ve satışına mahsus mahal ve levazım ile süt veren hayvanların yaşadıkları ve sağıldıkları yerlerin sıhhi şartlarının tesbitine dair Talimatname, Tarih: 30.04.1956, Sayı: 9297.

¹⁷⁰**Resmi Gazete** (1956): Kararnameler, Tarih: 02.05.1956, Sayı: 9298.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM'nin onuncu döneminin üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada¹⁷¹ “...zirai gelirimiz 1950 senesinde (4) milyar (472) milyon lira olan zirai gelirimiz 1955 yılında (7) milyar (584) milyona yükselmiştir ki bu beş sene içinde altmış dokuz nispetinde bir artışı ifade etmektedir” sözleriyle son beş yılın karşılaştırmasını yapmış; ancak hayvancılığa dair herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

Et ve Balık Kurumu, Devlete ait birkaç ticari kuruluş ile birlikte, kuruluş amaç ve hedefleri göz önüne alınarak, üretim, imal, ithal ve satın aldıkları maddelerin satışları MKK'nun 6731 sayılı Kanunla değiştirilmiş 31'inci maddesinin VIII ve IX'uncu bentleri hükümlerinden istisna tutulmuştur¹⁷². Bu Kurumların kâr hadlerini, maliyet unsurlarını ve satış şekillerini belirlemeğe İktisat ve Ticaret Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1926 yılında çıkarılan İslahı Hayvanat Kanunu'nda 30 Ocak 1957 tarihinde bazı değişiklikler yapılmıştır¹⁷³ buna göre, erkek damızlıkları muayene için getirmeyenler, iğdiş, eneme veya ayrılma kararı verilen hayvanlarını iğdiş ettirmeyenler ve bu hayvanları sıfatta kullananların 100 liradan 200 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılacağı, iğdiş edilecek hayvanların, yargı sonucu beklenmeksizin mutlaka iğdiş edileceği hükme bağlanmıştır. Tarım Bakanlığı'na, gerek gördüğü yerlerde suni tohumlama yaptıрма, bu amaçla enstitü, uzmanlık kursu, suni tohumlama laboratuvar ve durakları kurma ve gerekli tedbirleri alma, damızlığa elverişli olmayan sığır ve manda boğalarını, koçları, tekeleri, at ve merkep aygırlarını iğdiş ettirme yetkisi verilmiştir. Bakanlıkça yapılacak ücretsiz suni tohumlama hizmeti verilirken; gerçek ve tüzel kişilerin suni tohumlama kurumu, laboratuvar ve durakları kurması, suni tohumlama yapmaları ve yaptırmaları, tohum toplamaları, satmaları, bulundurmaları, taşımaları, yabancı ülkelere ithal ve yabancı ülkelere ihraç etmeleri Bakanlığın izin ve kontrolüne tabi kılınmıştır. Hayvan ıslahı için yurt dışından ithal edilecek her çeşit sperma, gümrük

¹⁷¹ **Resmi Gazete** (1956): Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin onuncu döneminin üçüncü toplantı yılını açılış nutukları, Tarih: 02.11.1956, Sayı: 9447.

¹⁷² **Resmi Gazete** (1956): Kararnameler, Tarih: 27.12.1956, Sayı: 9494.

¹⁷³ **Resmi Gazete** (1957): İslahı Hayvanat Kanununun 31'inci maddesinin tadiline ve bu Kanuna bazı maddeler eklenmesine dair Kanun, Tarih: 07.02.1957, Sayı: 9529.

vergi ile ithalde alınan vergi ve resimlerden, muayenei hayvaniye ve rıhtım vergisi ile ardiye ücretinden muaf tutulmuş, hiçbir gümrük işlemi uygulanmaması kararı alınmıştır. Suni tohumlama uygulamalarında çalışan personelin üstün başarı gösterenleri için bir yılda iki aylık hak ediş tutarını geçmemek şartıyla ödül verilmesi; suni tohumlama uygulaması yaparak gebelik sağlayan teknik elemanlara, her gebelik için kısrağ ve merkeplerde 300, inek ve mandalarda 100, koyun ve keçilerde (kıl keçisi hariç) yirmi kuruştan aşağı olmamak üzere para ikramiyesi verilmesi hüküm altına alınmıştır.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na dayanılarak 20 Temmuz 1950 tarih ve 3/11579 sayılı Kararname ile çıkarılan “*Mera Normlarına Dair Talimatname*” kaldırılmış, yeni “*Mera ve Yaylak Norm Talimatnamesi*”¹⁷⁴ 13 Mart 1957’de yürürlüğe konmuştur. Yönetmeliğe göre, toprak dağıtımı yapılan bölgenin zirai, ekonomik şartları ile hayvan varlıkları ve gelecekteki gelişmeleri göz önünde tutularak tarla, bağ ve bahçe gibi kültür arazisi ayrıldıktan sonra mera ve yaylak ihtiyaçları hesaplanarak, ihtiyaca göre bu yerlerin sınırlandırılması ve durumun bir tutanakla belgelenmesine karar verilmiştir. Meralar, 1000 kilo canlı hayvan sıklentinin otlatma ihtiyacına yetecek saha göz önünde bulundurularak “*çok iyi*”den “*çok zayıf*”a kadar beş sınıfa ayrılmıştır. Çayır, yoncalık, korungalık ve benzeri yerlerin köy adına ayrılmış mera ihtiyacının, o yerin hayvan varlığı ve gelişimi dikkate alınarak, aile başına ortalama canlı hayvan ağırlığına ve meranın yapısına göre tayin edilmesi hükme bağlanmıştır. Her çiftçi ailesi başına ortalama canlı hayvan sıkleti 1000 kilodan aşağı ve gelişim payı da aile başına ortalama canlı hayvan ağırlığının %50’sinden fazla olmaması kararlaştırılmıştır.

Almanya ve Türkiye arasında ortak bir Türk–Alman örnek ve tatbikat çiftlikleri kurma kararı alınmış; ilgili Kanun¹⁷⁵ 6 Mayıs 1957’de çıkartılmıştır. Kanuna göre, örnek ve tatbikat çiftliklerinin işletmesinin Tarım Bakanlığı ve Alman–Türk Cemiyeti ile ortak hazırlanarak Tarım Bakanlığı’nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu’na karara bağlanacak esaslara göre idare edilmesi kararlaştırılmıştır. Modern

¹⁷⁴ **Resmi Gazete** (1957): Kararnameler, Tarih: 12.04.1957, Sayı: 9584.

¹⁷⁵ **Resmi Gazete** (1957): Türk–Alman örnek ve tatbikat çiftlikleri işletmesi kurulmasına dair Kanun, Tarih: 14.05.1957, Sayı: 9606.

ziraat ve hayvancılık alanlarında etkinlikte bulunarak, elde edilecek yararlı sonuçların ülke çiftçilerine yayınlarla duyurulması kuralı getirilmiştir. Çiftliklerin arazisinin Tarım Bakanlığı'nca ücretsiz sağlanarak, diğer ihtiyaç ve giderlerin Alman–Türk Cemiyeti tarafından karşılanması hükme bağlanmıştır. Kontrol ve teftişi Tarım Bakanlığı tarafından yapılacak olan işletme, kurumlar vergisinden, bina ve arazi vergilerinden, hayvanlar vergisinden, arazinin tesise tahsisi, bina ve tesislerin tescili dolayısıyla tapuca yapılacak işlemlerden resmi dilekçeler, borç senetleri, ödeme makbuzları harç ve damga resminden, ithal edeceği mallar, ithal ve gümrük vergi ve resimlerden ve Hazine hissesinden muaf tutulmuştur.

Türkiye ve ABD arasında imzalanan Anlaşmalar gereğince ithal edilecek, zirai ve gıda maddelerin vergi muafiyeti hakkında Kanun¹⁷⁶ 15 Mayıs 1957'de kabul edilmiştir. Kanun'a göre, ilgili maddeler ve bunların ambalaj maddeleri; giriş gümrük vergisi ile hususi idare ve belediyelere ait her türlü vergi, resim, harç ve zamlarından; sundurma ve antrepo ücretleriyle rıhtım resminden ve TCDD ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü'nce alınan rıhtım ücretlerinden ve ithal esnasında alınan vergilerden, resim, harç ve ücretlerden muaf tutulmuştur.

Türkiye ile ABD arasında kabul edilmiş olan “*Zirai Emtia Anlaşması*”nın onayına dair Kanun¹⁷⁷ 14 Haziran 1957'de çıkartılmıştır. Anlaşmaya göre, ihtiyaç fazlası zirai maddelerin, ABD tarafından Türkiye'ye satılmasına ilişkin anlaşmaların ve her iki Hükümetin bu maddelerin ticaretinin geliştirilmesi konusunda alacakları önlemlerin tespit edilmesi planlanmıştır.

Milli FAO Komitesinin Kuruluş ve Çalışması Hakkında Talimatname 18 Eylül 1957'de değiştirilmiştir¹⁷⁸. Değişikliğe göre; Milli FAO Komitesinin, Tarım Bakanlığı Müsteşarı ve bulunmadığı zamanlarda vekilinin başkanlığında; Tarım Bakanlığını temsilen üç eleman ile Dışişleri Bakanlığı Milletlerarası Ekonomik İşler

¹⁷⁶**Resmi Gazete** (1957): 5436 sayılı kanuna müsteniden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında akdedilen Anlaşmalar gereğince ithal olunacak zirai ve gıda maddelerin muafiyeti hakkında Kanun, Tarih: 24.05.1957, Sayı: 9615.

¹⁷⁷**Resmi Gazete** (1957): Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında münakit Zirai Emtia Anlaşmasının tasdikına dair Kanun, Tarih: 20.06.1957, Sayı: 9638.

¹⁷⁸**Resmi Gazete** (1957): Kararnameler, Tarih: 01.11.1957, Sayı: 9745.

Dairesi Genel Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü, TMO Genel Müdürlüğü, İstatistik Genel Müdürlüğü, TCZB Genel Müdürlüğü, EBK Genel Müdürlüğü temsilcilerinden ve Genel Sekreterden oluşması kararlaştırılmıştır. Milli FAO Komitesinin; faaliyetleriyle ilgili uzmanlık gerektiren işlerde, ihtiyaca göre ikincil komiteler kurabileceği, gerekirse Devlet Daire ve Teşekküllüleriyle, üniversite elemanlarından yararlanabileceği hüküm altına alınmıştır.

3.5. Beşinci Menderes Hükümeti Döneminde Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri

İstanbul Milletvekili Celal Bayar 1 Kasım 1957'de 413 oyla Cumhurbaşkanlığı'na tekrar seçilmiştir. Seçim sonrası Bayar, TBMM'nin on birinci döneminin birinci toplantısında yaptığı kısa konuşmasında¹⁷⁹ hayvancılık konusuna değinmemiştir. Dördüncü Menderes Hükümeti'nin istifasının¹⁸⁰ (1 Kasım 1957) ardından, yeniden hükümet kurmakla görevlendirilen Adnan Menderes, kurduğu Yeni Hükümet ile 133 ret – 403 kabul ile güvenoyu almış¹⁸¹, Tarım Bakanı Gaziantep Milletvekili Nedim Ökmen olmuştur¹⁸².

Başbakan Adnan Menderes'in 4 Aralık 1957'de TBMM'de okuduğu Hükümet Programı'nda¹⁸³ hayvancılık ve veteriner hekimliği hizmetleri üzerinde herhangi bir açıklama yer almamıştır.

Türkiye Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketi 3 Mart 1958'de K/1062 sayılı kararın birinci maddesinde yazılı kurumlar sınıfına dâhil edilmiştir¹⁸⁴.

¹⁷⁹ **Resmi Gazete** (1957): TBMM Kararı, Tarih: 02.11.1957, Sayı: 9746.

¹⁸⁰ **Resmi Gazete** (1957): Başvekâlet yazısı, Tarih: 05.11.1957, Sayı: 9748.

¹⁸¹ **Resmi Gazete** (1957): TBMM Kararı, Tarih: 06.12.1957, Sayı: 9775.

¹⁸² **Resmi Gazete** (1957): Başvekâlet yazısı, Tarih: 26.11.1957, Sayı: 9766.

¹⁸³ **Resmi Gazete** (1957): Başvekil Adnan Menderes tarafından 4/12/1957 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan Hükümet Programı, Tarih: 06.12.1957, Sayı: 9775.

¹⁸⁴ **Resmi Gazete** (1958): Kararnameler, Tarih: 03.03.1958, Sayı: 9848.

904 sayılı Islahı Hayvanat Kanunu'nun bazı maddeleri 25 Haziran 1958 tarihinde tekrar değiştirilmiştir¹⁸⁵. Değişikliğe göre, Türkiye'de doğmuş veya yurt dışından getirilmiş olup 5883 sayılı Kanun hükümlerinden faydalanmamış bulunan saf kan Arap ve saf kan İngiliz atlarının, bir yıl içinde şehirlerde valiliğe, kazalarda kaymakamlığa başvurulmak ve saf kan oldukları tespit edilip onaylanmak şartıyla soy kütüğüne kaydedilmesi hüküm altına alınmıştır.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM'nin onbirinci döneminin ikinci toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada¹⁸⁶; Hükümetin, üç ay önce, çok önemli ekonomik ve mali yardımlar sağlama başarısını gösterdiğini söyleyerek, yardımları iki bölüme ayırmış ve başta, “*büyük müttefik*” olarak değerlendirdiği ABD olmak üzere, Federal Batı Almanya, İngiltere ve Avrupa İktisadi İşbirliği'ne dâhil diğer ülkeler ile Milletlerarası Para Fonu'ndan temin edilen nakdi yardım toplamının 359 milyon doları bulduğunu belirtmiştir. Bu nakdi yardımdan ayrı olarak EPU ülkelerine karşı gecikmiş ödemelerin ve 1961 yılına kadar vadeleri gelecek olan taksitlerin, gelecek yıllara yayılmak suretiyle uzun vadeli bir ödeme planına bağlanması konusunda da anlaşmaya varıldığını duyurmuştur. ABD'nin son yardımlarından dolayı da “*Büyük dostumuz ve müttefikimiz Amerika'nın bu yeni yardımını da şükranla kaydederim*” demiştir.

Tarım Bakanlığı'nın 14 Kasım 1958 tarih ve D.72-42/461-81850 sayılı Yazısıyla yapılan teklif üzerine, Bakanlar Kurulunun 24 Kasım 1958 tarihinde çıkarttığı bir Kararname¹⁸⁷ ile Konya'da at yarışları yapılması ve bu yarışlar üzerinde ülkenin neresinde olursa olsun müşterek bahisler düzenlenmesi hükme bağlanmıştır.

Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkında değiştirilmiş “*Amerikan Kanunu*”nun birinci kısım hükümleri gereğince Türkiye ile ABD arasındaki 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşma 3 Haziran 1959 tarih ve 7315 sayılı

¹⁸⁵ **Resmi Gazete** (1958): Islahı Hayvanat Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair olan 5883 sayılı kanuna ek Kanun, Tarih: 03.07.1958, Sayı: 9945.

¹⁸⁶ **Resmi Gazete** (1958): Reiscumhur Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onbirinci Döneminin ikinci toplantı yılını açış nutukları, Tarih: 03.11.1958, Sayı: 10047.

¹⁸⁷ **Resmi Gazete** (1958): Kararnameler, Tarih: 03.12.1958, Sayı: 10073.

Kanun ile onaylanmıştır¹⁸⁸. Anlaşmaya göre donyağı ve dondurulmuş et için Türkiye tarafından yetkilendirilecek alıcılara ihtiyaç fazlalığı tespit edilmiş 3,3 milyon dolarlık donyağı ve 4,4 milyon dolarlık dondurulmuş et satışı yapılması kararlaştırılmıştır. Ek olarak, 25 Ocak 1957 tarihinde yapılan Anlaşma, 7316 sayılı Kanun¹⁸⁹ ile onaylanmış; buna göre: ABD'nin en geç 30 Haziran 1957 tarihine kadar, 500 000 dolarlık konserve sığır eti, 600 000 dolarlık peynir ve 30 000 dolarlık süttozu finansmanını temin edeceği belirtilmiştir. Yine aynı Anlaşmaya dayanarak 20 Ocak 1958 tarihinde imzalanan Anlaşma 7319 sayılı Kanun¹⁹⁰ ile onanmış, ihtiyaç fazlası bulunan 15,4 milyon dolarlık yem 400 000 dolarlık tereyağı, 200 000 dolarlık yağlı süttozu, 1,3 milyon dolarlık peynir ve 300 000 dolarlık yağsız süt tozunun Türkiye'ye satılması karara bağlanmıştır.

Türkiye Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketinin üretim, imal ve ithal ettiği veya üreticiden satın aldığı maddelerin satışlarının, MKK'nun bazı hükümlerinin dışında tutulması ve söz konusu maddelerin kâr hadleriyle maliyet unsurlarının ve satış şekillerinin tespiti hakkındaki K/1245 sayılı Kararı¹⁹¹ 2 Ekim 1959'da yürürlüğe konmuştur.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM'nin on birinci döneminin üçüncü toplantı yılı açılış konuşmasında: “*Toprak Muhafazası ve Sulama*” işlerine değinerek, tuzlu ve çorak topraklarla, mera veya çalılık halindeki geniş arazi parçaları

¹⁸⁸**Resmi Gazete** (1959): Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanununun 1'inci kısmı hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında münakit 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 11.06.1959, Sayı: 10228.

¹⁸⁹**Resmi Gazete** (1959): Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanununun 1'inci kısmı hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşmaya ek 25 Ocak 1957 tarihli Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 11.06.1959, Sayı: 10228.

¹⁹⁰**Resmi Gazete** (1959): Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanununun 1'inci kısmı hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşmaya müsteniden 20 Ocak 1958 tarihinde akdedilen Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 11.06.1959, Sayı: 10228.

¹⁹¹**Resmi Gazete** (1959): Ziraat Vekâletinden, Tarih: 20.10.1959, Sayı: 10336.

kıymetlendirilmek suretiyle, civarındaki köylülerin yararlanmasını sağladıklarını söylemiştir¹⁹².

EBK kuruluşuna dair K/871 sayılı Kararın ikinci maddesine Bakanlar Kurulu tarafından 11 Kasım 1959'da bir fıkra ilave edilerek¹⁹³ Kurum'un görevleri arasına “*Ticaret Vekâletince verilecek sair vazifeleri*” yapmak da eklenmiştir.

Tarım Bakanlığı'nca 27 Kasım 1959'da çıkartılan “*Aygır Depoları Talimatnamesi*”ne¹⁹⁴ göre aygır depolarının, uygun yerlerde kurulmaları ve genel bütçeden ayrılacak ödenekle idare edilmeleri kararlaştırılmıştır. Kurulacak depoların yerleri ve buralarda bulundurulacak aygırların sayıları ve ırkları ile çalışma sahasına dâhil olan yerlerin Tarım Bakanlığı Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmesi hükmü getirilmiştir. Depoların, hayvan ıslahı ve yetiştirme hastalıkları üzerinde teorik ve uygulama birikimine sahip zootekni alanında en az beş yıl hizmet etmiş, veteriner hekim olan bir müdürün idaresinde ve damızlık sayısına göre 1–3 veteriner hekim, her iki aygıra bir seyis ile gerekli diğer idari personel olacak şekilde kadro yapısı belirlenmiştir. Depo müdürleri, aynı zamanda çalışma alanları içindeki şehirlerde Islahı Hayvanat Komisyonları'nın doğal üyesi olmalarının yanı sıra yerel sergi ve yarışmaların komiserliğini de üstlenmişlerdir. Depo nalbantlığı için “*Nalbantlar Kanunu*” ile belirtilen şartların taşınması istenmiş, seyis başları için binicilik okulu mezuniyeti veya askerde süvari çavuşluğu yapmış olmak koşulu aranmış, seyisler için ise binicilik okulu mezuniyeti “*şayanı tercih*” edilmiştir.

Gıda maddelerinin ve genel sağlığı ilgilendiren eşyaların özel vasıflarını gösteren Tüzüğün bazı maddeleri 10 Aralık 1959'da çıkartılan 12500 sayılı Karar¹⁹⁵ ile değiştirilmiş ve tam yağlı inek yoğurdunun içeriği yeniden belirlenmiştir.

¹⁹²**Resmi Gazete** (1959): Reiscumhur Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onbirinci Döneminin üçüncü toplantı yılını açış nutukları, Tarih: 02.11.1959, Sayı: 10344.

¹⁹³**Resmi Gazete** (1959): Kararnameler, Tarih: 19.11.1959, Sayı: 10359.

¹⁹⁴**Resmi Gazete** (1959): Aygır Depoları Talimatnamesi, Tarih: 27.11.1959, Sayı: 10366.

¹⁹⁵**Resmi Gazete** (1960): Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Nizamnamenin bazı maddelerinin tadili hakkında Nizamname, Tarih: 22.01.1960, Sayı: 10412.

Islahı Hayvanat Kanunu'nda 27 Şubat 1960 tarihinde yapılan değişiklikle¹⁹⁶ safkan oldukları tespit edilen atların gerekli durumda, tekrar ayrı bir uzman heyete muayene ettirilmeleri uygun bulunmuş, uzman heyetlerin Tarım Bakanlığı'nın onayı ile kesinleşen kararları aleyhine, bu karardan hakları bozulmuş olan diğer yarış atı sahiplerine de itiraz hakkı verilmiştir. Bilimsel heyetin kararlarına göre yapılan işlemler ve kararlar aleyhine hiçbir adli ve idari kaza merciine başvurulamayacağı hükme bağlanmıştır.

Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanan 2 Nisan 1960 tarihli “*Hayvan Sağlık Zabıtası Nizamnamesine Enterotoxaemie “Bradzo” ve İçterero–Haemoglobinuri hastalıkları hakkında Ek Nizamname*” yürürlüğe konmuştur¹⁹⁷. Tüzük'te, Enterotoxaemie, Bradzo ve İçterero–Haemoglobinuri hastalıklarına karşı yapılacak mücadele esasları belirtilmiştir. *Enterotoxaemie'de kordon altına alınan yerlere, koyun ve keçinin; İçterero–Haemoglobinuri'de ise koyun, keçi ve sığırların sokulması ve bu yerlerden çıkarılması yasaklanmıştır. Ancak, daha önce koruyucu aşı yapılmış olan hayvanların bu yerlere girmesine izin verilmiştir. Hastalık görülen yerlerde, kordon sahası içinde bulunan bulaşmaya maruz hayvanların, koruyucu olarak aşılanmaları zorunlu tutulmuştur. Hastalıkların sık sık görüldüğü yerlerdeki hayvanlara, Tarım Bakanlığı'nca koruyucu aşı yapılması hükmü getirilmiştir. Her iki hastalığın ortaya çıkması üzerine alınmış olan idari ve bilimsel önlemlerin, son iyileşme veya telef vakasından itibaren 15 gün sonra dezenfeksiyon yapılarak kaldırılması kuralı getirilmiştir.

3.6. DP Dönemi Hayvancılık ve Veteriner Hekimliği Hizmetlerine İlişkin Veriler

Aşağıdaki çizelgeler incelendiğinde DP döneminde çiftlik hayvanlarının sayısında sürekli bir artış görülmektedir. Bu, mezbahalarda kesilen hayvan miktarına ve kişi

¹⁹⁶ **Resmi Gazete** (1960): 904 Sayılı Islahı Hayvanat Kanununun 5883 sayılı kanun ile muaddel 35'inci maddesine bazı hükümler eklenmesine dair Kanun, Tarih: 29.02.1960, Sayı: 10444.

¹⁹⁷ **Resmi Gazete** (1960): Kararnameler, Tarih: 06.05.1960, Sayı: 10498.

*Enterotoxaemie (Bradzo) ve İçterero-haemoglobinuri hastalıkları 11.08.1959 tarihinde yayınlanan bir tebliğ ile ihbarı mecburi hastalıklar arasına alınmıştır (**Resmi Gazete** (1959): Tebliğ, Tarih: 11.08.1959, Sayı: 10276).

başı tüketilen et miktarına da yansımıştır. Yükseliş suni tohumlama yapılan hayvan sayısında da görülmüştür, ancak tohumlama merkezlerinin sayısı artarken başarı oranında azalış yaşanmıştır. Damızlık çalışmaları çerçevesinde köylüye dağıtılan hayvan sayısı 1956–1957 dönemi hariç artış göstermiştir. Bu dönemde ise hara ve inekhanelerdeki damızlık sayısı ve bağlı olarak da toplam damızlık varlığı artmıştır. Aygır depolarına haralardan verilen at miktarı da sürekli artış gösterse de halk hizmeti için verilen hayvan adedi tarımda makineleşmenin bir sonucu olarak zamanla azalmıştır. Merinosçuluk alanında 1954 yılından sonra damızlık sayısında bir düşüş yaşanmıştır. Buna karşın merinos yapağı ve yün miktarında artış inlenmiştir.

Genel bütçe rakamlarında 1956 yılına kadar önemli bir artış görülme de bu yıldan sonra artmıştır. Devlet kurumlarından halka verilen damızlık küçükbaş hayvan sayısı da 1954 yılında bu dönem içinde en üst düzeye çıkmış, bu yıldan sonra azalma görülmüştür. Koyun sütü üretiminde ise artış ya da azalış konusunda bir istikrar yakalanamamıştır.

Hayvan hastalıkları ile mücadele için üretilen aşı, serum, biyolojik madde miktarları, hayvan hastane, dispanser ve laboratuvarlar artırılmış, buna paralel olarak da salgın ve paraziter hastalıklar yönünden muayene ve tedavi edilen hayvan sayısı da artmıştır. Bu çalışmalar için Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü bütçesi de giderek yükseltilmiştir.

Tavukçuluk alanında ise damızlık tavuk sayısından, yumurta üretimine istikrarlı bir yükseliş yakalanmıştır. Tüm bu çalışmalarda yer alan veteriner hekimler ve hayvan sağlık memurları da zaman içinde artış göstermiştir.

Çizelge – 3.1. Toplam Hayvan Sayısı ve Türlerine Göre Hayvan Sayısı (Her Yaşta)¹⁹⁸

Yıl	Koyun	Kıl keçisi	Tiftik keçisi	Sığır	Manda	Deve	At	Eşek	Katır	Toplam
1949	23 073 071	13 561 350	3 841 871	10 103 741	897 074	104 777	1 131 801	1 686 982	104 255	54 504 922
1950	23 082 521	14 498 268	3 966 336	10 123 185	947 731	110 305	1 140 417	1 632 634	109 093	55 610 490
1951	24 832 649	16 531 053	4 370 161	10 395 858	967 062	107 912	1 173 103	1 713 222	110 102	60 201 122
1952	26 534 233	16 122 632	4 921 736	10 694 807	1 013 388	95 502	1 215 818	1 724 899	116 887	62 440 902
1953	27 286 602	16 094 185	4 869 063	10 758 553	1 044 134	93 697	1 200 938	1 747 941	117 122	63 212 235
1954	26 807 557	16 121 403	4 958 029	10 867 500	1 070 716	89 190	1 214 336	1 709 951	117 012	62 955 694
1955	26 443 838	16 216 513	4 816 389	11 058 935	1 058 000	72 034	1 218 980	1 698 144	125 142	62 705 975
1956	27 974 232	16 485 836	5 027 971	11 546 208	1 075 438	65 936	1 256 870	1 771 731	130 649	65 334 901
1957	29 209 029	17 248 378	4 573 147	12 064 139	1 121 727	54 587	1 291 264	1 777 473	138 146	68 477 881
1958	30 822 994	18 196 438	6 035 534	12 484 211	1 161 803	56 653	1 332 826	1 840 070	153 957	72 084 486

¹⁹⁸BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 1

Çizelge – 3.2. Mezbahalarda Kesilen Hayvan ve Üretilen Et Miktarı ile Kişi Başına Düşen Et Miktarı¹⁹⁹

Yıl	Mezbahalarda Kesilen Hayvan Sayısı	Üretilen Et Miktarı (Ton)	Kişi Başına Düşen Yıllık Et Ortalaması (Kg)
1949	3 925 450	80 042	7,8
1950	4 326 102	88 759	8,4
1951	4 854 100	98 922	9,1
1952	4 831 743	102 159	9,2
1953	4 860 044	106 109	9,3
1954	5 096 681	121 539	10,3
1955	5 835 250	137 418	11,3
1956	6 368 707	153 186	12,3
1957	6 315 063	157 608	12,3
1958	5 691 774	135 027	10,2

Suni Tohumlama Miktarı ve Başarı Oranları²⁰⁰

Çizelge – 3.3. Suni Tohumlama Yapılan İnek Sayısı

Yıl	Merkez	Tohumlanan	Doğum %
1948	-	-	-
1949	2	938	71,50
1950	7	2 892	71,27
1951	10	7 448	82,91
1952	18	13 088	78,63
1953	27	22 361	72,03
1954	38	27 063	72,71
1955	40	29 918	70,25
1956	40	31 104	68,63
1957	40	32 531	63,14
1958	56	32 990	70,43
1959	58	34 500*	

¹⁹⁹BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 2

²⁰⁰BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 3

*Ekim 1959 tarihine ait bu veride yılsonuna kadar 35 500 inek tohumlanması tahmin edilmiştir.

Çizelge – 3.4. Suni Tohumlama Yapılan Koyun Sayısı

Yıl	Merkez	Tohumlanan	Doğum %
1948	4	4 820	85,68
1949	3	3 762	91,12
1950	4	5 523	90,00
1951	7	8 943	90,06
1952	13	17 975	81,00
1953	25	18 404	73,84
1954	35	31 712	74,94
1955	99	44 463	79,52
1956	108	67 272	70,56
1957	117	88 696	75,26
1958	149	131 948	76,74
1959	161	134 000**	

Çizelge – 3.5. Suni Tohumlama İşleri İçin Bütçeye Ayrılan Ödenek²⁰¹

Yıl	425/40 Suni Tohumlama Genel Giderleri	426/20 Merinos Suni Tohumlama Giderleri	427 6893 sayılı Kanun Ödenen Prim-İkramiye	Toplam
1949	-	-	-	-
1950	56 000	-	-	56 000
1951	56 000	-	-	56 000
1952	56 000	-	-	56 000
1953	120 000	-	-	120 000
1954	150 000	-	-	150 000
1955	200 000	-	-	200 000
1956	300 000	-	-	300 000
1957	350 000	-	-	350 000
1958	475 000	-	-	475 000
1959	475 000	500 000	448 000	1 423 000

**Tahmini rakam

²⁰¹BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 3

Çizelge – 3.6. 1959’da Çalışan Sığır Suni Tohumlama İstasyonları²⁰²

Amasya	1	Kastamonu	4
Ankara	2	Kayseri	3
Artvin	1	Kocaeli	1
Aydın	5	Konya	5
Balıkesir	1	Manisa	1
Bilecik	1	Maraş	1
Bolu	4	Muğla	2
Burdur	1	Nevşehir	1
Bursa	1	Niğde	3
Çankırı	1	Ordu	1
Çorum	2	Rize	1
Denizli	1	Sakarya	1
Erzincan	1	Samsun	4
Erzurum	1	Sivas	1
Eskişehir	1	Tekirdağ	1
Gaziantep	3	Tokat	1
Giresun	1	Trabzon	1
İstanbul	1	Yozgat	1
İzmir	2	Zonguldak	2
Kars	1	Toplam	67

²⁰²BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 11

Çizelge – 3.7. 1959’da Çalışan Koyun Suni Tohumlama Merkezleri²⁰³

Ankara	16
Balıkesir	2
Bitlis	1
Çorum	5
Diyarbakır	7
Erzincan	2
Erzurum	5
Eskişehir	3
Gümüşhane	2
Kars	3
Kayseri	43
Konya	28
Manisa	1
Niğde	15
Maraş	1
Sivas	2
Van	2
Yozgat	5
Devlet Üretim Çiftlikleri	10
Haralar	8
Toplam	161

²⁰³ BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 11

Çizelge – 3.8. 1959’da Şehirlerde ve Kazalarda Açılan Aşım Durakları Sayısı²⁰⁴

Adana	14	İstanbul	11
Adıyaman	15	İzmir	14
Afyon	11	Kastamonu	11
Ağrı	5	Kayseri	17
Amasya	2	Kırıkkale	5
Ankara	15	Kırşehir	5
Antalya	4	Kocaeli	6
Aydın	9	Konya	19
Balıkesir	17	Kütahya	5
Bilecik	7	Malatya	8
Bingöl	2	Manisa	10
Bitlis	3	Maraş	10
Bolu	4	Mardin	7
Burdur	8	Muğla	2
Bursa	7	Muş	6
Çanakkale	11	Nevşehir	3
Çankırı	8	Niğde	3
Çorum	9	Ordu	4
Denizli	7	Sakarya	3
Diyarbakır	8	Samsun	8
Edirne	4	Siirt	4
Elazığ	3	Sinop	6
Erzincan	7	Sivas	13
Erzurum	17	Tekirdağ	10
Eskişehir	21	Tokat	5
Gaziantep	13	Tunceli	5
Giresun	4	Urfa	8
Gümüşhane	3	Van	4
Hatay	4	Yozgat	7
İsparta	6	Zonguldak	9
İçel	3	Toplam	482

²⁰⁴ BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 12

Çizelge – 3.9. Damızlık Sığır Çalışmaları²⁰⁵

Yıl	Köylü ve Çiftçiye Dağıtılan Damızlık Miktarı	Hara ve İnekhanelerin Damızlık Sığır Mevcudu	Sığır Mevcudu
1949	400	3416	10 103 745
1950	527	3922	10 123 185
1951	582	4029	10 395 858
1952	876	4861	10 694 807
1953	1220	5165	10 758 553
1954	1292	5504	10 867 500
1955	1211	5604	11 058 935
1956	885	5784	11 546 208
1957	997	6021	12 064 130
1958	1025	5740	12 484 211
1959	1220	5755	

Çizelge – 3.10. Haralardan Yetiştiricilere ve Aygır Depolarına Verilen Damızlık At Miktarları²⁰⁶

Yıl	Aygır, Kısırak, Tay Adedi	Halk Hizmeti İçin Depolara Verilen
1950	56	146
1951	200	226
1952	164	170
1953	190	206
1954	329	114
1955	234	117
1956	235	177
1957	289	92
1958	305	24
1959	247	-
Toplam	2249	1270
Genel Toplam		3519

²⁰⁵ BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 4

²⁰⁶ BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 5

Çizelge – 3.11. Haraların 1949 – 1959 Arası Damızlık At Mevcudu²⁰⁷

Karacabey Harası		Çifteler Harası	
1949	772	1949	498
1950	802	1950	536
1951	581	1951	572
1952	668	1952	592
1953	489	1953	642
1954	486	1954	431
1955	461	1955	476
1956	474	1956	531
1957	509	1957	603
1958	490	1958	603
1959	573	1959	545

Konya Harası		Çukurova Harası	
1951	26	1949	296
1952	118	1950	322
1953	44	1951	397
1954	73	1952	702
1955	134	1953	739
1956	49	1954	514
1957	-	1955	280
1958	-	1956	353
1959	-	1957	291
		1958	315
		1959	250

²⁰⁷BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 5

Sultansuyu Harası		Karaköy Harası	
1949	471	1950	249
1950	320	1951	252
1951	351	1952	358
1952	310	1953	423
1953	135	1954	516
1954	203	1955	510
1955	236	1956	501
1956	195	1957	486
1957	219	1958	382
1958	183	1959	278
1959	47	1950	249

Altındere Harası	
1951	127
1952	144
1953	148
1954	153
1955	168
1956	250
1957	250
1958	264
1959	76

Çizelge – 3.12. Merinos Yetiştiricilerine Verilen Damızlık Merinoslar²⁰⁸

Yıl	Koç	Koyun	Toplam
1949	1 263	15	1 278
1950	1 502	25	1 527
1951	1 602	84	1 686
1952	1 466	577	2 043
1953	1 567	657	2 223
1954	1 229	852	2 081
1955	989	42	1 031
1956	1 103	106	1 169
1957	905	205	1 110
1958	1 482	429	1 911
1959	1 607	545	2 152

Çizelge – 3.13. Üretilen Merinos Yapağı ve Yün Miktarı²⁰⁹

Yıl	Kilo
1949	28 000
1950	326 437,5
1951	365 025
1952	374 975
1953	407 285
1954	385 947,5
1955	440 957,5
1956	468 707,5
1957	575 567,5
1958	601 175
1959	914 310

²⁰⁸BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6²⁰⁹BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6

Çizelge – 3.14. Merinos İşleri İçin Genel Bütçeden Ayrılan Ödenekler²¹⁰

Yıl	Merinos Genel Giderleri Lira
1949	185 000
1950	183 000
1951	183 200
1952	100 000
1953	80 000
1954	80 000
1955	80 000
1956	700 60
1957	850 000
1958	1 000 000
1959	1 000 000

Çizelge – 3.15. Toplam Merinos Varlığı²¹¹

Yıl	Halk Elinde	Kurumlarda	Toplam
1949	140 599	-	140 599
1950	119 591	10 084	130 575
1951	135 193	10 817	146 010
1952	138 444	11 546	149 990
1953	151 725	11 189	162 914
1954	144 273	10 106	154 379
1955	166 081	10 302	176 383
1956	176 554	10 929	187 483
1957	219 177	11 050	230 227
1958	226 504	13 966	240 470
1959	319 563	46 161	365 724

²¹⁰ BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6

²¹¹ BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6

Çizelge – 3.16. Merinos, Yerli Koyun ve Tiftik Keçisi Varlığı²¹²

Yıl	Yerli Koyun	Merinos Koyunu	Tiftik Keçisi
1949	18 063 495	137 064	3 842 000
1950	17 127 370	130 575	3 966 000
1951	18 503 212	146 010	4 370 000
1952	26 534 000	149 990	4 922 000
1953	27 287 000	162 914	4 869 000
1954	27 400 000	164 379	4 440 000
1955	26 216 513	176 383	4 816 389
1956	27 974 238	187 483	5 027 971
1957	28 978 802	230 227	5 573 147
1958	30 823 393	240 470	6 035 534
1959		365 724	

Çizelge – 3.17. Kurumlardan Halka Verilen Damızlık Küçükbaş Hayvanlar²¹³

Yıl	Koç	Koyun	Teke	Keçi
1949	1 377	273	257	560
1950	1 714	218	177	90
1951	2 071	378	227	190
1952	2 132	655	188	-
1953	2 402	896	426	256
1954	1 691	1 583	223	114
1955	1 761	659	323	211
1956	1 495	847	360	45
1957	905	205	231	59
1958	1 482	429	392	-
1959	1 607	545	365	-

²¹²BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6²¹³BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6

Çizelge – 3.18. Devlet Kurumlarında Koyun Sütü Üretimi²¹⁴

Yıl	Karacabey	Çifteler	Konya	Çukurova	Sultansuyu	Karaköy	Altındere	İnanlı	Boztepe	Kumkale	Merinos Çiftliği
1949	35 739	21 310	7 876	-	20 186	-	-	13 748,5	847	-	53 327
1950	14 432	23 500	9 454	-	28 237	7 292	-	15 820	984	-	45 061
1951	36 760	23 674	9 481	-	34 214	8 771	-	16 865,5	731	-	57 307
1952	38 128	31 188	6 097	-	2 408,5	9 725	3 791	18 005	869	-	37 406
1953	28 696	31 662	11 092	-	3 481	6 342	6 412	23 642	748	-	45 061
1954	27 166	25 584	5 685	2 800	3 126	4 161	4 797	26 188	1 842	-	22 182,5
1955	38 270	25 035	11 788	6 864	20 882	4 468	20 287	23 591	1 794	8 066	29 876
1956	24 782	26 804	1 436	3 249	35 490	5 333	20 409	20 779	1 873	9 179	19 248
1957	25 672	28 639	15 416	7 900	18 888	8 555	24 059	24 622	3 928	10 844	25 041
1958	16 571	14 083	10 733	8 785	14 228	11 960	27 123	23 617	3 178	9 561	12 773
1959	24 496	30 699	8 636	21 808	26 419	11 852	-	26 145	4 296	10 239	9 031

²¹⁴BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 6

Çizelge – 3.19. Hayvan Hastalıklarıyla Mücadele Ödeneği, Hastalık Çeşitleri ve Fiyat Miktarı ve Oranları²¹⁵

Hastalıklarla Mücadele Ödeneği				
Yıl	Veteriner Mücadele Giderleri (TL)	Hayvan Tazminatı (TL)	Veteriner Sağlık Kurumları (TL)	Veteriner İşleri Kimyevi Madde (TL)
1949	200 000	800 000	500 000	200 000
1950	128 000	800 000	435 000	200 000
1951	118 000	800 000	577 870	250 000
1952	156 000	400 000	573 870	218 000
1953	256 000	380 000	623 870	401 500
1954	256 000	380 000	623 870	401 500
1955	300 000	450 000	723 870	551 500
1956	500 000	810 000	1 073 000	761 500
1957	700 000	1 000 000	1 100 000	800 000
1958	800 000	1 000 000	1 000 000	800 000
1959	1 000 000	1 000 000	1 000 000	2 000 000

Yıl	Mücadelesi Yapılan İhbarı Mecburi Hastalıklar	Hayvan Mevcudu	Ölen Hayvan Miktarı Baş	Ölüm Oranı %	Aşı – Serum – İlaç Uygulanan Hayvan Sayısı
1949	31	54 504 922	49 771	0,09	5 369 544
1950	31	55 610 490	46 880	0,08	6 313 925
1951	31	60 201 122	30 742	0,05	10 899 992
1952	31	62 440 902	19 352	0,03	15 376 844
1953	31	63 312 235	5 940	0,01	15 891 085
1954	31	62 955 694	32 693	0,05	16 631 963
1955	31	62 705 995	39 000	0,06	15 713 998
1956	31	65 334 901	14 189	0,02	13 033 706
1957	31	68 477 881	73 318	0,02	19 289 692
1958	31	72 085 539	57 636	0,08	13 287 107
1959*	33	-	19 711	-	7 328 788

²¹⁵BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 7

* 1959 istatistiği 1 Eylül 1959 tarihine kadardır.

Çizelge – 3.20. Veteriner Bakteriyoloji Enstitüleri ve Bölge Laboratuvarlarında Salgın Hayvan Hastalıklarına Karşı Uygulamak Üzere Üretilen Aşı, Serum ve Biyolojik Maddeler²¹⁶

Yıl	Aşı Doz	Serum Doz	Biyolojik Madde Doz	Distofazin Adet
1949	11 895 455	318 450	541 760	1 523 000
1950	12 674 877	230 700	516 362	2 259 000
1951	11 325 030	281 727	133 474	2 457 000
1952	11 459 070	170 357	066 998	3 005 000
1953	13 953 146	356 489	054 765	2 540 000
1954	15 499 188	374 577	069 925	2 500 000
1955	17 034 391	242 575	922 840	-
1956	17 249 026	155 763	140 040	-
1957	19 794 291	117 608	105 410	-
1958	20 253 600	098 624	620 300	-
1959*	19 382 313	077 993	487 720	-

²¹⁶BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 8

*1959 üretimi dokuz aylık olup Aralık 1959, Ocak ve Şubat 1960 aylarında 5 801 748 doz aşı, 25 780 doz serum ve 433 356 doz biyolojik madde üretimi yapılacağı tahmin edilmiştir.

Çizelge – 3.21. Salgın ve Paraziter Hayvan Hastalıkları Açısından Muayeneden Geçirilen Marazi Madde Sayıları

Yıl	Sayısı
1949	7 308
1950	10 371
1951	10 112
1952	11 909
1953	13 376
1954	17 672
1955	24 710
1956	26 486
1957	39 479
1958	66 266
1959**	60 321

**İlk dokuz aylık veriler.

Çizelge – 3.22. 1949–1959 Arası Veteriner Hekim ve Hayvan Sağlık Memuru Sayıları²¹⁷

Yıl	Veteriner Hekim	Hayvan Sağlık Memuru
1949	250	277
1950	281	312
1951	313	349
1952	379	400
1953	422	448
1954	501	492
1955	579	541
1956	680	587
1957	764	634
1958	811	665
1959	875	694

²¹⁷BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 9

Çizelge – 3.23. 1949–1959 Arasında Açılan Veteriner Bakteriyoloji Enstitüleri, Bölge Laboratuvarları, Hayvan Hastaneleri ve Dispanserleri²¹⁸

1950	Samsun Bölge Laboratuvarı, Konya Aşı ve Serum Enstitüsü, Afyon Hayvan Dispanseri
1951	İzmir Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü,
1952	Elazığ Veteriner Bakteriyoloji Enstitüsü, Kastamonu Hayvan Dispanseri, Çanakkale Hayvan Dispanseri, Çorum Hayvan Dispanseri
1953	Van Hayvan Hastanesi, Diyarbakır Hayvan Hastanesi
1954	Erzurum Hayvan Hastanesi
1955	Aydın Hayvan Dispanseri
1956	Urfa Hayvan Dispanseri
1957	Edirne Hayvan Dispanseri
1959	Diyarbakır Veteriner Bölge Laboratuvarı, Denizli Veteriner Bölge Laboratuvarı, Gaziantep Hayvan Dispanseri, Tokat Hayvan Dispanseri, Balıkesir Hayvan Dispanseri

²¹⁸BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 10

Çizelge – 3.24. Hayvan Hastaneleri ve Dispanserlerinde Muayene ve Tedavi Edilen Hayvan Sayıları²¹⁹

Yıl	Sayı
1949	6 245
1950	8 806
1951	9 680
1952	10 050
1953	13 987
1954	19 416
1955	23 093
1956	28 968
1957	42 826
1958	46 423
1959*	48 745

²¹⁹BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 13

*İlk dokuz aylık veri

Çizelge – 3.25. Hayvancılık Alanına 1949–1959 Yılları Arasında Verilen Ödenek (TL)²²⁰

Ödenek Çeşidi	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Ayır Depoları	1 100 000	1 051 000	1 051 000	1 000 000	1 090 000	1 090 000	1 200 000	1 500 000	1 500 000	1 600 000	1 600 000
Koyun ve Kürk Hayvanları ve Numune Ağrıları	80 000	71 000	71 000	58 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Sığır İslah ve Yetiştirme kurumları	300 000	246 000	246 000	421 000	421 000	421 000	421 000	421 000	260 000	520 000	520 000
İhsa ve Organizasyon	30 000	2 000	2 000	1 000	1 000	1 000	2 000	2 000	2 000	5 000	5 000
Kamulaştırma İşleri	180 000	30 000	30 000	275 000	200 000	300 000	200 000	200 000	200 000	250 000	25 000
Suni Tohumlama	-	56 000	56 000	70 000	120 000	150 000	200 000	300 000	350 000	475 000	475 000
Merinos İşleri ve Genel Gider	185 000	183 200	185 200	100 000	80 000	80 000	80 000	707 600	850 000	1 000 000	1 000 000
Hayvan Sergileri ve Teşvik İkramiyeleri	100 000	50 000	50 000	150 000	170 000	170 000	170 000	170 000	200 000	250 000	250 000
Yarışlar	60 000	30 000	-	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
904 Sayılı İslah Hayvanat Kanununun 11, 12'inci maddeleri gereğince yapılacak yardım	200 000	150 000	150 000	150 000	175 000	175 000	175 000	175 000	200 000	200 000	200 000
Sığır yetiştirme döner sermayesi	20 000	10 000	10 000	30 000	-	-	-	-	-	-	-
Merinos döner sermayesi	276 120	200 000	200 000	100 000	-	-	-	-	-	-	-
Haralar döner sermayesi	1 700 000	2 200 000	2 381 000	2 806 000	2 702 048	2 700 000	2 700 000	2 000 000	2 250 000	1 250 000	1 250 000
Veteriner zootekni işleri onarımı	-	21 000	21 000	10 000	30 500	50 000	50 000	50 000	100 000	100 000	100 000
Veteriner zootekni işleri yeni yapı	-	3 000	3 000	15 000	-	-	-	-	-	-	-
Merinos suni tohumlama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	500 000
6893 Sayılı Kanuna göre verilecek prim ve ikramiyesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	448 000
Toplam	4 231 120	4 303 200	4 454 200	5 206 000	5 069 548	5 219 048	5 278 000	5 605 600	5 992 000	5 730 000	6 453 000

²²⁰BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 14

Çizelge – 3.26. 1949–1959 Yıllarında Veteriner Umum Müdürlüğü Bütçeleri²²¹

Yıl	TL
1949	6 622 120
1950	7 161 950
1951	8 060 825
1952	5 107 121
1953	7 488 652
1954	8 507 152
1955	9 816 304
1956	11 618 034
1957	13 019 900
1958	12 725 000
1959	15 571 000

²²¹**BCA:** 30.01/107.676.1 Cetvel No: 15 (D ve E cetvelindeki ücretliler ile mefruşat, öteberi demirbaş, kırtasiye, kira, telefon, posta, telgraf ve milletlerarası iştirak amacıyla Maliye ve Nafia Bakanlıklarındaki bütçelerine mevzu ortak fasıllardaki ödenekler bu toplama dâhil değildir.)

Çizelge – 3.27 Hayvancılık Kurumlarından 1959'a Kadar Halka Verilen Damızlıklar²²²

Büyükbaş:

Ayır	Kısrak	Tay	Boğa	İnek	Düve
2 107	3 060	2 073	9 498	6 067	1 660

Küçükbaş:

Koç	Koyun	Tiftik Teke	Tiftik Keçi
32 866	19 069	6 294	5 688

Büyükbaş: 24 465

Küçükbaş: 63 917

Toplam: 88 382

Dâhili Rayice Göre

Ayır	2 107 x 5 000 = 10 535 000
Kısrak	3 060 x 2 500 = 7 650 000
Tay	2 073 x 3 000 = 6 219 000
Boğa	9 498 x 2 000 = 18 996 000
İnek, Düve	7 727 x 2 000 = 15 454 000
Koç	32 866 x 200 = 6 573 000
Koyun	19 069 x 200 = 3 813 800
Tiftik Teke	6 294 x 150 = 944 100
Tiftik Keçi	5 688 x 100 = 568 800
Toplam	70 753 900

²²²BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 16

Çizelge – 3.28. Hayvancılık Kurumlarının 1950–1959 Yıllarında Tavukçuluk Durumu²²³

Yıl	Damızlık Tavuk Miktarı	Yumurta Üretimi	Halka Satılan Damızlık Yumurta	Civciv Üretimi	Halka Satılan Civciv
1950	1 011	79 840	6 860	3 233	257
1951	1 355	86 981	7 639	4 509	286
1952	1 588	100 573	8 789	4 949	449
1953	2 704	143 603	15 258	12 367	1 167
1954	3 223	205 911	19 921	15 162	2 755
1955	4 291	292 240	44 699	18 789	4 400
1956	5 690	348 565	35 266	32 044	10 372
1957	9 878	534 919	34 164	69 174	31 223
1958	17 129	932 659	83 669	191 629	67 175
01.12.1959	32 047	1 422 326	858 386	192 577	114 631

²²³BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 18

Çizelge – 3.29. Döner Sermayeli Hayvancılık Kurumlarının 1949–1959 Arası Çıkarılan Sayısal Bilgi²²⁴

Kurumun	Hazinece Yapılan Yardım	Sermaye	Gelir	Gider	Bina ve Tesisler
Karacabey Harası	6 117 223	11 087 251	45 112 820	33 745 533	3 683 725
Çifteler Harası	3 428 685	7 177 589	23 605 373	19 630 663	1 958 442
Konya Harası	2 236 500	3 575 205	10 029 770	9 630 484	988 692
Çukurova Harası	3 019 184	5 976 073	16 548 603	17 251 482	1 207 068
Sultansuyu Harası	2 705 000	4 243 348	14 942 535	14 342 410	654 677
Karaköy Harası	6 468 000	6 856 122	16 200 998	9 968 779	1 625 351
Altındere Harası	5 214 305	5 960 988	11 395 167	9 040 657	1 515 064
Merinos Çiftliği	1 546 832	3 364 786	8 092 000	7 173 304	312 851
İnanlı İnekhanesi	15 000	483 027	3 927 104	3 652 995	376 541
Kazova İnekhanesi	10 000	487 961	3 142 294	2 699 198	78 667
Boztepe İnekhanesi	-	465 212	3 187 689	2 267 079	447 319
Göle İnekhanesi	6 000	425 106	1 949 568	1 649 251	309 268
Kumkale İnekhanesi	50 000	238 540	1 991 262	1 542 421	195 075
Maraş İnekhanesi	50 000	229 587	1 580 301	1 521 437	209 682
Hafik İnekhanesi	50 000	179 677	869 513	651 164	199 788
Lalahan İnekhanesi	50 000	104 907	32 204	29 606	53 604
Toplam	30 966 729	50 855 379	162 607 201	134 796 463	13 815 614

²²⁴BCA: 30.01/107.676.1 Cetvel No: 19

4. TARTIŞMA

Atatürk'ün ölümüyle Türk dış politikası değişmeye başlamış, komşu devletlerle barış ve ittifak üzerine temellendirilen yaklaşım, Batı yanlısı bir çizgiye doğru yönelmiştir (Koçak, 1997). II. Dünya Savaşı'nın getirdiği zorluklara rağmen henüz kalkınma çabaları içinde olan Türkiye, İnönü iktidarının ustaca yaptığı manevralar ile Savaştan uzak durabilmiş, ancak yine de Savaş'ın tüm zorlukları yaşanmıştır. Aydemir'in (2000), İnönü'den aktardığı şekliyle “*tedbirler zamana ve ihtiyaca göre uydurulmak lazımdı*” prensibiyle askeri ve ekonomik yardım kabul edilmiştir. Bu zor dönemin bıçak sırtında geçmesine rağmen Türkiye'nin dış yardımları ancak şartlarına uygun olduğu sürece kabul ettiği söylenebilir.

Özkan'ın (2006) belirttiği üzere, II. Dünya Savaş'ı sonrası tüm dünyada kalkınma mücadelesi egemen devletlerin hazırladığı planlar çerçevesinde uygulanmaya başlamıştır. Türkiye de Avrupa Kalkınma Planı içerisinde; savaşta zarar gören Avrupa ülkelerinin onarımına yardımcı olmak için tarım ve madencilik alanında hammadde üretimi yapmıştır. Türkiye'ye ayrılan ilk krediler alt yapı inşası için verilmiş, 1950 yılında silo inşaatlarına başlanmıştır (Uyanık, 1978). Bu düzen içerisinde, kısa süre önce gizli sınıflandırılan dış ticaret istatistikleri ABD'ye verilmiştir²²⁵.

Türkiye'nin bağımsız olarak hazırladığı kalkınma planları, ABD'li yetkililer tarafından yardım şantajı ile durdurulmuştur. Yıkılan Avrupa'nın kapitalist kanadının ihtiyaçları doğrultusunda tarıma dayalı bir ekonomiyi benimseyen, sanayileşmede sadece tarımda kullanılacak el aletlerinin üretildiği bir sanayinin kabul edildiği ve üretilen hububatın pazara kolay sunulmasını sağlayacak karayolu teşkilatını kurma rolü biçilen Türkiye (Uyanık, 1978), bu durumu kabul etmiştir. Yardımın şekli “*Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma*”yla belirlenmiştir²²⁶. Türkiye, ABD'nin verdiği görevi dâhilinde ekonomik kalkınma çabası içerisine girmiştir.

²²⁵BMuGn.Md.K.: 30.10/268.805.20 (EK-6).

²²⁶Resmi Gazete (1947): Türkiye Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 12 Temmuz 1947 tarihinde Ankara'da imzalanan “Türkiye'ye yapılacak yardım hakkında Anlaşma”nın onanmasına dair Kanun, Tarih: 05.09.1947, Sayı: 6699.

Emperyalizmin kendi pazar sorununa çözüm ihtiyacından kaynaklanan çalışmalarda Türkiye de bu yönde hareket etmiştir. CHP'nin DP tarafından eleştirilen batı yanlısı politikası, DP iktidarı döneminde artarak devam etmiş, askerî yardım yanında ekonomik alanda da yardım istenmiştir²²⁷. Menderes İlk Hükümet Programında, Marshall Planından temin edilecek yardımın gecikmesinin, önceki Hükümetin hatası olduğunu söylemiş, Cumhurbaşkanı Bayar da tüm TBMM açış konuşmalarında dış yardım konusu üzerinde durmuştur. Yine DP iktidarında ABD yardımlarının bütçeye aktarılmasında, BM ile gıda ve tarım konularında, Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının teknik yardımlarında, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı ve Dünya Sağlık Teşkilatı arasında teknik yardım anlaşmalarında, ABD ve Avrupa Ekonomik İş Birliği üyesi ülkelere yardım konusunda, bu yardımların imzasında Hükümet'e yetki verilmesi, ABD ile ticari ilişkilerde vergi muafiyeti sağlama dış ülkelerle ilişkileri düzenlemek amacıyla danışma heyeti kurma, salgın hayvan hastalıkları ile uluslararası boyutta mücadelede etmek, Türk çiftçisine örnek olabilecek çiftlikler kurmak, ABD'den gıda ihraç etmek gibi konularda çok sayıda kanun çıkartılmıştır (EK-10). Baytal'ın (2007), tespitine göre DP en fazla dış ticaret anlaşmasını ABD ile yapmıştır. Sonuçta, eleştirilen bir politika, önceki dönemi aratacak yakınlık ve bağlantılarla sürmesi günü kurtarma gayretinde siyasi bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir, bu dönemde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de Cumhurbaşkanı İstiklal Savaşı'nın Galip Hocası, Celal Bayar'ın olmasıdır.

Hayvanlar üzerinden alınan vergi, Türk ekonomisinin iki temelinden birini oluşturduğu için Hükümetlerin her zorlukta başvurdukları bir seçenek, her seçim öncesi kaldırma vaadiyle bir oy kaynağı olmuştur (EK-7). II. Dünya Savaşı'nın getirdiği olağanüstü durumda ülke savunması için kullanılacak hayvanların ithalinden vergi kaldırılmıştır. Savaş sırasında tüm varsıllarından almak zorunda kaldığı Varlık Vergisi günümüzde de haksızca eleştirilirken, köylüden alınan ve bütçeye daha fazla katkısı olan Toprak Mahsulleri Vergisi istek ve yaptırımlarıyla köylüye çok daha ağır yükümlülükler getiren MKK hakkında çalışan yazarlarca

²²⁷BCA: 30.01/60.373.3

Varlık Vergisi kadar üzerinde durulmamıştır (Baytal, 2007; Çavdar, 2003; Kayra, 2011). Bu durum Varlık Vergisi türü servet vergilerinin gündeme getirilmesini engelleyen taraflı bir eleştiri olarak değerlendirilmelidir.

Savaş sonrası hayvan ve hayvansal ürün ihracatı gümrük çıkış vergisinden, kamu yararına bırakılıp kiralanmayan mera, harman yeri, çayırılık araziler vergiden muaf tutulmuş, köy öğretmenlerine verilen hayvanlardan alınan verginin kaldırılmış olması, hayvancılığın geliştirilmesi için atılmış olumlu adımlar olarak değerlendirilebilir. Belediye sınırları içinde ticareti yapılan çiftlik hayvanlarından satış bedeli üzerinden vergi alınmasının yanı sıra süs köpekleri isteğe bağlı da olsa vergilendirilmesiyle köpekler de belediye kayıtlarına alınmış, hayvansal verilerin oluşturulması açısından olumlu bir çaba olarak düşünülebilir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda da hayvansal üretimin desteklenmesi için kamu idare ve kurumlarına bazı muafiyet ve istisnalar ve su ürünleri ve av derilerinden alınan av vergisinin kaldırılması bu sektörler açısından olumlu değerlendirilebilir.

Hayvanlar Vergisi Kanunu'nda değişiklikler DP döneminde de devam etmiş, yoklama süresi bittikten sonra Türkiye'ye getirilen hayvanlardan o yıl için vergi alınmamış, kayıt sırasında damızlıklar için özel bildirimler istenmiş, hayvan sayısı ve niteliğini artırmak için çalışılmıştır. Hayvan Islah Kanunu'nda 1952'de yapılan değişiklikle ithalatı yapılan hayvanların soy kütüğüne kaydı damızlık olarak değerlendirilecek hayvanların kayıt altına alınması yönünde atılan olumlu bir adım olarak nitelenebilir.

Yerlikaya ve Özgür'ün (2006) de belirttiği gibi damızlık aygır ve boğaların 1956 yılında tüm vergilerden muaf tutulması, bu muafiyete kümes hayvanlarının da alınması, suni tohumlamanın ücretsiz yapılması hayvancılığı teşvik için olumlu bir adımdır. Uyanık (1978), göre hayvan ıslahı çalışmalarının, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı haralarda yürütülürken, Devlet Üretim Çiftliklerinde de bu işlerin yapılmaya başlaması Bakanlıkta farklı genel müdürlüklerde farklı stratejiler uygulanmasına yol açtığını söyleyerek bu durumu olumsuz olarak değerlendirmiştir. Öte yandan, DP dönemi boyunca yapılan suni tohumlama çalışmalarında; sığır varlığında ve niteliğinde artışlar kaydedilmiş, 1950 yılında 25 000 baş olan kültür ırk

sığır ve melezleri 1959 yılında 100 000 başı geçmiştir. Haralar ve inekhanelerde 1950 yılından sonra tavukçuluk faaliyetleri de yapılmış, 1959 yılında halka 114 000 civciv ve 258 000 yumurta dağıtılmıştır. Elektrikli kuluçka makineleriyle 1955 yılından itibaren takviye edilen kurumlarda Leghorn ve Lvema-Haemshire ırkları üzerinde çalışılmış, kuluçka kapasitesi 1959 yılında 151 527'ye yükselmiştir. Tüm bu başarılar olumlu bakılmaması gereken ABD yardımlarının Türkiye hayvancılığına pozitif yansımaları olarak kabul edilebilir. Suni tohumlama çalışmalarının haralarda başarı ile uygulanmasının ardından yetiştiriciyi yoklama niteliğinde sabit laboratuvarlar yapılmış, ilk yıllarda alınan iyi sonuçlar çevre köylülerin de talebini artırmış motorlu araçların kullanılma verilmesiyle daha geniş suni tohumlama hizmeti sunulmuş zamanla hizmet Orta Anadolu'ya ilerlemesi üzerine (Adaoğlu, 1971; Gökçen, 1982), Islahı Hayvanat Kanunu'nun yetersizliği 1957'de yapılan değişiklikle ortadan kaldırılarak bu konuda çalışan elemanlara maddi haklar ve teşvikler sağlanması, hayvan ıslahının en önemli sorununu gidermede çok önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Vergi konusunda DP ilginç adımlar da atmıştır, ABD'nin yardım programı gereğince yapacağı masraflar da dâhil olmak üzere, ortak savunma için yapılacak hizmetlerde munzam vergi, resim, harç ve ücretlerden muafiyeti uygulanması, Türkiye ile ABD arasında Türkiye'ye gıda maddeleri satışı için anlaşmalar yapılması, ABD'den ithal edilecek, gıda maddelerine vergi muafiyeti getirilmesi²²⁸, devamında çıkarılan Kanunla²²⁹ ihtiyaç fazlası zirai madde ticaretinin geliştirilmesi sonunda Türkiye ABD'den donyağı, dondurulmuş et²³⁰, konserve sığır eti, peynir, süttozu²³¹, yem, tereyağı, yağlı süttozu, peynir, yağsız süt tozu ithalat etmiştir²³². Bu

²²⁸**Resmi Gazete** (1957): 5436 sayılı kanuna müsteniden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında akdedilen Anlaşmalar gereğince ithal olunacak zirai ve gıdai maddelerin muafiyeti hakkında Kanun, Tarih: 24.05.1957, Sayı: 9615.

²²⁹**Resmi Gazete** (1957): Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında münakit Zirai Emtia Anlaşmasının tasdikına dair Kanun, Tarih: 20.06.1957, Sayı: 9638.

²³⁰**Resmi Gazete** (1959): Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanununun 1'inci kısmı hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında münakit 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 11.06.1959, Sayı: 10228.

²³¹**Resmi Gazete** (1959): Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanununun 1'inci kısmı hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşmaya ek 25 Ocak 1957 tarihli Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 11.06.1959, Sayı: 10228.

veriler ışığında II. Dünya Savaşı sonunda ABD tarafından hazırlanan kalkınma planında, tarımsal üretimle Avrupa'ya hammadde sağlamak üzere yola çıkan Türkiye'nin ithalatçı ülke konumuna düşmesinin planın ABD için yararlı olduğu düşünülebilir.

Hayvan hastalıkları ile mücadele hem CHP hem de DP iktidarı dönemlerinde sürmüştür (EK-8). Mücadele edilmesi zorunlu olan, Sığır Vebası, Şap, Şarbon, Yanıkara, Sığırların Ciğerağrısı, Verem, Barbon, Sığır Pastörellozu, Keçi ciğerağrısı, Çiçek, Ruam, Beygirlerin Salgın Beyaz Damar Hastalığı, Durin, Uyuz, Kuduz, Domuzların Sarı Zatürresi-Vebası, Tavuk Kolerası-Vebası, Difteri ve Çiçeği, Pullorum, Abortus Enzooticus, Agalaxie, Gurm, Mastitis Contagiosa, Piroplazmosis, Distomatosis, Hypodermosis, Echinococcosis, Strongylosis hastalıklarına 1959 yılında Bradzo ve İchteroheamoglobinurie de eklenmiştir. Hastalık mücadelesi için üç laboratuvar, bir aşı ve serum enstitüsü, bir veteriner kontrol enstitüsü, bir bakteriyoloji enstitüsü, on hayvan dispanseri ve üç hayvan hastanesi açılmıştır. HSZN'ne ek Distomatosis ve Hypodermosis Hastalıkları Nizamnamesi çıkarılması, ilerleyen yıllarda HSZN'nin bazı maddelerini değiştiren yeni bir Nizamname yürürlüğe konması, at vebası hastalığı ihbarı mecburi hastalıklar arasına alınması, ihbarı zorunlu hastalıklarla hızlı mücadele için ihtiyar heyetinin durumu bildirme, mahallelerinde bulunan aygır ve boğaları muayene için veteriner hekim veya ziraat memurlarına bildirme zorunlu tutulması, bulaşıcı hastalık mücadelesinde tazminat bareminin genişletilmesi, abortus enzooticus ve koyun-keçi strongylosis için Yönetmelik çıkartılması, hayvan hastalıkları mücadelesinde gösterilen çabalar olarak değerlendirilebilir. Şap hastalığıyla uluslararası mücadele ve aşı üretim merkezi kurulması için teknik bilgi almak amacıyla yapılan çalışmalar da uluslararası işbirliğine verilen güzel bir örnek olarak kabul edilebilir. Bunların yanı sıra ihbarı zorunlu hastalıklar listesini hazırlama yetkisinin Bakanlar Kurulundan alınarak Tarım Bakanlığına devredilmesi mücadelenin daha hızlı ve etkin bir şekilde yapılması açısından olumlu bir karar olarak değerlendirilebilir. Büyük bir çiftçi olan

²³²**Resmi Gazete** (1959): Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanununun I'inci kısmı hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 12 Kasım 1956 tarihli Anlaşmaya müsteniden 20 Ocak 1958 tarihinde akdedilen Anlaşmanın tasdikı hakkında Kanun, Tarih: 11.06.1959, Sayı: 10228.

Adnan Menderes'in, Hükümet Programlarında hayvan hastalıkları ile mücadele konusuna ayrıntılar ile değinmesi sadece DP'nin ilgisini değil Başbakan'ın da konuya yabancı olmamasından kaynaklandığı olarak değerlendirilebilir.

Hayvan sağlık memurlarının eğitim, öğretim ve görev sırasında yetki ve sorumlulukları belirlenmiş²³³, koruma ve tedavi amaçlı aşı, serum ve ilaç uygulamalarını veteriner hekimlerin sorumluluk ve denetimi altında yapabilme yetkisi verilmiş²³⁴, teşkilatın daha düzenli, bilimsel ve verimli çalışması için gösterilen bir çaba olarak değerlendirilebilir.

II. Dünya Savaşı'nın ağır şartlarına karşın veteriner hekimlerin uzmanlık yapmaları ihmal edilmemiştir. Stajyer veteriner hekimler için çıkartılan Talimatname (Anon-a, 1942) staj süresince çok iyi donanım kazandıracak hükümler içermiştir. Bunun yanı sıra birkaç ay sonra yine Tarım Bakanlığınca çıkartılan Veteriner Teşkilatı İhtisas Yönetmeliği (Anon-b, 1942) Resmi Gazetede ancak 15 Eylül 1949 tarihinde yayınlanmıştır²³⁵. Teşkilatta görev alan veteriner hekimlere donanımlarını ve kariyerlerini geliştirmek amacıyla klinik, laboratuvar ve zootekni alanlarında uzmanlık yolu açılmış, daha nitelikli veteriner hekimlerin yetişmesi amacıyla önemli bir adım olduğu söylenebilir. DP döneminde çıkartılan Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesiyle uzmanlık yapan veteriner hekimlerin, eğitim belgesi alabilmeleri için Tarım Bakanlığı'nca yapılacak sınavı başarmaları zorunlu tutulmuş, yurt dışında uzmanlık yapanlara da yeniden sınava girme koşulu getirilmiştir²³⁶. Tarım Bakanlığının bu konuda bir örneklik sağlamağa çalıştığı ve daha nitelikli eleman yetiştirme çabaları göstermesi yönünden olumlu çabalar olarak kabul edilebilir.

Veteriner hekimler tarafından yıllarca beklenen, taslağı tartışmaya açılan meslek icrasına yönelik Yasa, 9 Mart 1954 tarihinde 6343 sayı ve Veteriner Hekimliği Meslekinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül

²³³ **Resmi Gazete** (1941): Hayvan Sağlık Memurları Mektebi ve bu memurların vazife ve selahiyetleri hakkında Nizamname, Tarih: 28.05.1941, Sayı: 4819.

²³⁴ **Resmi Gazete** (1949): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 04.07.1949, Sayı: 7249.

²³⁵ **Resmi Gazete** (1949): Veteriner Teşkilatı İhtisas Yönetmeliği, Tarih: 15.09.1949, Sayı: 7307.

²³⁶ **Resmi Gazete** (1955): Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesi, Tarih: 02.06.1955, Sayı: 9018.

Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun²³⁷ ismi ile çıkartılmıştır. Kanun veteriner hekimlerce sevinçle karşılanmış, TBMM Başkanı ve Vekiline, Tarım Bakanı'na şükranlarını sunmuşlardır (Evren, 1954; Kolaylı-a, 1954). Yasada, veteriner hekim tanımı yapılmış, mesleği yapabilme şartları belirlenerek meslek uygulamasının güvence altına alınması açısından olumlu bir adım atıldığı söylenebilir. Tüm veteriner hekimlerin Kanun hükümlerine bağlı kılınmasıyla; serbest, akademisyen, Tarım Bakanlığı ya da askeriye bünyesinde yer alan veteriner hekimlerin eşit koşullarda meslek uygulamalarını yapmaları konusunda günümüzden daha ileri bir Yasa olduğu düşünülebilir. Veteriner hekimliği eğitim öğretiminde daha yüksek bir çizgi yakalamak adına; uzmanlık şartlarının açıklanması, uzmanlık yetkisi olmadan böyle bir unvan kullanmanın suç sayılması, lisans eğitimini ve uzmanlığını yurtdışında yapanların denkliği için collegium sınavı zorunlu tutulması olumlu bir çaba olarak değerlendirilebilir. Her veteriner hekime muayenehane açma hakkı verilerek, serbest veteriner hekimliğin önünün açılması daha önce de yapılan bu hizmetin yasal bir zeminde yürütülmesi açısından önemli ve olumlu olarak bakılabilir*. Veteriner hekim bulunan şehir, kasaba ve köylerde veteriner hekim olmayanların her türlü hayvan hastalıklarını tedavi etmeleri, ameliyat yapmaları yasaklanmış, ancak hayvan sağlık memurları ile hayvan sağlığı işlerinde ameli bilgisi olduğu bilinenlere hazırlanacak yönetmelik hükümleri içerisinde sanat icra etme izni verilmesiyle veteriner hekim olmayan yerlerde hayvan sağlığı hizmetlerinin yürütülmesine çalışılması yararlı bir çaba olarak görülebilir. Yine Kanunla tüzel kişilik niteliği taşıyan Türk Veteriner Hekimleri Birliği kurulmuş olması, Birlik'in, Veteriner Hekim Odaları, Birlik Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ve Büyük Kongre gibi organlardan oluşan, kamu yararı güden meslek kuruluşu olarak tanımlanması, mesleğin ülke çıkarları doğrultusunda uygulanmasını sağlamak, üyelerin maddi ve manevi haklarını korumak, hayvancılığın gelişmesi için resmi makamlarla görüş alışverişi yapmak, raporlar hazırlamak, serbest veteriner hekimler ile Tarım Bakanlığı arasında eşgüdüm sağlamak, mesleğin itibarını artırmak ve veteriner fakültesi öğrencilerine destek vermek gibi yükümlülükler ile

²³⁷**Resmi Gazete** (1954): Veteriner hekimliği meslekinin icrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile odalarının teşekkül tarzına ve göreceği işlere dair Kanun, Tarih: 18.03.1954, Sayı: 8661.

*Kanun'u çıkmasından sonra 23.06.1954 tarihinde Konya'da Veteriner Hekim Adnan Ertanık tarafından yasal düzenlemeler ışığında ilk veteriner muayenehanesi açılmıştır (Yaşar, İzmirli, 2008).

görevlendirilmesi o zamana kadar Türk Veteriner Hekimleri Derneği tarafından yapılan bu hizmetlerin²³⁸ (Dinçer, 2004), meslek örgütü çatısı altında yapılmasını sağlaması bakımından olumlu bir girişim olarak değerlendirilebilir. Özmert'in de (1946) değindiği gibi Yasa'da bazı eşitlik prensibine uymayan bazı noktalar da vardır. Büyük Kongre'ye her odanın üye sayısı ne olursa olsun odaların iki temsilci göndermesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Aynı yönde eleştiri oda genel kurullarının oniki kişi ile toplanması konusunda da getirilmiştir (Özmert, 1964). Veteriner hekim odalarının onayı olmaksızın veteriner hekimlerin istihdamı yasak kılınması, ülkede veteriner hekimliği hizmetlerinin organizasyonu sistemli yapılmasının sağlanması açısından olumlu değerlendirilebilir. Odaların toplantılarına mazereti nedeniyle toplantılara katılmayan veteriner hekimlerin tartışma konuları hakkında görüşlerini yazıyla gönderebilmeleri, oylarını posta ile kullanabilmeleri 1954 yılı imkânları dâhilinde son derece yararlı ve önemli olarak düşünülebilir. Veteriner hekimliği hizmetlerinde asgari ücretlerin veteriner hekim odaları ve Merkez Konsey aracılığı ile veteriner hekimlerce yani hayvan sağlığı konusunda hizmet veren sistemin ana unsurunu oluşturan kitle tarafından belirlenmesi olumlu değerlendirilebilir. Yüksek Haysiyet Divanı üyelerinin toplantılarının Bakanlık gözetim ve denetimi altında olması kararların uygulanmasının etkinliği açısından olumlu olsa da sivil toplum kuruluşu yapısına ters düştüğü söylenebilir. Tüm eleştirilere karşı Yasa Türk Veteriner Hekimleri ve Türk Veteriner Hekimliği açısından bir devrim olarak değerlendirilebilir.

II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de hayvancılığın gelişimi için kamu kurumları dışında oluşumlar da hayata geçirilmiştir. Türkiye Hayvan Yemi Yetiştirme Cemiyeti²³⁹ mera ve çayırların çoğaltılmasına, mevcutların ıslahına ve korunmasına, hayvan yemi ziraatının geliştirilmesine yönelik kurulmuştur. Ancak Dernek Yönetim Kurulu'nun, dönemin üst düzey kamu görevlilerinden oluşması, sivil toplum anlayışından uzak bir görüntü sergilemesinin yanı sıra halka örnek olacak adımları atacak bir kuruluşun hayata geçirilmesi açısından olumlu görülse de Dernek'in kuruluş şekliyle Kamu teşkilatına yönelik “*eleştiri*” yapma imkânının

²³⁸ **Resmi Gazete** (1952): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 23.12.1952, Sayı: 8290.

²³⁹ **Resmi Gazete** (1940): İlanlar, Tarih: 20. Teşrinisani 1940, Sayı: 4665.

önünün kapandığı da söylenebilir. At yarıştıran ve yarış atı yetiştirenlerin ortak çıkarlarını korumak amacıyla Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti²⁴⁰ milletvekili, işadamı, gazetecilerden oluşan bir grup tarafından kurulmuş, Başbakan ve Tarım Bakanı “*Cemiyetin tabii üyesi*” sayılmıştır. Kalburüstü bir Dernek çok güçlü iki makamı doğal üyesi yaparak önlerine çıkacak mevzuata dayalı zorlukların baştan engellemişlerdir.

Hayvanları korumaya yönelik faaliyetler hem CHP hem DP iktidarı döneminde devam etmiştir. Seçimler sonunda iktidara gelen DP, CHP iktidarında alınan Türkiye Hayvanları Koruma Derneği'nin genel menfaatlere yararlı derneklerden sayılması kararı yürürlüğe konmuştur²⁴¹. Bu yaklaşımın, Devlet idaresinde devamlılık prensibinin bir örneği olduğu söylenebilir. Ankara Hayvanları Sevme ve Yardım Cemiyeti²⁴² 1945 yılında kurulmuş, etkinlikleri DP döneminde de sürmüştür. Dernek Başkanı, Başbakan Menderes'e 12 Kasım 1956'da mektup yazarak faaliyetlerinden söz etmesi, Başbakan'ın iktidarı süresince Türkiye'de yaptığı kalkınma hamlelerini övmesi (EK-9)²⁴³ hayvanları korumaya yönelik etkinliklerin kanıtı olarak görülebilir.

II. Dünya Savaşı sonunda uluslararası kuruluşlarla halk sağlığı alanında anlaşmalar yapılmış²⁴⁴, şarbon hastalığı için de tazminat getirilmiştir. Balıkthane işleri, vahşi veya zehirli hayvan bulduran bahçelerde yapılan işler, hayvan terbiyesi kurumlarındaki işler ve bakteriyoloji laboratuvarı işleri için Tüzük çıkartılmıştır²⁴⁵. İş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortası primlerinde hayvansal ürünler üzerinde çalışacak kişiler için tarifeler değiştirilmiştir²⁴⁶. Çalışanların işleri gereği aldığı risklere karşı çıkartılan mevzuat 1946–1951 yılları arasında yoğunluk

²⁴⁰**Resmi Gazete** (1943): Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti Nizamnamesi, Tarih: 30.04.1943, Sayı: 5393.

²⁴¹**Resmi Gazete** (1950): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 23.05.1950, Sayı: 7513.

²⁴²**Resmi Gazete** (1945): Ankara Hayvanları Sevme ve Yardım Cemiyeti Nizamnamesi, Tarih: 26.12.1945, Sayı: 6190.

²⁴³**BÖZ.K.Md.K:** 30.1.123.788.5

²⁴⁴**Resmi Gazete** (1946): Mesleki Hastalıkların tazmini hakkındaki 42 numaralı Milletlerarası Sözleşmeye katılmaya dair Kanun, Tarih: 16.02.1946, Sayı: 6234.

²⁴⁵**Resmi Gazete** (1948): Bakanlar Kurulu Kararları Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü, Tarih: 27.08.1948, Sayı: 6993.

²⁴⁶**Resmi Gazete** (1951): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 06.04.1952, Sayı: 8052.

kazanması olumlu bir çaba olarak değerlendirilebilir. Ancak bu tarihten sonra ABD ve Batı Avrupa ile rabita artsa da meslek hastalıkları ve çalışan hakları konularında atılan adımlar aynı yoğunlukta olmaması emekçi sınıfın haklarının göz ardı edildiğinin kanıtı olarak düşünülebilir.

Mezbaha Yapı Tüzüğü²⁴⁷ 1947’de yürürlüğe konmuş, nüfusa göre mezbaha tipleri belirlenmiş, yapısal ayrıntılar açıklanmıştır. Nüfusu 50 000’den az olan beldelere mezbaha işleri için İçişleri Bakanlığı’ndan yardım yapılabileceği kararlaştırılması²⁴⁸, mezbaha yapımı ya da tadilatına yetmeyen yerel yönetimler desteklenmesi, halk sağlığı açısından olumlu ve önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

DP dönemi süresince hayvansal kökenli gıdaların taşınması gereken nitelikler²⁴⁹ ve süt, tereyağı, eritilmiş iç ve kuyruk yağı, rafine hayvan yağı elde edilmesinde uygulanacak işlemler belirtilmiştir²⁵⁰. Süt üretilen, toplanan, süt ürünleri üretilen yerlerin açılması için yerel sağlık, ziraat, veteriner ve diğer ilgili kurumların vereceği onay üzerine faaliyetine belediye tarafından izin verilmesi kararlaştırılmıştır. Süt veren hayvanların belediyelerce veteriner hekim kontrolü altında bulundurulması ve ilgili mevzuat gereği muayenelerinin yapılması zorunlu kılınmış²⁵¹, tam yağlı inek yoğurdunun içeriği belirlenmiştir²⁵². Veteriner hekimler halk sağlığı konusunda yetkilendirilmesi, zoonozların oluşturacağı sakıncaların önlenmesi ve nitelikli hayvansal gıdaların üretilmesi açısından olumlu olarak değerlendirilebilir.

²⁴⁷ **Resmi Gazete** (1947): Mezbaha Yapı Tüzüğü, Tarih: 28.04.1947, Sayı: 6593.

²⁴⁸ **Resmi Gazete** (1947): Belediye Kanununa 110’uncu maddesine iki fıkra eklenmesine dair Kanun, Tarih: 26.06.1947, Sayı: 6642.

²⁴⁹ **Resmi Gazete** (1952): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 18.10.1952, Sayı: 8236.

²⁵⁰ **Resmi Gazete** (1956): Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Nizamnamenin bazı madde ve fıkralarının tadili ve 133 üncü maddesine bir fıkra ilavesi ve bazı madde ve fıkralarının da ilgası hakkında Nizamname, Tarih: 28.04.1956, Sayı: 9296.

²⁵¹ **Resmi Gazete** (1956): Süt ve mamullerinin istihsal ve satışına mahsus mahal ve levazım ile süt veren hayvanların yaşadıkları ve sağıldıkları yerlerin sıhhi şartlarının tesbitine dair Talimatname, Tarih: 30.04.1956, Sayı: 9297.

²⁵² **Resmi Gazete** (1960): Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Nizamnamenin bazı maddelerinin tadili hakkında Nizamname, Tarih: 22.01.1960, Sayı: 10412.

Savaş şartlarında ekmeğin, etin karneye bağlanması (Eraslan, 2007) yanı sıra çiftlik hayvanlarının beslenmesinde de bölge ve çalışan-çalışmayan hayvanlar gibi koşullar göz önüne alınarak farklı yem programları uygulanmış²⁵³, zorluklar tüm canlıları etkilemiştir²⁵⁴. Ancak, olumsuz şartların ortadan kalktığı dönemde yerli ve yabancı taylar ve yavru katırlara özel yem verilmesi, yabancı tay niteliği gösteren yerli tayların, yabancı taylar gibi beslenmesi²⁵⁵ hayvanların yüksek niteliklerini ortaya çıkartmak için alınan olumlu bir karar olduğu düşünülebilir.

II. Dünya Savaşı'nda kurulan Cenup Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği Garp Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği²⁵⁶ kurulması ve tiftik almak, tiftik ihracatı yapmakla Ticaret Ofisi'nin yetkilendirilmesi²⁵⁷ kararları ile Savaş döneminde ticaretin devlet kontrolünde yapılan çalışmalar olarak değerlendirilebilir.

Özel teşebbüslerin önünü açmak için de çalışılmış, tarım alanında üretim ve ihracatı artırıcı nitelikteki işlerde kullanılmak üzere yabancı ülkelerden yapılacak borçlanmalara, kefalet için Maliye Bakanlığı yetkilendirilmesi²⁵⁸, hayvancılığın gelişimi açısından yabancı sermaye çekmek için atılan önemli bir adım olarak görülebilir. Komşu ülkelere ihraç edilecek 500 TL miktarlık derilerin denetim dışı tutulması²⁵⁹, Torquay Protokolü hükümlerine göre üreteceği hayvansal ürünlerle Türkiye ihracatta iltimas gösterilen ülke sınıfında yer alması²⁶⁰, ekonomisinin temelini oluşturan konularda Türkiye, ihracat için elini güçlendirmesi açısından olumlu bir çalışma olarak düşünülebilir.

²⁵³**Resmi Gazete** (1942): 1942 yılı hububat mahsulüne el konulması hakkındaki kararnamenin tatbikına dair talimatname, Tarih: 18.06.1942, Sayı: 5135.

²⁵⁴**Resmi Gazete** (1941): Kararname, Tarih: 24 Teşrinisani 1941, Sayı: 4966.

²⁵⁵**Resmi Gazete** (1948): Tayınat ve Yem Kanununun 37'nci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun, Tarih: 25.05.1948, Sayı: 6914.

²⁵⁶**Resmi Gazete** (1940): Kararnameler, Tarih: 25.03.1940, Sayı: 4467.

²⁵⁷**Resmi Gazete** (1941): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanun, Tarih: 31.05.1941, Sayı: 4822.

²⁵⁸**Resmi Gazete** (1950): Hazinece özel teşebbüslere kefalet edilmesine ve döviz taahhüdünde bulunulmasına dair Kanun, Tarih: 04.03.1950, Sayı: 7448.

²⁵⁹**Resmi Gazete** (1951): Küçükbaş Hayvan Ham Derisi İhracatının Denetlenmesine Dair Tüzük, Tarih: 17.02.1951, Sayı: 7728.

²⁶⁰**Resmi Gazete** (1951): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 01.10.1951, Sayı: 7920.

Milletlerarası Tarım Enstitüsü kaldırılmış, BM Yiyecek ve Tarım Kurulu, Enstitü'nün görevlerini devralmıştır. Türkiye bu Kuruluşu tanımış, böylece uluslararası yapı güncel olarak takip edilmiştir. Teknik Yardım Temini için BM ve diğer kurumlarla anlaşmalar yapılarak, dünyada oluşan işbirliği içinde yer alınmıştır (EK-10).

Türkiye, at yarışı ve yetiştiriciliği konusunda hem CHP hem de DP döneminde aktif şekilde hareket etmiştir (Ek-11). Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti'nde (1943) Başbakan ve Tarım Bakanı, Derneğin doğal üyesi sayılmış, her iki parti iktidarında ve her koşulda gerekli düzenlemelerin yapıldığı bir sektör olan yarış atçılığı, at sahiplerinin en baştan itibaren devlet yetkililerini aralarına alarak bu gücü kullanmayı başararak mümkün olduğu düşünülebilir. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi, TJK'ya verilen at yarışlarının sevk ve idaresi konusunda yaptığı açıklamada bu konuda TJK'nın görevlerini layıkıyla yapamadığını, durumun Bakanlık Müfettişlerince tespit edildiğini, atçılığın gelişimi açısından çok önemli bir rol oynayan at yarışları işinin Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmesini ileri sürmesi (Anon, 1961) geçmiş yıllar boyunca çok başarılı olmadığı şeklinde değerlendirilebilir.

Et ve balık işlerinin düzenlenmesi için kurulan EBK²⁶¹, veteriner hekimlere yeni bir istihdam alanı olması yanı sıra sağlıklı ve güvenli et ve et ürünlerinin sunulması açısından önemli bir kuruluş olarak hizmete girmiştir (Aral, Cevger, 2000; Özgür, Başağaç, 1998). Daha önce bu konuda yetkilendirilen TMO²⁶² elinde bulunan et ve balık sanayi etüt ve araştırmalarıyla ilgili her türlü malzemeyi EBK'na devretmiş, et ve balık işleri sadece bu işle ilgilenecek bir kuruma bırakılması halk sağlığı açısından üretim ve denetim açısından olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Değişen şartlarda EBK sebze, meyve ve bunların ürünlerinin piyasasına müdahale etmek zorunda kalmış²⁶³, kimi zaman yaşanan et sıkıntısında

²⁶¹ **Resmi Gazete** (1952): İlanlar, Tarih: 26.12.1952, Sayı: 8293.

²⁶² **Resmi Gazete** (1949): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 02.07.1949, Sayı: 7248.

²⁶³ **Resmi Gazete** (1955): Kararnameler, Tarih: 22.08.1955, Sayı: 9084.

çözüm için görevlendirilmiştir²⁶⁴. Kış aylarında Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde ortaya çıkan sıkıntının giderilmesi ve et fiyatlarının normal seviyede tutulması konusunda çalışmıştır. Ancak, Alpan (1973) bu konuda sadece birkaç büyük şehrin bazı semtlerinde etkili olduğu söylemiştir. Koç (1964) tarafından da dondurulmuş balık satışlarında da başarılı bulunmamıştır. Veteriner hekimler tarafından övgü ile karşılanan bir kuruluş olarak değerlendirilen EBK DP zamanında idari kadroda veteriner hekimlerin bulunmaması açısından eleştirilmiştir (Anon, 1959; Anon, 1961; Saguner, 1961). Tüm bu eleştirilere rağmen EBK, DP döneminde kurulan halkın sağlıklı ve ucuz et tüketmesi, üretici için güvenli bir Pazar olması açısından son derece yararlı bir kuruluş olarak değerlendirilebilir.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu²⁶⁵ büyük umutlarla çıkartılmış hatta bayram olarak kabul edilmişse de²⁶⁶ büyük toprak sahiplerinin CHP'nin muhalifi olarak bir araya gelmesine ve bu birliğin DP çatısı altında toplanmasına neden olmuştur (Baytal, 2007). Kanunda hayvancılıkla uğraşan bir çiftçi veya vatandaşın ne miktarda hayvan besleyebileceği söylenmediği gibi bir sınır da konmamıştır, geniş anlamda hayvancılık yapanların geniş meralara olan ihtiyacı konusunda gerekli açıklamalar yapılmaması eksiklik olarak değerlendirilebilir. Hepsinden önemlisi Kanun'un büyük muhalifi Cavit Oral'ın Tarım Bakanlığı'na getirilmesi beklenen ümitlerin gerçekleşmeyeceğinin en büyük kanıtı olarak düşünülebilir. Kemalist bir grubun çıkardığı bu Kanunla, Türk köylüsünü bağımsız mülk sahibi bir sınıfa ve Cumhuriyeti de bu köylülerin ülkesine dönüştürmeyi isteyen bu atılıma (Ahmad, 2009), hayvancılık açısından ne kadar eksik görünse de çok önemli ve olumlu ancak tamamlanamamış bir reform olarak bakılabilir.

Savaş şartlarında çıkartılan MKK²⁶⁷, Çiftçilik yapabilecek kişilerin Devlet ya da şahsa ait ziraat işlerinde çalıştırılması gibi zorunlulukların yanı sıra, ekilen her dört hektar için bir çift öküzün milli müdafaa yükümlülüğünden muaf tutulması zaten

²⁶⁴ **Resmi Gazete** (1956): Kararnameler, Tarih: 20.10.1956, Sayı: 9438.

²⁶⁵ **Resmi Gazete** (1945): Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Tarih: 15.06.1945, Sayı: 6032.

²⁶⁶ **Resmi Gazete** (1945): T.B.M.M. Kararı Toprak Kanununun kabulü münasebetiyle Kamutayın onadığı maddeler dair, Tarih: 15.06.1945, Sayı: 6032.

²⁶⁷ **Resmi Gazete** (1940): Milli Korunma Kanunu, Tarih: 18.01.1940, Sayı: 3780.

durumu güç olan küçük çiftçileri daha zor bir duruma sokarken, büyük arazi sahiplerini bir açıdan kollamış, savaş zengini haciağaları doğuran nedenlerden biri olarak değerlendirilebilir. Yaşattığı olumsuzlukların yanı sıra II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin savaşa girmeme konusunda gösterdiği dirençte en büyük dayanağı oluşturmuştur. Basın ve edebiyatta Varlık Vergisi kadar yer almaması ise bu Kanun'un getirdiği zorlukların yeni kuşaklar tarafından bilinmemesinde önemli bir etken olarak düşünülebilir. Türk köylüsünün en başta severek yerine getirdiği MKK şartlarını, geçen zaman içinde soğuk karşılaması ve bunun cevabını seçim sandığında vermesi de siyasi tarih açısından önemli bir veri olarak değerlendirilebilir.

Köy Enstitüleri Kanunu'na²⁶⁸ göre Enstitü mezunu öğretmenlere verilen hayvanlar, okul malı sayılsa da gelirin öğretmenlere bırakılması, hayvancılığın teşviki ve bilimsel olarak öğretilmesi açısından yararlı bir adım olarak düşünülebilir. Tarım Bakanlığı uzmanlarının ziraat öğretmenleriyle işbirliği yapmalarının zorunlu tutulması²⁶⁹ bu kalkınma hamlesinin eğitim ayağının tarım teşkilatı ile ortak çalışmasını getirmiş, eksik, yanlış ya da hatalı kararların alınmasının önüne geçilmesi açısından olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Okul kurumlarından damızlık hayvanların köylülere ücretsiz verilmesi, bu hayvanların görev sırasında ölmeleri veya kazaya uğramalarında tazminat ödenmesine de Enstitülerin getirdiği övünç dolu kalkınma çabalarından sadece birisi olarak bakılabilir.

YZE bünyesinde yer alan Veteriner Fakültesi 1948 tarihinde Ankara Üniversitesi'ne bağlanması²⁷⁰ yanı sıra yeni fakültelerin açılması için de bir çaba gösterilmiştir. Her platformda veteriner hekim sayısının az olduğu vurgulanmış (Başçavuşoğlu, 1956), Cumhurbaşkanı Celal Bayar TBMM açış konuşmalarının üçünde²⁷¹ bu konudan bahsetmiş, hatta açılacak Üniversite'nin ismini dahi açıklamış,

²⁶⁸ **Resmi Gazete** (1940): Köy Enstitüleri Kanunu, Tarih: 22.04.1940, Sayı: 4491.

²⁶⁹ **Resmi Gazete** (1942): Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, Tarih: 25.06.1942, Sayı: 5141.

²⁷⁰ **Resmi Gazete** (1948): Üniversiteler Kanununa ek Kanun, Tarih: 07.07.1948, Sayı: 6951.

²⁷¹ **Resmi Gazete** (1952): Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dokuzuncu Döneminin Üçüncü Toplantı Yılıını Açarken Kamutay'daki Söylevleri, Tarih: 03.11.1952, Sayı: 8247., **Resmi Gazete** (1953): Reiscumhur Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin dokuzuncu Döneminin dördüncü toplantı yılını Açış nutukları, Tarih: 02.11.1953, Sayı: 8546., **Resmi Gazete** (1955): Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onuncu Döneminin İkinci Toplantı Yılıını Açış Nutukları, Tarih: 02.11.1955, Sayı: 9144.

ABD ile yapılan işbirliğinden söz etmiştir. “İşbirliği başarılı olmuş”, Türkiye’nin Doğusunda kurulacak bir üniversitede Veteriner Fakültesine gerek olmadığına dair Nebraska Üniversitesi Heyeti’nin Milli Eğitim Bakanlığı’na verdiği rapor doğrultusunda çalışma durdurulmuştur (Anon, 1961; Aydın, 1949). Cumhurbaşkanı’na rağmen böyle bir kararın alınması dönemin asıl iktidar üzerinde ABD baskısını açıkça gösterdiği şeklinde değerlendirilebilir. Veteriner hekimlerin tepkisini çeken bu olay sonrası, Veteriner Fakültesi ve Tarım Bakanlığı Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü işbirliğiyle hazırlanan ve konunun önemini açıklayan bir rapor Devlet Bakanı Osman Kapanı, Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, Tarım Bakanı Nedim Ökmen, İktisat ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı’ya sunulmuştur (Anon, 1954; Kolaylı, 1954b). Türk Veteriner Hekimleri Derneği yıllık toplantılarında üç yıldan beri İstanbul’da bir veteriner fakültesi kurulması için çalışmalar yapıldığını bu konuda bir heyet oluşturarak, İstanbul Üniversitesi Rektörü ve beş kişilik bir profesör heyeti ile görüşüldüğünü ancak olumlu bir sonuç alınmadığını bildirmişlerdir (Anon, 1959). Tüm bu bilgiler ışığında bilimsel işbirliği adı altında ABD’nin veteriner fakültesini gereksiz görmesi ve Türk hükümetinin bu doğrultuda hareket etmesinin Türk hayvancılığı açısından son derece yanlış bir karar olduğu söylenebilir.

DP, mera normlarına dair Yönetmelikle²⁷² ilgili bölgenin ekonomik ve doğal koşulları göz önünde bulundurulmaya çalışılarak hayvanların otlatma ihtiyacı belirlenmiştir. Başbakan Menderes 1954’te okuduğu Hükümet Programında²⁷³ artan hayvan mevcuduna karşın, azalan meraların hayvansal üretim için tehlike yarattığını ve entansif üretim zorunluluğunu, o güne dek görülmemiş bir ayrıntı ile açıklamıştır. Çayır, mera ve yem bitkileri konularında teknik yardım için uluslararası işbirliği anlaşmaları yapılmış²⁷⁴, konu ile ilgili yönetmelikler de çıkartılmıştır²⁷⁵. Ancak, Türk tarım politikası 1950–1960 arası bitkisel üretime ağırlık veren bir yönde, dünyadaki gelişmelere ters yönde hareket etmesi (Dinçer, 1988) ve ithal edilen traktörlerle

²⁷² **Resmi Gazete** (1950): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 22.08.1950, Sayı: 7589.

²⁷³ **Resmi Gazete** (1954): Başvekil Adnan Menderes tarafından 24/05/1954 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan Hükümetin Programı, Tarih: 27.05.1954, Sayı: 8717.

²⁷⁴ **Resmi Gazete** (1954): Kararnameler, Tarih: 04.10.1954, Sayı: 8819.

²⁷⁵ **Resmi Gazete** (1957): Kararnameler, Tarih: 12.04.1957, Sayı: 9584.

birlikte Kore Savaşı'nın yarattığı tarımsal ürünlerin değer kazanması mera konularında yapılan tüm çalışmaları boşa çıkartmıştır. Tamamen meraya dayalı ülke hayvancılığı mera alanlarının daraltılması ve verimlerinin düşmesine karşın hayvan sayısındaki artış nedeniyle verim ve toplam üretim açısından önemli derecede etkilenmiştir (Anon, 1973). Çayır ve meraları ekili toprağa dönüştürmede traktöre kolayca kavuşan büyük toprak sahipleri oldukça kârlı çıkmış, traktörle tarlaya dönüştürülen meralar hayvanları otlatmak için bulamama sıkıntısına yol açmıştır (Oktar ve Varlı, 2010). Bu bilgilerin ışığında, yapılan bu mera katliamının hayvancılığı olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Dönemin hayvan ve hayvansal ürün ihracatı rakamlarına bakıldığında (EK-12) gelir hanesinde yer alması, olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak bu sonuçlarda göz ardı edilmemesi gereken durum düzen içerisinde bir dâhilinde artışın olmamasıdır. Buradan çıkartılması gereken sonuç plan dâhilinde çalışmaların yapılmadığı olgusudur. Planlı kalkınma konusunda kendi içinden çıkan fikirlere bile olumlu yaklaşmayan (Albayrak, 2007) DP'nin bu tutumuyla, Hükümet programlarında, Cumhurbaşkanı konuşmalarında yer alan sözlerin hayata geçirilememesi şaşırtıcı bir sonuç olarak değerlendirilmemelidir.

Tüm bunlardan yola çıkılarak söylenebilir ki; büyük toprak sahipleri ve ticaret burjuvazisinin temellerini oluşturduğu Demokrat Parti döneminde emperyalizm dünya siyasetinde yeni bir strateji seçmiş, az gelişmiş ülkelerde artık ülke burjuvazisini tasfiyeye değil, onunla işbirliğine gitmeye başlamıştır (Eroğlu, 2003). Bu birliktelik; Türkiye'de uygulanan hayvancılık politikalarını, beraberinde veteriner hekimliği hizmetlerini de etkilemiştir. Demokrat Parti iktidarı öncesi ABD güdümüne girmeye başlayan Türkiye, 1950'den sonra bu çabalarını hızlandırmıştır. ABD yardımıyla traktöre kavuşan Türkiye, meraları ekim alanına dönüştürmesiyle birlikte zirai ürünleri bol miktarda üretmiş ve ihraç etmiştir. Demokrat Partinin temelini oluşturan kitlenin tarımsal üretimlerinin karşılığı olarak ekonomik açıdan hoşnut olduğu bu dönem siyasi açıdan karşılığını bulmuş, aynı politika sürdürülmüştür. Bağımsız, planlı bir ekonomik politika izlenmemesi Türk hayvancılığına da yansımış, bu alanda parlak görünen üretim, mücadele ve hizmet rakamları o dönemde ülke içine adeta virüs gibi yerleşen ABD etkisini gizlemiş,

uzun kuluçka döneminin ardından Türk veteriner hekimliği ve hayvancılığında yarattığı etkileri ancak günümüzde karşımıza çıkmıştır.

Hayvancılıkta ulaşılan rakamlar artış gösterse de temel yaklaşımda yapılan hata Demokrat Parti Döneminde hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetlerinin Türk Veteriner Hekimliğinde bir tarih sorununu değil, bir gelecek sorununu doğurmuştur.

5. SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı'ndan uzak durabilmek için dış politikasını sürekli değişen ancak temelde Batı eksenli bir zeminde tutmuştur. Bu zor dönemde Milli Korunma Kanunu, Toprak Mahsuller Vergisi Kanunu ve Varlık Vergisi Kanunu'nu çıkarmıştır. Savaş sonunda ise ABD kendi güvenliğini oluşturmak için hazırladığı Truman Doktrini ve bu doğrultuda oluşturulan Marshall Yardım Planıyla Türkiye tamamen ABD merkezli bir politikanın içine girmiştir.

Demokrat Parti iktidarı öncesi ABD güdümüne giren Türkiye, Mayıs 1950'den itibaren bu çabalarına ivme kazandırmıştır. Dünya'da Kore Savaşı nedeniyle ortaya çıkan hububat – pamuk ihtiyacı, ABD yardımıyla traktöre kavuşan Türkiye'nin meraları ekim alanına dönüştürmesiyle birlikte değeri artan bu mallardan bol miktarda üretmesini ve ihracatını getirmiştir. Demokrat Partinin temelini oluşturan kitlenin tarımsal üretimlerinin karşılığı olarak ekonomik açıdan hoşnut olduğu bu dönem siyasi açıdan karşılığını bulmuş, aynı politika 1950'den 1960'a kadar sürdürülmüştür. Et ve Balık Kurumu, Devlet Üretim Çiftlikleri gibi hayvancılık kurumlarının hayata geçirildiği, Veteriner Hekimliği Meslekinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un çıkartıldığı, Hayvan Islah Kanunu'nda suni tohumlama teşviki yönünde değişiklikler yapıldığı, damızlık hayvanlar ve kanatlı hayvanların vergiden muaf tutularak bu alanın gelişmesi yönünde çabalar sergilendiği dönemde büyük bir mera kıyımı yaşanmış, tarımda yaşanan bu gelişim hayvancılıkta, artış gösteren verilere karşın yakalayamamıştır. Demokrat Parti iktidarının hayvancılık ve veteriner hekimliği hizmetleri alanında uyguladığı sosyal, siyasal ve ekonomik politikalar bugün Türkiye'nin hayvancılık alanında içinde bulunduğu durumun en önemli nedeni olmuştur.

Çalışmada, Demokrat Parti döneminde hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetleri konusunda Devlet işleyişinin değişimi kronolojik olarak derli-toplu şekilde verilmeğe çalışılmıştır. Tez; Türkiye hayvancılığının II. Dünya Savaşı sonrasında en önemli dilimi olan 1940–1960 arası bilgileriyle günümüze kadar

uygulanan hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmet politikalarının değerlendirilmesine kaynak olabilecektir.

ÖZET

Demokrat Parti Dönemi Hayvancılık Politikaları ve Veteriner Hekimliği Hizmetleri

Türkiye Cumhuriyeti, dış politikasını, II. Dünya Savaşı dışında kalabilmek için sürekli değiştirmiş; savaş sonrasında da ABD güdümlü bir çizgiye oturtmuştur. Bu dönemle birlikte aynı yapılanma Truman Doktrini ve Marshall Yardımının etkisiyle Türkiye'nin ekonomi politikasında da izlenmiştir. Demokrat Parti iktidarında Türkiye, Kore Savaşı ile Dünya'da oluşan tarımsal ihtiyaç, Türkiye'nin geleneksel tarım ürünlerinin yüksek getiriye ulaşmasını sağlamıştır. Meraların tarım alanına dönüştürüldüğü bu dönemde hayvancılık da tarım kadar olamasa da gelişme göstermiştir.

Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu 14 Mayıs 1950 – 27 Mayıs 1960 yılları arasında uygulanan hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetlerini tek ve bütünsel olarak ele alan bir yayına rastlanmamıştır. Çalışma bu açığı kapatma yolunda hazırlanmış; bilgiler, Demokrat Parti Hükümetlerinin Devlet işleyişini zaman içinde nasıl değiştirdiğini ortaya koymak amacıyla, kronolojik olarak verilmiştir. Bilim tarihi araştırmaları ilkeleri ışığında doğru ve bilimsel bir zemine oturtulmaya çalışılarak, bilim ve siyaset tarihinde araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Hayvancılık Politikaları, Hükümet Programları, Veteriner Hekimliği Hizmetleri

SUMMARY

Livestock Policies and Veterinary Services in The “Demokrat Parti”

Republic of Turkey, foreign policy, continuously changed in order to stay out of World War II, after the war, the USA sits on a line-driven. This period in the same building with the Truman Doctrine and Marshall Aid also observed the effect of Turkey's economic policy. Democrat Party was in power in Turkey, the Korean War with the agricultural needs of the world, Turkey has provided access to higher returns than traditional agricultural products. Converted to agricultural field, livestock pastures during this period also has developed not necessarily to agriculture.

The Democrat Party was in power between May 14, 1950 - May 27, 1960, the policies applied to livestock and veterinary surgeon services, a publication dealing with was not found as unique and whole. Working towards closing this gap, prepared information, the functioning of the State governments has changed over time in order to put out, are given in chronological order. The history of science research in the light of the principles of right and placed on a scientific foundation has been presented to researchers working on science and history of politics.

Key Words: Demokrat Party, Government Programs, Livestock Policies, Veterinary Services,

KAYNAKLAR

- ADAOĞLU, A., (1971). Personel Kanundaki Yan Ödemeler ve Suni Tohumlama Çalışmaları. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **41**: 39-47.
- AHMAD, F. (2009). Modern Türkiye'nin Oluşumu. İstanbul: Kaynak Yayınları, s.: 125-147.
- AKAD, M.T. (1989). Toprak Reformu Üzerine. In.: Emperyalizm ve Türkiye, İstanbul,Patika Yayıncılık, s.: 71.
- AKAD, M.T. (1989). Türkiye'de Amerikan Dış Yardımı. In.: Emperyalizm ve Türkiye, İstanbul,Patika Yayıncılık, s.: 32.
- AKŞİN, S. (2009). Kısa Türkiye Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.: 232-247.
- ALBAYRAK, M., (2007). Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları (1955–1960). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Erişim sayfası: <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=1114>: Erişim Tarihi: 14.01.2001
- ALPAN, O., (1973). 50 Yılda Türk Hayvancılığı. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **9-10**: 219-227.
- ANON., (1941a). Cemiyetimiz Tarafında Tertip Olunan Konferanslar. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **2**: 49.
- ANON., (1941b). Cemiyet Haberleri. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **3**: 19.
- ANON., (1942a). Stajyer Veterinerlere dair Talimatname. T.C. Ziraat Vekaleti Veteriner Umum Müdürlüğü, Umumi Sayı: 534, Veteriner Serisi: 14, Ankara, Sümer Matbaası, s.: 3-14.

ANON., (1942b). Veteriner Teşkilatı İhtisas Talimatnamesi ve Tatbikat Programı. T.C. Ziraat Vekaleti Veteriner Umum Müdürlüğü, Umumi Sayı: 536, Veteriner Serisi: 15, s.: 3-14.

ANON., (1954). Türk Veteriner Hekimleri Derneğinin 1954 Yılı Çalışma Raporudur. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **98-99**: 1945-1947.

ANON., (1959). Türk Veteriner Hekimleri Derneğinin 1959 Yılı Kongresine Ait Zabıt Hülasasıdır. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **150**: 171-175.

ANON., (1961). Tarım Bakanlığı Yüksek Makamına. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi 1960 – 1961 Yılı Çalışma Raporu, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, s.: 11-14.

ANON., (1973). Türkiye Hayvancılığının Son Yarım Yüzyıldaki Gelişimi ve Ana Sorunları. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **43**: 203-209.

ARAL, S., CEVGER, Y., (2000). Türkiye’de Cumhuriyet’ten Günümüze İzlenen Hayvancılık Politikaları. Türkiye 2000 Hayvancılık Kongresi, Ankara, s.: 1-20.

AVCIOĞLU, D. (1990). Türkiye’nin Düzeni Dün – Bugün – Yarın Birinci Kitap. İstanbul, Tekin Yayınevi, s.: 464-584.

AYDEMİR, Ş.S. (2000). İkinci Adam, Cilt II. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.: 113-285.

AYDIN, İ., (1949). Eleman Meselesi. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **39**: 525-528.

BALCIOĞLU, M. (2007). Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası, In.: H Tosun (Ed), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, s.: 465-475.

BAŞÇAVUŞOĞLU, N., (1956) Veteriner Hekimlerin 3. Kongresi Münasebetiyle. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi. **116-117**: 3023-3024.

BAŞKAYA, F. (1986). Türkiye Ekonomisinde İki bunalım Dönemi Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına. Ankara, Birlik Yayıncılık s.: 151.

BAYTAL, Y., (2007). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950–1957). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, **40**: 545-567.

ÇAVDAR, T. (2003). Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900 – 1960. Ankara, İmge Kitabevi, s.: 297-432.

ÇAVDAR, T. (2008). Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839 – 1950. Ankara: İmge Kitabevi, s.: 394-466.

ÇİFTÇİOĞLU, Ö.M. (2008). 1945-60 Döneminde Şekillenen Dünya Konjoktüründe Türkiye Ekonomisinin Gelişme ve Değişme Eğilimleri. Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.

DEMİR, R., KALAYCIOĞULLARI, İ. (2010): Tantalos'un Çocukları. Ankara, Bilim ve Ütopya Kitaplığı. s.: 67-91.

DEMİRCİ, E. (2007). Çok Partili Sisteme Geçiş Sürecinde CHP'de İdeolojik Arayışlar (1945-1950). Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.

DİNÇER, F., (1988). Cumhuriyet Döneminde Ekonomik Kalkınmamızda Hayvancılık ve Veteriner Hekimliğin Yeri. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **58**: 12-20.

DİNÇER, F., (2004). 5077 Sayılı Kanun Üzerine “Tarihle Yüzleşme”. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **75**: 16-21.

ERASLAN, C. (2007): Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası, In.: H Tosun (Ed), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, s.: 520-543.

ERDOĞAN, Z. (2008). 1950–1960 Dönemi’nde Türkiye’de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, İstanbul.

EROĞLU, C. (2003). Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi. Ankara: İmge Kitabevi, s.: 13-278.

EVREN, C., (1954). Yeni Başarılar Doğru. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **92-93**:1511-1516.

GÖKÇEN, H., (1981). Hayvansal Üretimde Suni Tohumlamanın Yeri ve Önemi. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **52**: 5-19.

GÜMÜŞ, M. (2006). 1950–1960 Arası Türk Dış Politikası. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Bolu.

İNCE, E. (2008). 1945 Köylüyü Topraklandırma Kanunu ve Türk Siyasal Yaşamına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

KARPAT, K.H. (2008): Türk Demokrasi Tarihi, Ankara, İmge Kitabevi, s.: 194-335.

KAYRA, C. (2011). Savaş Türkiye Varlık Vergisi. İstanbul: Tarihçi Kitabevi, s.: 27-258.

KEYDER, Ç. (1988). Türk Tarımında Küçük Meta Üretiminin Yerleşmesi 1946-1960. In: *Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923–2000)*. Ed.: Ş. Pamuk, Z. Toprak, Ankara, Yurt Yayınları 18/Türk Sosyal Bilimler Derneği, Maya Yayıncılık, s.: 163.

KOÇ, F., (1964). Türkiye’de Balıkçılığın Durumu. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **9-10**: 350-359.

KOÇAK, C. (1997). Siyasal Tarih (1923-1950). *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908 – 1980*, Ed.: S. Akşin, İstanbul, Cem Yayınevi, s.: 122-172.

KOLAYLI, Ş., (1954a). Veteriner Hekimleri Kanunu Münasebetile. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **92-93**:1443-1445.

KOLAYLI, Ş., (1954b). Kongrenin Yaklaşması Münasebetiyle Topluca Fikir Teatisi. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **98-99**: 1797-1802.

KONGAR, E. (2000): 21. Yüzyılda Türkiye. İstanbul, Remzi Kitabevi, s.: 145-356.

MİMİOĞLU, M., (1960). Hayvancılığımızın Gelişmesini Engelleyen Sebepler. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **170-171**: 991-993.

OKTAR, S., VARLI, A., (2010). Türkiye’de 1950–54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, **28**: 1-22.

ORTAYLI, İ. (2010). Türkiye’nin Yakın Tarihi. İstanbul, Timaş Yayınları, s.: 118.

ÖNAL, N.E. (2010): Anadolu Tarımının 150 Yıllık Öyküsü. İstanbul, Yazılama Yayınevi, s.: 67-102.

ÖZGÜR, A., BAŞAĞAÇ, T., (1998). Cumhuriyetin 75. Yılında Veteriner Hekimliği. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **69**: 3-4.

ÖZKAN, Ş., (2006). Dünya Ticaret Örgütü Tarım Müzakerelerinin Türkiye Tarım ve Hayvancılığına Etkileri. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **77**: 12-17.

ÖZMERT, F., (1964). Odalar Kanununun Aksayan Tarafları. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, **34**: 199-200.

PAMUK, Ş., TOPRAK, Z. (1988). Sunuş, Cumhuriyet Döneminde Türkiye Tarımı. In: *Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923–2000)*. Ed.: Ş. Pamuk, Z. Toprak, Ankara, Yurt Yayınları 18/Türk Sosyal Bilimler Derneği, Maya Yayıncılık, s.: 15.

SAGUNER, R.A., (1961). Et ve Et Endüstrisi Problemi. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **174-175**: 79-84.

TEKELİ, İ., İLKİN, S. (1988). Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları: (Modernleşme Çabaları). In: *Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923–2000)*. Ed.: Ş. Pamuk, Z. Toprak, Ankara, Yurt Yayınları 18/Türk Sosyal Bilimler Derneği, Maya Yayıncılık, s.: 37-97.

TEZEL, S.Y. (1982). Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi. Ankara, Yurt Yayınları, s.: 165-243.

TİMUR, T. (2003): Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş. Ankara, İmge Yayınevi, s.: 15-129.

TOPRAK, Z. (1988). Türkiye Tarımı ve Yapısal Gelişmeler 1900-1950. In: *Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923–2000)*. Ed.: Ş. Pamuk, Z. Toprak, Ankara, Yurt Yayınları 18/Türk Sosyal Bilimler Derneği, Maya Yayıncılık, s.: 22.

TÜFEKÇİ, G. (2008). Doğan Avcıoğlu’nun Kalkınma Arayışları. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Kalkınma İktisadı ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı, İstanbul.

UYANIK, A.L., (1978). Hayvancılığımıza Bakış Açısı. Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **48**: 3-5.

YAŞAR, A., İZMİRLİ, S., (2008). Veteriner Hekim Adnan Ertanık ve Türkiye’de Serbest Veteriner Hekimliğinin Gelişim Süreci. *II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ed.: A. Yaşar, A. Yiğit, S. İzmirli, Konya, ME-SA Fotokopi, s.:199.

YERLİKAYA, H., ÖZGÜR., (2006). Cumhuriyet Döneminde Hayvan Islah Kanunu. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, **77**: 39-43.

ZÜRCHER, E.J., (2003). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi (Çev.: Yasemin Saner Gönen). İstanbul, İletişim Yayınları, s.: 321-350.

EKLER

EK – 1. ABD yardımları hakkında Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş'un soru önergesi.

Ankara

MECLİS BAŞKANLIĞI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SÖZLEŞMELER BÖLÜMÜ

26. Ocak.1948

C.H.P.Meclis Grubu yüksek başkanlığına

1-Amerikan yardımı hakkındaki bütün tahminler, lehimize ceryan ederken; birdenbire son günlerde Amerikan havasının değişmesine sebep nedir

2-Hakkımızda böyle düşünmeye ve bizi zengin bir devlet gibi kabul ve ilân etmesinde Amerikayı yanlış yola sevkeden emiller nelerdir?

3-Bu hususta Amerikadaki alâkalı memurlarımızdan hükûmete ne gibi malumat gelmiştir?

4-Amerikanın bu hareketinden sonra; son saatler içinde Rusyanın yeni bir jesti olmuş mudur? Oradaki alâkalı memurlarımız tarafından hükûmete bu konu etrafında malumat gelmiş midir?

Bu hususların Grup Genel Kurulunda (hükûmet cevaba hazır) ivedilikle konuşturulmasını arz ve rica ederim.

Rize Milletvekili
DR. Fahri Kurtuluş

030	01			42	251	3
-----	----	--	--	----	-----	---

2

EK - 2. Kocaeli Valisi Ziya Tekeli'nin Başbakanlığı yazdığı mektup

T. C.
Kocaeli Vilâyeti
MEKTUPÇULUK KALEMİ

Sayı :

545

Başvekâlet Yüksek Katına

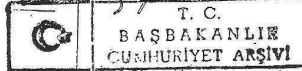
İzmit

24 2 / 1941

Özü

Eki

34

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Et ve deri fiyatlarının tereffü'ü hasebilen köylerde dolanmakta olan ceplerinin vermiş oldukları yüksek fiata tamah ederek ilerde ucuz fiata yenilerini tedarik etmek mülâhazasıyla köylü elinden çift hayvanatını çıkarmakta ve ilerde de tedarik edememek mevki'indedir. Bu halin de atiyen memleketin gerek istihsalât ve gerekse ordu içinde lüzumlu vesaiti nakliyeden olması hasebilen büyük zararlar ıka' edeceği şüpheden varestedir.

Tetkikatımız neticesinde Derbent nahiyesinin kırk hanenin ve 23 çift koşum hayvanı bulunan bir köyünde sekiz çiftinin satıldığı ve buna mümasil diğer köylerde de aynı halin vuku' bulduğu anlaşılmış olmakla keyfiyetin yüksek huzurlarınıza arzı düşünülmüştür.

Bu husus hakkında bir tedbir ittihazı icabediyorsa emir buyrulmasına yüksek müsaadelerinizi saygılarımla arz ederim.

2- Başvekâlet, Dahiliye Vekâleti ve Ziraat Vekâletine arzedilmiştir.

Kocaeli Valisi
Ziya Tekeli

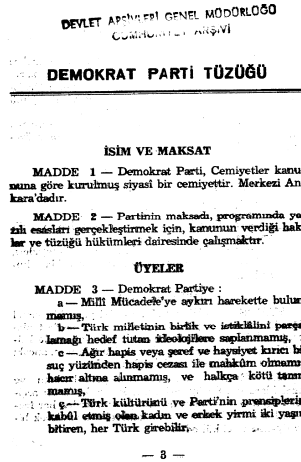
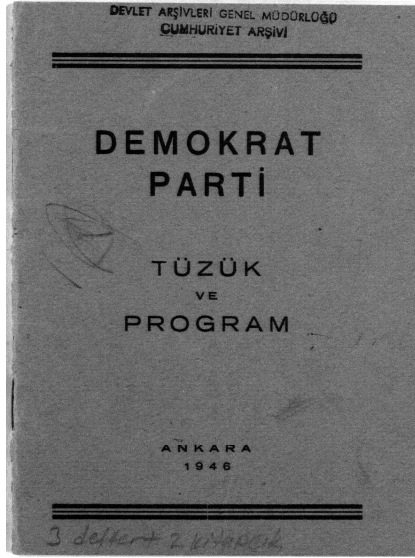
Z. Tekeli

1 - 3 - 94

Yazılacak cevaplarla gösterilecek tarih ve numaraların vilâyetimizin hangi şubası veya dairesine ait olduğunun tesrihi rica olunur

030	10			65	436	2
-----	----	--	--	----	-----	---

EK - 4. Demokrat Parti Tüzük ve Programı.

DEMOKRAT PARTİ TÜZÜĞÜ

MADDE 45 — Müteşebbis hey'etler, tüzük hükümlerine göre partiye üye kabul ve kaydederler.

MADDE 46 — Bütün partililer ve kurullar, büyük kongre kararına kadar, işbu tüzük hükümlerine uyarlar.

MADDE 47 — Parti, resmen faaliyete başlamasından itibaren bir seneye kadar büyük kongreyi toplanmaya çağırır.

PARTİNİN MÜESSİSLERİ

MADDE 48 — Parti müessislerinin isim, meslekleri ve oturdukları yer aşağıda yazılıdır :

- 1 — Celâl Bayar, eski Başbakan
Meydan caddesi, Aletok apartmanı, No 5.
- 2 — Fuad Köprülü, Profesör, Kars Milletvekili,
Atatürk bulvarı, No 311.
- 3 — Refik Koraltan, İcel Milletvekili
İsmetpaşa caddesi, No 58.
- 4 — Adnan Menderes, Aydın Milletvekili
Kavaklıdere, Güzen mahallesi, Güneş sokak, No 4.

— 13 —

DEMOKRAT PARTİ PROGRAMI

ruz. Bütün bu ihtiyaçları memleket ölçüsünde karşılayacak tedbirlerin sür'atle alınmasına çalışacağız.

MADDE 57 — Ziraat kredisi, istihşal hacmile intenasip ve istihşal sür'atle arttırmada esaslı amlil olabilecek miktar ve mahiyette olmalıdır. Bu bakımdan Ziraat Bankası'nın faaliyeti ve sermayesinin artırılması meselesi üzerinde önemle durulmak lazımdır. Ayrıca, kooperatifleşme yolu ile de kredi darlığına çareler bulunabileceği kanaatindeyiz. Bunun için, kooperatif hareketini hızlandırmaya ve genişletmeye, ve bundan başka da, yer yer çiftçiyi kredi yapacak mahalli bankalar kurulmasına çalışacağız.

MADDE 58 — Çiftçimizin, kredi kooperatifleri okuduğu gibi, istihşal ve satış kooperatifleri kurmak ve bunları teşvik etme yolu ile de, tahviresini hızlandırmaya çalışacağız.

MADDE 59 — Ziraat kalkınmamızda büyük ehemmiyeti aşikâr olan bütürlülikle mücadelenin ve su işlerinin hızlandırılmasını ve genişletilmesini çok lüzumlu götüyoruz.

MADDE 60 — Hayvancılık, milli gelirden geniş yer tuttuğu gibi, çiftçimizin yardımcısı, büyük bir yurdumuzda kütlü bir şekilde geçim vesilesi, ve en esaslı besin maddelerimizin kaynağı olmak itibarıyla da, çok önemlidir. Memleketimiz, hayvancılık bakımından, geniş imkânlar göstermektedir.

Hayvan mevcudunu arttırmak ve cinslerini iyileştirmek yolundaki gayretlerin artırılmasında memleketimizdeki hayvan yetiştiricilerinin teşvik edilmesi şarttır.

— 82 —

DEMOKRAT PARTİ PROGRAMI

Tarım İşleri

MADDE 54 — Ziraat, milli gelirden en geniş kaynağı teşkil ettiği ve nüfusumuzun yüzde sekseni ziraatla geçindirmeye göre, ziraat kalkınmasının memleket kalkınmasının temel ölçüsünde işleme sahiptir. Bu sebeple, devlet gayretlerinin, « topraktan bol, iyi ve ucuz mahsul almak » hedefinde toplanmasını zaruri görmekteyiz.

MADDE 55 — Memleketimizde ziraat, diğer istihşal subelerine nispetle, emek ve masrafa en az karışık getiren işlerdir. Ziraatta emek ve satış fiyatları arasındaki fark, asgari derecededir. Çiftçinin yaşadığı, satın aldığı maddelere nispetle, uzundur. Maliyetlerin yükselmesi, mahsulünün dış piyasaya arzını da zorlaştırarak ve istihşal baskısı altında bulundurmaktadır. Bu sebeplerle, bir taraftan ziraat maliyetlerinin yükselmesinde tesiri olan amlillerle mücadale etmek, diğer taraftan, ziraat mahsulümüzün iç ve dış pazar şartlarını iyileştirme çarelerini aramak, yollarla, çiftçiyi bugünkünden daha çok kazanar ve daha fazla istihşal yapar bir hale getirmek, en esaslı gayelerimizdir.

MADDE 56 — Ziraatımız, illet, çift hayvanı, makine vesair vazife bakımından yetersiz olduğu gibi, iyi tohum, ilaç vesair ihtiyaçları da karşılanamamakta uzaktır. Çiftçimizin donatısını iyi, ziraat kalkınmasına başlıca şartlarıdır. Bundan başka, çiftçimizin işine yarayan makine bulgisi ile teşvik etmeye ve istihşal masraflarını iyileştirmeye, daha verimli hale getirmeye çalışacağız.

— 81 —

DEMOKRAT PARTİ PROGRAMI

MADDE 61 — Ziraat şartlarını kredi vermek ve gelişmelerine yardım etmek yönünde Ziraat Bankası'nın esaslı gayretleri sarfetmesine ve özel teşebbüs ve sermayeyi de bu sahaya çevirmek için her türlü teşvik ve yardımları bulunulmasına ihtiyacımız vardır.

MADDE 62 — Devlet, elindeki mahdut imkânları ziraat işletmeciliğine harsetmekten, bundan sonra, bu imkânları çiftçi kütlesinin iyi, bol ve ucuz istihşal yapmasına yardım yolunda kullanmalıdır. Bu maksadla her bölgede yeni yeni örnek çiftlikler, fidanlık, hayvan islah merkezleri, tohum üretme ve araştırma istasyonları kurmak yolunda çalışmalıdır.

MADDE 63 — Devlet, ucuz ve her bölgenin tabii şartlarına uygun illetleri ve yedek parçaları çiftçinin sağlama götürmek, ve bu maksadla memlekette çok geniş serf yerleri olan basit ziraat illetleri sanayininin sür'atle kurulmasını sağlamalıdır.

MADDE 64 — Ziraat kalkınmamızda devletin ağır ve geniş vazifeleri bulunduğuna inanıyoruz. Bu vazifelerin yapılması için, memleketin bütün genişliği ile toplanan emek, ve işleri, sarfedilecek emek ve paraya nispetle verimli en çok ve tesiri milli ekonomi bakımından en geniş olanlardan başlamak üzere, tertiplenerek ve planlanarak yapılmalıdır.

MADDE 65 — Bilgi ile çalışan emek, sermaye ve teşebbüsün ziraat sahasına dokülmesinin, ziraat istihşal ve milli gelirden artırılmasında önemli bir konu olarak

— 83 —

DEMOKRAT PARTİ PROGRAMI

görmekteyiz. Bu maksadın temini için gerekli tedbirlerin alınmasına çalışacağız.

Orman İşleri

MADDE 66 -- Millî servetimizin büyük ve önemli bir parçasını teşkil eden ormanlarımızın muhafaza ve geliştirilmesi, devletin daima büyük titizlikle üzerinde duracağı bir konudur.

MADDE 67 — Köylünün kereste, odun ve kömür ihtiyacını zamanında ve yeter miktarlarda ve ucuz olarak vermek ve bu işlerde köylünün emek ve vasıtalarından da faydalanmak, köylüyü ferahlatacak ve devlet orman işletmelerinin işlerini ve masraflarını hafifletecek tedbirlerdendir.

MADDE 68 — Devlet orman işletmelerinin tevziî masraflarile istihsâl masrafları fasıllarında mühim nisbetlerde tasarruflar yapılabileceğine inanıyoruz.

MADDE 69 — Orman mahsulleri fiyatlarındaki yüksekliğin, umumî hayat ve ekonomik gelişmemiz üzerindeki tesirleri gözönünde tutularak, bu fiyatlarda indirimler yapılmasını zarurî ve mümkün görüyoruz.

MADDE 70 — Ehemmiyetli tesislerin kurulmasını ve toplu istihsâl yapılmasını gerektiren büyük orman işletmelerinin devlet elinde bulunmasını faydalı ve zarurî görmekteyiz.

Kurulacak önemli tesisleri karşılayacak büyüktükte olmayan küçük ormanlar, devletin sıkı murakabesi altında, özel teşebbüs eline de işletilebilmelidir.

EK – 5. Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi.

3 ncü gün

9 Ocak 1947 Perşembe saat 9,30

Demokrat Parti kurultayının üçüncü oturumu bu sabah 9.30 da açıldı.

Kongre başkanlığı yerinde başkan vekillerinden Abdurrahman Münip Berkant vardı. Kongre salonunda bugün de hiçbir değişiklik yoktu; yalnız iki gün boş kalan localardan döndü bugün Demokrat Partinin davetilerine tahsis edilmiş yalnız bayraklı loca boş kalmıştı.

Balkonda C. H. P. nin üçüncü planda gelen birçok mensubu görülyor. Kongre başladıktan sonra Muvaffak Menemencioglu'nun da balkonda yer aldığı görüldü.

Kongre başkanı oturumu açarak dilek komisyonun raporunu okuyor.

Dilek komisyonunun raporu

- 1 Anayasada yapılması istenilen tadilat ve değişiklik ile anayasaya aykırı kanunların değiştirilmesi,
- 2 Cumhurbaşkanı milletin içinden tek dereceli olarak seçilmesi ve ancak iki devre için Cumhurbaşkanlığında bulunması,
- 3 İkinci bir teşriî meclisin kurulma 70 bin kişiye bir millet vekili seçilmesi suretille her iki meclisin milletvekili adedinin 36 olması,
- 4 Lüzumu halinde kabineye meclis dışında da bakan alınması ve bakan kademesi millet üstünde bir otorite ifade ettiği için vekil kademesine çevrilmesi,
- 5 Devletçiliğin izahı, Demokrat Parti programında yer alan devletçiliğin yürüttüğü maksatlarına açıklanması.

Bütün Tafsilat ve Akisleriyle DEMOKRAT PARTİNİN Birinci Büyük Kongresi

Hazırlayan: Orhan METE

TİCARET DÖNYASI MATBAASI
İSTANBUL
1947

28

Sözün Raporu İzah Ediyor:

Başkan komisyon sözcüsü, Alkettin Nasuhoglu (İstanbul) söz veriyor. Alkettin Nasuhoglu komisyonun bu hususlar etrafında noktasına kendini mecliste sözün seçeceği ve sonunda "Beni millet seçti" diyecek Meclise kafa tutabileceği ve bu halin diktatöryaya yol açabileceği mülahazası, Cumhuriyetbaşkanı meclis içinden seçilene kadar gelirdiği ikinci bir meclis ile bilhassa kanunlar üzerinde bir kontrol tesisi, devletçilikte de, devletin ticaret yapmaması parite ikisizliği ni söylemiştir.

Komisyon sözcüsünden sonra delegeler söz alarak da beş mevzu üzerinde büyük ses devam eden bir müzakere açmışlardır. Bugün kongre veritini çereyan etmekte ve delegeler tam bir sözcük içinde müzakereleri takip etmektedirler.

Kuvvetli Muvazeneyle İhtiyaç Vardır

Seki Yırcak (Bakır) sözcüsünün kendini tatmin etmediğini söyleyerek dedi ki:

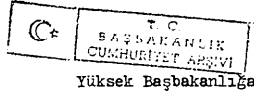
"- Memleketin idaresinde bir kuvvetler muvazenesine ihtiyaç vardır. Bu muvazene meclisin gahiyyetinde bulunmalıdır. Bir tarafta millet bir tarafta meclis bir tarafta Cumhurbaşkanı olamaz. Cumhurbaşkanın meclis tepesindedir. Aksi halde cumhuriyeti kolayca diktatör olmak yoluna bulabilir. Hükümet milletle idarede tepelikli ikinci büyük Millet meclisidir, Cumhurbaşkanı değildir. İkinci meclis ise ikinci bir teşriî meclisin kurulmasına ihtiyaç yoktur. Devletçiliğe geçiyoruz.

Halp bundan sonra: (Bizim memleketimizde bir otorite bulunmaz yoktur. En başta lak ve en basit biriyet bulunmaz vardır.) Kâzım Arar (Çankırı): Anayasamız büyük bir eser olduğuna, idareline sebep olduğuna, Cumhurbaşkanı tekrar seçilmesinin bazı şartlarla caiz olabileceğine, ancak yeni devlet adamları yetiştirilmek üzere bulduğumuzun aydınlatan sonra tekrar cumhurbaşkanı seçimine temasa:

EK – 6. Dış Ticaret İstatistiklerinin ABD’li yetkililere verilmesi konusunda yazı.

T. C.
Dışişleri Bakanlığı
Ticaret ve İktisat Dairesi U. M.

Şube
U. No. 1895
H. No. 44
Lef:

Birleşik Amerika Devletleri Büyük Elçiliği Başkâtibi
Bakanlığıma vaki müracaatında 1942, 1944 ve 1945 yıllarına
ait Dış Ticaret istatistiklerini talep ettiği sırada ayrıca
Hükümetimizin Dış Ticaret istatistiklerini kemafissebük mahrem
telakki edip etmediğini sormuştur.

1943 senesi istatistikleri yüksek malûmatları tahtında
Amerika Sefaretine verilmiş olduğu için kendisine mevzubahis
senelere ait Dış Ticaret istatistiklerimizin verilebileceği
bildirilmiştir.

Mezkûr senelere ait Dış Ticaret istatistiklerinden birer
nüsha gönderilmesine ve bu istatistiklerin gizli tutulmasına
devam edilip edilmeyeceği hakkındaki yüksek emir ve talimat-
larının tebliğine müsaadelerini rica ederim.

Dışişleri Bakanı Vekili

M. Atatürk

030 10 268 805 20

BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
12-7-955 18898

EK – 7. 1940 – 1960 arası hayvancılık alanında çıkartılan vergiler.

Resmi Gazete (1940): Fevkalade vaziet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair kanun, Tarih: 27.05.1940, Sayı: 4519.

Resmi Gazete (1941): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanun, Tarih: 31.05.1941, Sayı: 4822.

Resmi Gazete (1942): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 ve 4040 numaralı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair kanun, Tarih: 30.05.1942, Sayı: 5119.

Resmi Gazete (1942): Varlık Vergisi hakkında Kanun, Tarih: 12 Teşrinisani 1942, Sayı: 5255.

Resmi Gazete (1944): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040, 4226 ve 4437 sayılı kanunlara ek kanun, Tarih: 26.05.1944, Sayı: 5714.

Resmi Gazete (1942): Fevkalade ihtiyaçlar için Milli Müdafaa Vekilliğince yurda sokulacak maddelerin vergi muafıkları hakkında kanun, Tarih: 29 Kânunuevvel 1942, Sayı: 5292.

Resmi Gazete (1944): Fevkalade vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040, 4226 ve 4437 sayılı kanunlara ek kanun, Tarih: 26.05.1944, Sayı: 5714.

Resmi Gazete (1945): Bütçe yılının değiştirilmesi üzerine Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri Kanunlarında değişiklik yapılmasına ve bunlara geçici maddeler eklenmesine dair kanun, Tarih: 13.06.1945, Sayı: 6030.

Resmi Gazete (1946): Bakanlar Kurulu Kararları, Tarih: 08.01.1946, Sayı: 6200.

Resmi Gazete (1946): Arazi Vergisi Tüzüğü, Tarih: 04.05.1946, Sayı: 6298.

Resmi Gazete (1946): Hayvanlar Vergisi Umumi Tebliği, Tarih: 28.05.1946, Sayı: 6318.

Resmi Gazete (1948): Belediye Gelirleri Kanunu, Tarih: 09.07.1948, Sayı: 6953.

Resmi Gazete (1949): Kurumlar Vergisi Kanunu, Tarih: 10.06.1949, Sayı: 7229.

Resmi Gazete (1950): Av vergisinin kaldırılmasına dair Kanun, Tarih: 01.04.1950, Sayı: 7472.

Resmi Gazete (1951): Hayvanlar Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerinin Kaldırılması Hakkında Kanun, Tarih: 02.08.1951, Sayı: 7874.

Resmi Gazete (1954): Başvekil Adnan Menderes tarafından 24/05/1954 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan Hükümetin Programı, Tarih: 27.05.1954, Sayı: 8717.

Resmi Gazete (1954): Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki Vergi Muafiyetleri Anlaşmasının tasdikına dair Kanun, Tarih: 06.07.1954, Sayı: 8747.

Resmi Gazete (1957): Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında münakit Zirai Emtia Anlaşmasının tasdikına dair Kanun, Tarih: 20.06.1957, Sayı: 9638.

EK – 8. Hayvan hastalıklarıyla mücadele için hazırlanan mevzuat.

Resmi Gazete (1940): Kararnameler, Tarih: 16.03.1940, Sayı: 4460.

Resmi Gazete (1943): Kararname, Tarih: 27.04.1943, Sayı: 5390.

Resmi Gazete (1945): Kararnameler, Tarih: 20.01.1945, Sayı: 5910.

Resmi Gazete (1945): Bakanlar Kurulu Kararı, Şehir ve Kasabalardaki mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü, Tarih: 26.04.1945, Sayı: 5991.

Resmi Gazete (1945): Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 58 ve 59'uncu maddelerinin değiştirilmesine ve at vebasına tutulan hayvanların öldürülmesine ve tazminine dair kanun, Tarih: 22.06.1945, Sayı: 6038.

Resmi Gazete (1949): Şarki Trakya Hayvan Hareketleri Yönetmeliği, Tarih: 19.09.1949, Sayı: 7310.

Resmi Gazete (1949): Sığırlarda Abortus Enzooticus (Brucellosis Bang) Hastalığı ile Savaş Yönetmeliği, Tarih: 21.09.1949, Sayı: 7312

Resmi Gazete (1949): Koyun ve Keçilerde Strongylosis (Akciğer ve Mide–Barsak Solucanları) İle Mücadele Yönetmeliği, Tarih: 29.09.1949, Sayı: 7319.

Resmi Gazete (1951): TBMM Kararı, Tarih: 03.04.1951, Sayı: 7775.

Resmi Gazete (1954): Başvekil Adnan Menderes tarafından 24/05/1954 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan Hükümetin Programı, Tarih: 27.05.1954, Sayı: 8717.

Resmi Gazete (1955): Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu Kuruluş Anlaşması, Tarih: 01.04.1955, Sayı: 8970.

Resmi Gazete (1955): Kararnameler, Tarih: 21.05.1955, Sayı: 9011.

Resmi Gazete (1955): 3/5/1928 tarihli ve 1234 sayılı Hayvanların Sağlık zabıtası hakkındaki Kanunun 3 üncü maddesinin değiştirilmesine dair Kanun, Tarih: 28.05.1955, Sayı: 9014.

Resmi Gazete (1960): Kararnameler, Tarih: 06.05.1960, Sayı: 10498.

EK – 9. Ankara Hayvanları Koruma Derneği Başkanı Naşide Zincirkıran'ın mektubu.

Hayvanları Koruma Derneği
Ataköy Sok. No: 78 Yatağan-ANKARA
Telefon: 2820 - 2785

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Henderes

Bayvekil

Ankara, 12 Kasım 1956.

Ankara

Mucisefî hamlelerle kalkınan Türkiye'nin başdöndürücü hareketleri arasında, kendi çapında, hasbî çalışan azalarıyla, yeni kurulumuş bir dernek, Vatan sahna yayılmak üzere programlanmış olarak, iktisadî, lotinâî ve sibilî cepheleden yurt hizmetine katılmış bulunmaktadır.

Ankara'daki (Hayvanları Koruma Derneği) bütün medenî memleketlerde sayıları binleri geçen ve mensup oldukları Devletler tarafından geniş ölçüde himaye gören hayır teşekküllerinden bir tanesidir. Avrupa'dakiler tekâmüllerini 100 sene evvel tamamlayarak (Dünya Hayvanları Koruma Cemiyetleri Federasyonu) namıyla birleşmişlerdir.

Memleketlerine şu feideleri sağlarlar:

- 1.-Hayvanlar, kanunlarla ve bu cemiyetlerin çalışmalarıyla insanî bir şekilde korunur. Hayvanların korunması ise yalnız hissi bir düpedünün ibaret olmayıp, millî iktisadîyata gayan sebebi de mevcuttur. Dünya memleketlerinde ehîf ve feideli hayvanlar millî servetlerin milyolarını teşkil etmekte olduğuna göre bu sermayenin itina ile korunmasında bilfiil yardımcı olan hayvanları koruma cemiyetlerini, iktisadîyatın koruyucusu olan hükümetler himaye etmektedirler.
- 2.-Hayvanları Koruma Cemiyetleri Belediyelerin işlerini tamamlayarak sokaklardaki hayvan sefaletlerini önlemekte ve binnetice şehrin hıfzısbhasına olduğu kadar medenî hüviyetine de tesir etmektedirler.
- 3.-Hayvanları Koruma Cemiyetlerinin icması şahadeti çalışmaları kitle kalkınmasında müessir olmaktadır. Çocukları, kendilerini koruyamayan aciz hayvanlara ayılık ettirerek yetiştirme usulü, diğerbinlik ve başkalarına yardım hislerini en kolay açılabilir len tek vasıta olarak kabul edilmiş ve beynelmül bir terbiye metodu haline gelmiştir. Dünya Hayvanları Koruma Cemiyetleri Maarif Nezaretleriyle işbirliği halinde bu mevzu çalışmakta ve gençlik kolları teşkil etmektedirler. Ankara'daki Cemiyet de aynı yolda yürümekte ve örnek cemiyetlerin bütün metod ve usüllerini-

030 | 01 | 123 788 | 5

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
Hayvanları Koruma Derneği
Ataköy Sok. No: 78 Yatağan-ANKARA
Telefon: 2820 - 2785

den geniş ölçüde faydalanarak çalışmalarına başlamış bulunmakta ve Maarif Vekâleti ile işbirliği yapılmaktadır. Şehirler olduğu kadar 40 000 köyün körpe çocuğu bu servise ihtiyacıdır.

İfâtürkün kurtardığı yangın yeri misali Vatan, şarıtıca ve hayran edici emeriyle bir beşten şühur başe isar edilmiş manevî yükselişlerin de bu kalkınma ile paralel gelişmesi, yine Zati Devletlerinin işareti ve sibilîleri şeri değneğinin bu noktaya dokunması ile mümkün olabileceği kanaatindeyim.

Kalkınmanın başdöndürücü medenî dekuru içinde yerli ve yabancı bir göz, çakı ucu ile yürütülen merkezi, başaşağı ağzalarından köpükler akararak taşınan tavuşu, iki mielli yükü ile yokuşu tırmanmadığı için başına ödünle vurulan, yere düşünce tekme yiyen atı, ve daha neleri... neleri... görürse düşeceği tenatlar dolu bislerin ve hayâl sukutumun büyüklüğü izahlan varestedir.

En medenî örnek cemiyetlerin verimli metodlarını rehber ederek çalışmalara başlamış bulunan bu Dernek, müşaheretinde meşar olarak Vatan sahna yayıldığı gün bunun müabet tesirleri hemen his edilecektir. Gayelerine yaklaşıp, gün ise artık kolay kolay bir Akköprü fidesiz olmayacak, boyumdadı şü alması almak için baş ve ayaklarına oturdurduğu yarıncılarıyla, keşinin boyunu keşibilen insan - hasta değilse- kalıyacaktır. Zira köpük çocuğa ayılık ihtiyacını en kolay açılacak tek vasıtanın hayvan olduğu kabul edildiği gibi, dünyanın en ciddi krimnoloji ve islahane istatistikleriyle de, çocukların % 80 mini çocukluğunda hayvanlara sulmetmiş kimseler olduğu tesbit edilmiştir.

Muciseler diyarının isar önderi bu teşekkülün Vatan sahna yayılması ve çalışmalarının kolaylaşması için mühşap bulunduğu himayeyi bir işaretle tahakkumuna delâlet buyurdularında anda memleketin medenî bir ihtiyacına cevap verilmiş olacaktır.

Zati Devletlerine bu eksikliği hatırlatmanın saadeti içinde ve ümitle meşubuz.

Derin saygılarımla.

Hayvanları Koruma Derneği
Başkanı

Naşide Zincirkıran
(Naşide Zincirkıran)

030 | 01 | 123 788 | 5

EK – 10. ABD ve BM ile yapılan anlaşmalar.

Resmi Gazete (1947): Milletlerarası Tarım Enstitüsünün kaldırılması ve görev ve alacaklarının Birleşmiş Milletler Yiyecek ve Tarım Kuruluna devri hakkında, Tarih: 17.06.1947, Sayı: 6634.

Resmi Gazete (1951): Bakanlar Kurulu Kararı, Tarih: 01.10.1951, Sayı: 7920.

Resmi Gazete (1954): Teknik Yardım Temini hususunda Türkiye Hükümeti ile Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı ve Dünya Sağlık Teşkilatı arasındaki Esas Anlaşmaya 1 Sayılı Ek Anlaşma, Tarih: 10.03.1954, Sayı: 8654.

Resmi Gazete (1954): 24 Eylül 1949 tarihinde Roma’da tanzim edilmiş olan “Akdeniz Balıkçılık Konseyi Anlaşması”na Türkiye’nin iltihakı hakkında kanun, Tarih: 19.03.1954, Sayı: 8662.

Resmi Gazete (1954): Balıkçılık mevzuunda Türkiye’ye teknik yardım temini hususunda Türkiye Hükümeti ile birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı arasında imzalanan en Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 22.03.1954, Sayı: 8664.

Resmi Gazete (1954): Kararname, Tarih: 19.08.1954, Sayı: 8781.

Resmi Gazete (1954): Kararnameler, Tarih: 22.12.1954, Sayı: 8885.

Resmi Gazete (1954): Kararnameler, Tarih: 04.10.1954, Sayı: 8819.

Resmi Gazete (1955): Memleketimizde açılacak olan Birleşmiş Milletler Çayır, Mera ve Yem Nebatları Yetiştirme Merkezi için teknik yardım yapılması hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Ziraat Teşkilatı arasında imzalanan (12) numaralı Ek Anlaşmanın tasdiki hakkında Kanun, Tarih: 01.04.1955, Sayı:8970.

Resmi Gazete (1955): Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu Kuruluş Anlaşması, Tarih: 01.04.1955, Sayı:8970.

Resmi Gazete (1955): Kararnameler, Tarih: 21.05.1955, Sayı: 9011.

Resmi Gazete (1956): Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hükümetimize yapılacak Teknik Yardım hakkında “6” sayılı Ek Anlaşmanın tasvibine dair Kanun, Tarih:02.02.1956, Sayı:9223.

EK – 11. Yarış atçılığı ile ilgili çıkartılan mevzuat.

Resmi Gazete (1943): Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti Nizamnamesi, Tarih: 30.04.1943, Sayı: 5393.

Resmi Gazete (1949): 904 Sayılı Islahı Hayvanat Kanununun sureti tatbikatını gösteren talimatnameye ek At Yarışları hakkında Muvakkat Yönetmelik, Tarih: 07.04.1949, Sayı: 7176.

Resmi Gazete (1949): Doping Muayenesi Yönetmeliği, Tarih: 17.05.1949, Sayı: 7209.

Resmi Gazete (1950): Ankara Şehir Hipodromunun ve at yarışlarıyla müşterek bahislerin idaresine ait Yönetmelik, Tarih: 11.03.1950, Sayı: 7454.

Resmi Gazete (1950): At yarışları hakkında Muvakkat Yönetmeliğın 1, 2, 4 ve 10'uncu maddeleri ile Doping Muayenesi Yönetmeliğının 2, 3, 4 ve 5'inci maddelerine yeniden ilaveler yapan Yönetmelik, Tarih: 13.03.1950, Sayı: 7455.

Resmi Gazete (1952): 1946 Safkan Arap ve safkan İngiliz atlarının (Türkiye safkan Arap ve safkan İngiliz atları soy kütüğü) ne Kaydına Dair Yönetmelik, Tarih: 07.05.1952, Sayı: 8103.

Resmi Gazete (1953): Kararnameler, Tarih: 10.02.1953, Sayı: 8331.

Resmi Gazete (1953): At yarışları hakkında Kanun, Tarih: 15.07.1953, Sayı: 8458.

Resmi Gazete (1953): Kararnameler, Tarih: 08.11.1953, Sayı: 8577.

Resmi Gazete (1954): Kararnameler, Tarih: 10.09.1954, Sayı: 8799.

Resmi Gazete (1955): Kararname, Tarih: 23.08.1955, Sayı: 9085.

Resmi Gazete (1956): At yarışları Nizamnamesinin 4'üncü ve 39'uncu maddelerinin tadili hakkında Nizamname, Tarih: 21.01.1956, Sayı: 9213.

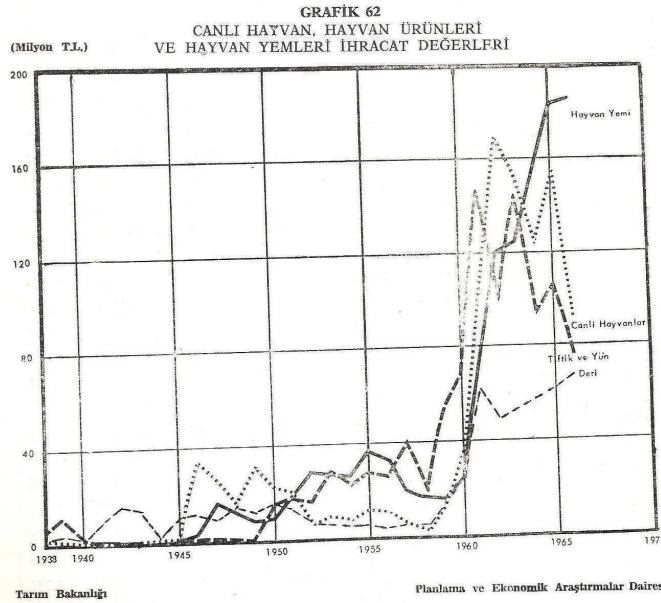
Resmi Gazete (1958): Islahı Hayvanat Kanunun bazı maddelerinin değıştirilmesine dair olan 5883 sayılı kanuna ek Kanun, Tarih: 03.07.1958, Sayı: 9945.

Resmi Gazete (1958): Kararnameler, Tarih: 03.12.1958, Sayı: 10073.

Resmi Gazete (1959): Aygır Depoları Talimatnamesi, Tarih: 27.11.1959, Sayı: 10366.

Resmi Gazete (1960): 904 Sayılı Islahı Hayvanat Kanununun 5883 sayılı kanun ile muaddel 35'inci maddesine bazı hükümler eklenmesine dair Kanun, Tarih: 29.02.1960, Sayı: 10444.

EK – 12. Hayvan ve Hayvansal Ürün İhracat Rakamları ve Grafikleri.

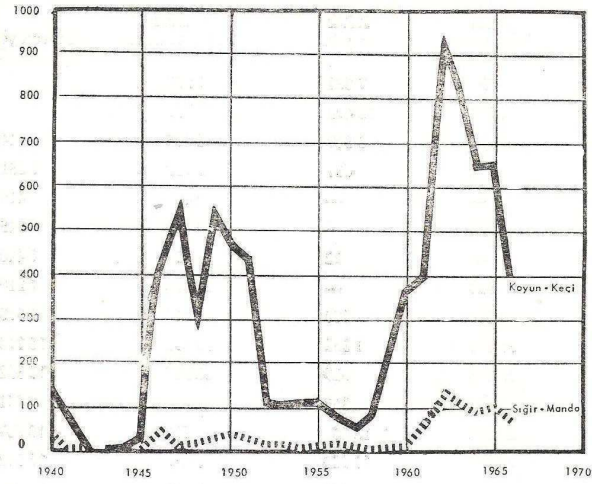

TABLO 51 — CANLI HAYVAN, HAYVAN ÜRÜNLERİ VE HAYVAN YEMLERİ İHRACAT DEĞERLERİ
(1000 lira)

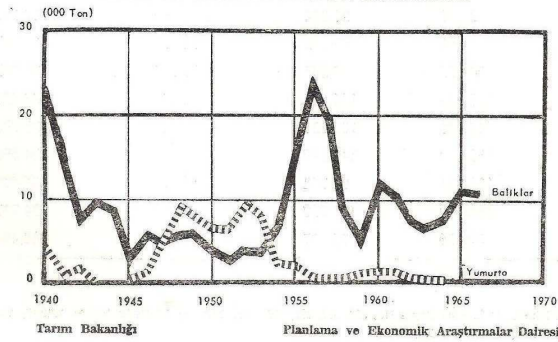
Yıllar	Canlı hayvanlar	Tiftik ve yün	Deri (yaş ve kuru)	Hayvan yemi
1938	2 935	7 081	3 575	
1939	2 462	12 473	4 311	
1940	1 272	3 517	1 865	844
1941	843	637	9 729	1 251
1942	—	—	16 496	414
1943	25	—	14 293	545
1944	—	22	3 734	1 440
1945	930	—	11 896	1 210
1946	34 006	800	12 648	4 578
1947	25 976	1 352	10 691	16 718
1948	16 115	829	15 555	13 332
1949	32 463	363	12 431	9 841
1950	23 578	16 467	15 952	10 637
1951	21 047	18 983	13 115	21 812
1952	7 534	17 447	7 006	28 822
1953	10 616	29 742	7 558	28 384
1954	9 303	23 433	6 195	27 176
1955	12 643	28 837	6 635	37 381
1956	11 280	26 493	4 818	33 728
1957	6 291	40 114	6 050	20 641
1958	3 506	20 014	5 996	17 117
1959	12 561	55 332	14 717	16 085
1960	35 685	69 545	26 354	26 585
1961	105 918	146 646	62 640	87 450
1962	169 023	100 830	50 563	120 796
1963	153 680	145 690	54 499	124 858
1964	123 223	94 742	58 703	156 494
1965	156 419	107 830	62 260	184 737
1966	89 436	75 627	68 718	188 494

Kaynak : Ziraat Bünyesi ve İstisnal Yayın No, 363, 387, 421, 469, 501. Türkiye İstatistik Yıllığı, 1940-49, Tarım İstatistikleri Dosyaları. Dev. İst. Enst.

GRAFİK 63
(000 Adet) CANLI HAYVAN İHRACAT MİKTARLARI

BALIK VE YUMURTA İHRACAT MİKTARLARI

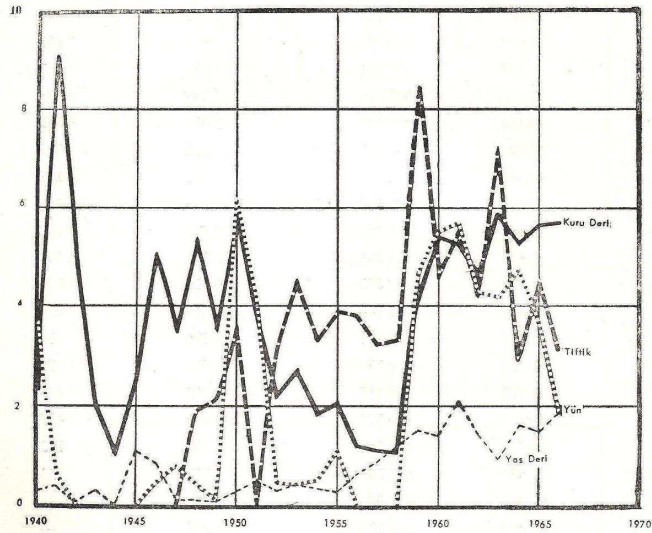
Tarım Bakanlığı

Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi

TABLO 52 — HAYVAN VE HAYVANİ GIDA MADDELERİ İHRACAT MİKTARLARI

Yıllar	Canlı hayvanlar		Balık - Yumurta (Ton)	
	Sığır-Manda	(adet) Koyun-Keçi	Balıklar	Yumurta
1940	25 771	122 112	22 899	4 744
1941	3 184	67 499	15 072	766
1942	—	—	7 232	1 737
1943	—	397	9 860	212
1944	—	39	8 731	—
1945	1 301	29 250	2 732	2
1946	56 855	406 526	5 775	704
1947	10 692	566 794	4 911	5 600
1948	17 258	283 021	5 852	9 192
1949	35 428	547 676	5 540	8 319
1950	40 144	472 775	3 981	6 539
1951	35 205	439 075	2 052	6 835
1952	18 186	114 321	3 831	9 277
1953	19 210	103 364	3 398	8 416
1954	6 068	113 918	6 453	2 140
1955	19 421	114 966	15 084	2 348
1956	21 902	79 852	24 322	840
1957	11 454	56 344	19 619	230
1958	1 437	82 311	8 896	39
1959	7 253	233 759	4 423	1 175
1960	8 792	372 115	10 229	1 494
1961	63 619	394 393	10 979	1 495
1962	132 636	944 257	7 330	382
1963	123 547	835 294	6 517	53
1964	95 197	651 386	7 291	34
1965	104 620	656 339	11 037	—
1966	66 388	399 191	10 854	—

Kaynak : Dış Ticaret Yılı, Devlet İstatistik Enstitüsü.

GRAFİK 65
(000 Ton) DİĞER HAYVANİ MADDELER İHRACAT MİKTARLARI

Tarım Bakanlığı

Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi

T A B L O 53 — DİĞER HAYVANİ MADDELER İHRACAT MİKTARLARI
(Tona)

Yıllar	Yün	Tiftik	Yaş Deri	Kuru Deri
1940	3 615	—	302	2 334
1941	669	—	411	9 028
1942	—	—	59	5 000
1943	—	—	360	2 054
1944	—	6	5	1 089
1945	—	—	1 111	2 516
1946	526	7	866	5 014
1947	801	—	175	3 587
1948	481	1 963	172	5 386
1949	180	2 113	157	3 562
1950	6 207	3 622	318	5 850
1951	3 846	—	496	3 708
1952	512	3 220	376	2 241
1953	412	4 534	434	2 711
1954	556	3 320	397	1 876
1955	1 135	3 911	349	2 018
1956	5	3 841	651	1 208
1957	—	3 261	899	1 117
1958	—	3 351	1 230	1 113
1959	4 722	8 442	1 552	4 223
1960	5 511	4 629	1 408	5 403
1961	5 747	5 579	2 138	5 301
1962	4 373	4 305	1 474	4 629
1963	4 200	7 220	981	5 870
1964	4 789	2 990	1 606	5 344
1965	3 677	4 487	1 521	5 661
1966	1 819	3 160	1 852	5 710

Kaynak : Dış Ticaret Yıllık İstatistik, Devlet İstatistik Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı : Savaş Volkan
Soyadı : GENÇ
Doğum yeri ve tarihi : Ankara, 4 Şubat 1978
Uyruğu : T.C.
İletişim adresi ve telefonu : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Veteriner
Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD Örtülü Mevkii 15030
Burdur
0248 213 20 00 / 2045
E-posta : svgenç@mehmetakif.edu.tr

II- Eğitimi

2006–2011 : A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji
AD
Doktora Programı
1995–2003 : A.Ü. Veteriner Fakültesi Lisans
Programı

III- Unvanları

2003 : Veteriner Hekim

IV-Mesleki Deneyimi

2005–2008 : T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
İstanbul İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı
Şube Müdürlüğünde Veteriner Hekim

2008'den beri : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Veteriner
Fakültesi Araştırma Görevlisi

V- Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

Türkiye Biyoetik Derneği
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Derneği
Veteriner Hekimler Derneği
Yaban Hayatı Koruma ve Rehabilitasyonu Derneği

VI-Bilimsel İlgi Alanları

Veteriner hekimliği tarihi, veteriner hekimliği mevzuatı ve biyoetik.

Yayımları

1. Genç, S.V. (2011). Demokrat Parti Muhalefet Döneminde (1946–1950) Veteriner Hekimliği Alanında Çıkarılan Mevzuat Üzerinde Bir Çalışma. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. (81): 37-71.
2. Genç, S.V., Pak, O., (2010). Bir Minyatür Üzerinden İnsan-Hayvan-Doğa İlişkisi. Biyoetikte Yeni Ufuklar, Türkiye Biyoetik Derneği Yayınları Bildiri Özetleri Kitabı, s.:157
3. Özgür, A., Genç, S.V. (2010). A view to a Book Agricultural and Livestock in Anatolia (1922–1928). *Abstract Book 39th International Congress of the*

World Association for the History of Veterinary Medicine & 3rd National Congress of the Turkish Association for the History of Veterinary Medicine & Professional Ethics, p:46

4. Ülman, Y.I, Ulus, İ.H., Özpınar, A., **Genç, S.V.** (2010). Some Preliminary Notes for the Ethical Conduct of Animal Experimentation. *Abstract Book 39th International Congress of the World Association for the History of Veterinary Medicine & 3rd National Congress of the Turkish Association for the History of Veterinary Medicine & Professional Ethics*, p:92
5. Başağaç Gül, R.T., **Genç, S.V.**, (2009). *Some Examples of Animal Healing in Folk Veterinary Medicine in Anatolia*. 15th Annual Conference “Animal Healers” past and present, 14 November 2009 Estrel Convention Centre Berlin.
6. **Genç, S.V.**, Elmaz, Ö. (2009). Hayvan Kesiminde Gönenç (Refah) Kıstasları. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. (80): 25-29.
7. Genç, S.V. (2008): Hesiodos’un Hayvanları, Bir İlişkiye Tarihten ve Yeniden Bakış. *Tıp Etiğinden Biyoetiğe*, Türkiye Biyoetik Derneği Yayınları, s.:99-105.
8. Genç, S.V. (2008): Osman Hamdi Tablolarında Hayvan Figürleri, II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ME – SA Fotokopi, Konya, s.: 447-460.
9. Genç, S.V. (2008): Bir Mezar Taşı, II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ME – SA Fotokopi, Konya, s.: 473-475.

10. Genç, S.V., (2008): Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliğine Açıklamalı Bir Bakış. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. (79): 56-62.
11. Genç, S.V. (2008): Bir Yönetmelikle Deney Hayvanları Konusuna Bakış, *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, (79-3): 58-62.
12. Genç, S.V., (2008): Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinde Veteriner Hekim'in Görev ve Sorumlulukları. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. (79-4): 44-47.
13. Özkul, T., **Genç, S.V.**, Doğan, Ö., Özen, A., (2008). Views of Turkish Veterinary Practitioners on The Veterinary Consultation. *Veterinary Record*, (163): 189-190.
14. Başağaç, Gül R.T., **Genç, S.V.**, Yaman, N. (2006): Bir Veteriner Hekimin Seyir Defteri, *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*, (6):
15. Genç, S.V. Mülazımoğlu, S.B.(2002): Biyolojik Savaş, (Sözlü Bildiri), IV. Ulusal Veteriner Hekimliği Öğrencileri Kongresi, İstanbul, Mayıs 2002.
16. Genç, S.V. (2001): Bovine Spongiform Encephalopatı'nın Gıdalarla İnsanlara Nakli, (Sözlü Bildiri), III. Ulusal Veteriner Hekimliği Öğrencileri Kongresi, İstanbul, Mayıs 2001.

VII- Bilimsel Etkinlikleri

Ödüller

1. II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu, En Özgün Konu ve En İyi Sunum Ödülü (2008)

Verdiği Konferans ve Seminerler

1. Bir Yönetmelikle Deney Hayvanları Konusuna Bakış, A.Ü. Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD Haziran 2007
2. Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliğine Açıklamalı Bir Bakış, A.Ü. Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD Nisan 2007
3. Veteriner Hekimliğinde Etik Tartışmalar Üzerine Bir Sohbet, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji AD, Kasım 2006
4. Derin Ekoloji Penceresinden Hayvana Bakış, TÜBİTAK, Mayıs 2006.
5. Veteriner Hekimliğinde Etik, IV. Ulusal Veteriner Hekimliği Öğrencileri Kongresi, İstanbul, Mayıs 2002